

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Historický ústav

**Pôsobenie organizácie Werwolf v českom pohraničí Protektoráte
Čechy a Morava**

diplomová práca

Autor: Bc. Alexander Gerbery
Studijní program: N0222A120001
Studijní obor: Historie
Forma studia: prezenční

Hradec Králové, 2020

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Alexander Gerbery

Studium: F17NP0019

Studijní program: N7105 Historické vědy

Studijní obor: Historie

Název diplomové práce: **Pôsobenie organizácie Werwolf v českom pohraničí a Protektoráte Čechy a Morava**

Název diplomové práce AJ: Activity of organisation Werwolf in czech border regions and Protectorate Bohemia Moravia

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem práce je analýza vzniku, působení a organizačně-technického zázemí německé partizánské organizace Werwolf v priestore českomoravského pohraničia v období medzi rokmi 1945-1947 ako historicko spoločenského fenoménu druhej svetovej vojny. Práca sa zaoberá celkovou štruktúrou špecifickej odnože organizácie Werwolf v českom prostredí, jej účelovej povahy a pôsobenia počas vytýčeného obdobia. Súčasťou je podrobný popis postavenia organizácie vo vojenskej a vládnej sústave Protektorátu Čechy a Morava a Sudetskej župy. Postupné zmeny v jej strategickej pôsobnosti a cieľoch ako aj rozsahu jej spolupráce s inými partizánskymi, vojenskými a spravodajskými útvarmi v závislosti od vývoja vojenskej situácie. Na základe vytýčených nemeckých osnov pre vedenie partizánskeho boja budem opisovať a porovnávať rozdiely medzi teoretickými modelmi a doloženým priebehom, skladbou a náplňou výcviku členov tejto organizácie vrátane opisu výcvikových stredísk, ich technických a zbrojných prostriedkov. Súčasťou práce je taktiež analýza ideologickej povahy organizácie Werwolf a opis jej postavenia ako propagandistického nástroja do konca vojny a v období po nej na základe archívnych záznamov bezpečnostných a spravodajských zložiek. Dôležitým prvkom bude dobová spoločenská reflexia na činnosť organizácie Werwolf, jej dopad na formovanie povojnovej Československej spoločnosti, určitá miera mytologizácie a kultúrny odkaz, ktorý sa zachoval do súčasnosti. Klúčové slová: Protektorát Čechy a Morava, Sudety, Werwolf, partizánsky boj, druhá svetová vojna, nacizmus

Archívne pramene:

Archív bezpečnostných složek České republiky. Fond 2M 11414.

Archív bezpečnostných složek České republiky. Fond 2M 11515.

Archív bezpečnostných složek České republiky. Fond 2M 12230.

Archív bezpečnostných složek České republiky. Fond 2M 11931.

Archív bezpečnostných složek České republiky. Fond 2M 11563.

Archív bezpečnostných složek České republiky. Fond Z-10-685

Archív bezpečnostných složek České republiky. Fond 310-246-17.

Zoznam literatúry:

BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf: The History of the National Socialist Guerrilla Movement, 1944-1946*. Toronto: University of Toronto Press, 1998.

BIDDISCOMBE, A. P. *The Last Nazis: SS Werewolf Guerilla Resistance in Europe 1944-1947*. Stroud: Tempus, 2006.

BIDDISCOMBE, A. P. *The SS Hunter Battalions: The Hidden History of the Nazi Resistance Movement 1944-45*. New York: The History Press, 2013.

BUTLER, R.: *Dějiny gestapa slovem a obrazem*. Praha, Tres - Knižní klub, 1999.

CÍLEK, R. - FABŠIC, J.: *Vlkodlaky kryje stín*. Praha, Naše vojsko 1968.

CÍLEK, R.: *Teror: poslední ?tajná zbraň" pohled do zákulisí - naše pohraničí v závěrečných týdnech války*. Praha, Adonai 2002.

CÍLEK, R. : *Werwolf-Hitlerova poslední tajná zbraň*. Praha, XYZ, 2010.

CÍLEK, R.: *Já ? Otto Skorzeny! Hrdina či gangster?* Praha, Epoque : Pražská vydavatelská společnost, 2010.

GOODRICK, C. N.: *Okultní kořeny nacismu : tajné árijské kultury a jejich vliv na nacistickou ideologii*. Praha, Eminent, 2005.

ETSEHEIT, G.: *Der deutsche ? Werwolf 1944/45* in Münkler, H.(eds.): *Der Partisan - Theorie, Strategie, Gestalt, Opladen*, Westdeutscher Verlag 1990.

HOŘČICA, L.: *Ve znamení dvojitého V*. Brno, Šimon Ryšavý, 2003.

HÖHNE, H. *SS: elita ve stínu smrti*. Praha: Grada, 2012.

JAKL, T.: *Barikády a bojiště pražského povstání*. Litomyšl, Paseka, 2014.

KOOP, V.: *At' povstane Werwolf! Himmlerova poslední výzva*. Praha, VÍKEND, 2011.

KROUPA, V.: *Bránili jsme revoluci*. Praha, Naše vojsko, 1983.

LIST, G.: *Tajemství run*. Praha, Volvox Globator, 2011.

SCHMITT, C.: *Theorie des Partisanen: Zwischenbemerkung zum Begriff des Politischen*, Berlin, Duncker und Humboldt, 2002.

WATT, R.: *Wehrwolf or Werwolf? Literature, Legend, or Lexical Error into Nazi Propaganda?* The Modern Language Review, 87(4), 879-895. doi:10.2307/3731426.

WHITING. CH.: *Werwolf : příběh z historie nacistického hnutí odporu 1944-1945*. Praha, Knižní klub: Baronet, 2002.

ZOUZAL, T. *Zabráno pro SS: zřízení výcvikového prostoru Böhmen v letech 2. světové války*. Praha: Naše vojsko, 2016.

Garantující
pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: prof. PhDr. Dana Musilová, CSc.

Oponent: doc. PhDr. Veronika Středová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 20.12.2019

Prehlásenie

Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému „Pôsobenie organizácie Werwolf v českom pohraničí a Protektoráte Čechy a Morava“ vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry a prameňov.

V Hradci Králové dňa 12.12. 2020

ABSTRAKT

Alexander GERBERY, *Pôsobenie organizácie Werwolf v českom pohraničí a Protektoráte Čechy a Morava*, Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2020, 91 s., Diplomová práca.

Cieľom práce je analýza vzniku, pôsobenia a organizačne-technického zázemia nemeckej partizánskej organizácie Werwolf v priestore českomoravského pohraničia v období medzi rokmi 1945–1947 ako historicko-spoločenského fenoménu druhej svetovej vojny. Práca sa zaoberá celkovou štruktúrou špecifickej odnože organizácie Werwolf v českom prostredí, jej účelovej povahy a pôsobenia počas vytýčeného obdobia. Súčasťou je podrobný popis postavenia organizácie vo vojenskej a vládnej sústave Protektorátu Čechy a Morava a Sudetskej župy. Postupné zmeny v jej strategickej pôsobnosti a cieľoch ako aj rozsahu jej spolupráce s inými partizánskymi, vojenskými a spravodajskými útvarmi v závislosti od vývoja vojenskej situácie. Na základe vytýčených nemeckých osnov pre vedenie partizánskeho boja opisuje a porovnáva rozdiely medzi teoretickými modelmi a doloženým priebehom, skladbou a náplňou výcviku členov tejto organizácie vrátane opisu výcvikových stredísk, ich technických a zbrojných prostriedkov. Súčasťou práce je taktiež analýza ideologickej povahy organizácie Werwolf a opis jej postavenia ako propagandistického nástroja do konca vojny a v období po nej na základe archívnych záznamov bezpečnostných a spravodajských zložiek. Dôležitým prvkom bude dobová spoločenská reflexia na činnosť organizácie Werwolf, jej dopad na formovanie povojnovej Československej spoločnosti, určitá miera mytologizácie a kultúrny odkaz, ktorý sa zachoval do súčasnosti.

Kľúčové slová: Druhá svetová vojna, nacizmus, Protektorát Čechy a Morava, Sudety, Werwolf, partizánsky boj,

ABSTRACT

Alexander GERBERY, *Activity of organization Werwolf in czech border regions and Protectorate Bohemia Moravia*, Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2020, p. 91, Master's Degree Thesis.

The goal of the thesis is the analysis of origin, activity, organizational and technical background of German guerilla organization Werwolf in Czech-Moravian borderlands during the period between the years 1945-1947 as a historical societal phenomenon of the second world war. Thesis deals with the overall structure of the specific branch of Werwolf organization in the Czech setting, nature of its purpose and practices during the set period. It includes a detailed description of the standing of the organization within the military and government structure of Protectorate Bohemia Moravia and Reichsgau Sudetenland. Gradual changes in its strategic workings and goals as well as the range of cooperation with other guerilla, military and intelligence formations depending on the war situation development. Based on the set German guidelines for the practice of guerilla warfare, the thesis includes comparisons between theoretical models and documented course, composition, and contents of training that members of this organization underwent. Included are the descriptions of the training centers, their technical equipment and armament. Thesis also contains the analysis of the ideological nature of the Werwolf organization and description of its function, as an ideological tool until the end of the war and the period after it based on the archival sources from security and intelligence forces. Important part will be the contemporary reflection of the Werwolf activities and its impact on the post-war Czechoslovak society with certain degree of mythologization and cultural legacy, that has continued to the present.

Key words: Second world war, Nazism, Protectorate Bohemia Moravia, Sudetenland, Werwolf, guerilla warfare,

Pod'akovanie

Predovšetkým by som chcel poďakovať vedúcej mojej diplomovej práce prof. Dany Musilovej za jej pomoc, cenné rady, pochopenie a všetok venovaný čas. Následne by som rád poďakoval pracovníkom Archívu bezpečnostných zložiek a Národnej knižnice v Prahe za ich trpezlivosť a úsilie pri vyhľadávaní potrebných materiálov. V neposlednom rade by som chcel poďakovať svojej rodine a kolegom za ich neoceniteľnú pomoc a podporu.

OBSAH

ÚVOD	9
1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY WERWOLFU	14
1.1 Vznik organizácie Werwolf.....	16
2 ORGANIZÁCIA WERWOLF V ČECHÁCH.....	28
3 SYMBOLIKA WERWOLFU	34
3.1 Meno.....	34
3.2 Wolfsangel.....	37
3.3 Komunikačné značky	40
4 VÝCVIK	48
4.1 Nábor do Werwolfu.....	48
4.2 Výcvik	55
5 VÝZBROJ A TECHNICKÉ VYBAVENIE.....	75
6 SPRAVODAJSKÁ ČINNOSŤ	81
ZÁVER.....	85
ZOZNAM PRAMEŇOV A LITERATÚRY	87

ÚVOD

Predstavená diplomová práca sa zaoberá založením, pôsobením a technicko-organizačným zázemím nemeckej partizánskej organizácie Werwolf v priestore česko-moravského pohraničia. Historický fenomén organizácie Werwolf ako špecifického prejavu tajného nemeckého odboja sa stretol s relatívne nízkym záujmom zo strany akademikov a v prevažnej väčšine prác, zaoberajúcich sa tematikou partizánskych organizácií počas druhej svetovej vojny, sa spomína viac okrajovo než ako priamy predmet výskumu.

K téme pôsobenia organizácie Werwolf som sa dopracoval počas získavania potenciálnych materiálov týkajúcich sa spoločenskej mentality českej spoločnosti obdobia Protektorátu Čechy a Morava pre môj osobný výskum. V tomto výskume som sa zameriaval na dobové mestské povesti, ktoré sa sformovali v prostredí vojnovnej a povojnovej spoločnosti. Pri osobnom rozhovore s etnológom doc. Petrom Janečkom mi predstavil partizánsku organizáciu Werwolf, ktorej činnosť a unikátna štruktúra ma zaujala natoľko, že som sa rozhodol ju spracovať vo svojej diplomovej práci.

Jednu z prvých súvislých prác popisujúcich túto organizáciu napísal v roku 1980 mníchovský vojenský historik Arno Rose.¹ Jeho analýza však bola poznačená niekoľkými faktormi, ktoré spôsobili, že bola aj napriek svojej prevratnosti kritizovaná ako nedostatočná. Predovšetkým to bol nedostatok primárnych archívnych prameňov, ktorý by sa dal do istej miery obhájiť nemožnosťou prístupu k množstvu záznamov, v tej dobe ešte utajených alebo neprístupných. Druhým faktorom bol jeho úzky okruh vedeckého záujmu, nakoľko sa pri svojom výskume limitoval výhradne na nemecké pramene, čím výrazne okresal rozsah historického a politického profilu tejto organizácie. Tento nedostatok bol čiastočne napravený koncom deväťdesiatych rokov prácou kanadského historika Alexandra Perryho Biddiscombeho, ktorý vo svojich dvoch knihách *Werwolf!: The History of the National Socialist Guerrilla Movement, 1944–1946* (1998)² a *The Last Nazis: SS Werwolf Guerrilla Resistance in Europe, 1944–1947* (2000)³ pojal Werwolf ako komplexný organizovaný prejav nemeckého obranného odboja, ktorý nemecká historiografia dovtedy popisovala iba zlomkovo alebo jeho významu nepovažovala za relevantný pre vojenské dejiny Tretej ríše. Biddiscombe vo svojom výskume narábal už aj s časťou dostupných sovietskych poľských

¹ ROSE, A.: *Werwolf: 1944-1945: Eine Dokumentation*. Stuttgart, Motorbuch-Verlag; 1. Aufl edition, 1980.

² BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf!: The History of the National Socialist Guerrilla Movement, 1944-1946*. Toronto: University of Toronto Press, 1998.

³ BIDDISCOMBE, A. P. *The Last Nazis: SS Werewolf Guerilla Resistance in Europe 1944-1947*. Stroud: Tempus, 2006.

a československých prameňov, ktorými výrazne rozšíril geografický záber svojej práce, ktorou podrobne analyzoval rozdielnosť prístupov k aktivitám werwolfov zo strany východného a západného frontu. Jeho práce aspoň čiastočne znovuotvorili akademický záujem o problematiku organizácie Werwolf, čo viedlo k vydaniu niekoľkých publikácií, ktoré sa istou mierou dotýkali tejto témy, medzi inými britský publicista Charles Whiting. Jeho kniha *Werewolf: Story of the Nazi Resistance Movement, 1944–1945*⁴ sa však pohybuje na pomedzí príbehového rozprávania a podáva len zbežný pohľad do pôvodu a skutočnej činnosti organizácie a zameriava sa väčšou časťou na populárne prípady, ktoré sú prisudzované werwolfom, bez patričnej kritiky a citácií.

Doteraz najlepšiu súhrnnú prácu o histórii Werwolfu napísal nemecký novinár a historik Volker Koop, ktorý vo svojej knihe⁵ podrobne popísal politické pozadie založenia Werwolfu, jeho operatívnu činnosť a spôsob boja vo všetkých oblastiach, kde sa nachádzal, vrátane Poľska, Československa a sovietskeho tyla. Vychádzal pritom už aj z odtajnených archívnych záznamov Spolkového archívu, ktoré podali o niečo hlbší pohľad do diskutabilnejších akcií, pri ktorých bola účasť werwolfov spochybnená. V českej historiografii sa téma Werwolfu podobne ako v Nemecku dostala skôr okrajová a publicistická pozornosť a práce, ktoré sa priamo venovali tejto téme, sa buď venovali okrajovo samotnej organizácii a jej vojnovému pôsobeniu na českom území a zamerali sa predovšetkým na špecifické prípady, ako napríklad Ludvík Hořčica⁶, pričom dochádzali k skresleným a nepodloženým záverom. Na druhej strane sú diela spisovateľa Romana Cílka⁷, ktorý od roku 1968 veľmi pútavým spôsobom popisuje vznik tejto organizácie a jej činnosť ako v Nemecku, tak predovšetkým aj v priestore Čiech a Moravy. Jeho knihy sú však písané formou príbehov, medzi ktorými sú zbežne načrtnuté historické súvislosti a poskytnuté pasáže z archívnych záznamov. Tieto sú v niektorých jeho publikáciách opatrené odkazmi, no sú často iba ilustračne doplnené do textu bez poňatia širšieho historického kontextu.

Metodologickou základňou môjho výskumu bude komparatívna analýza archívnych dokumentov dvoch skupín. Prvú skupinu tvoria originály a povojnové kópie nemeckých smerníc, osnov a hlásení týkajúcich sa plánovania, prevádzky a pôsobenia filiálnej

⁴ WHITING, CH.: *Werwolf : příběh z historie nacistického hnutí odporu 1944-1945*. Praha, Knižní klub: Baronet, 2002.

⁵ KOOP, V.: *At' povstane Werwolf! Himmlerova poslední výzva*. Praha, VÍKEND, 2011.

⁶ HOŘČICA, L.: *Ve znamení dvojitého V*. Brno, Šimon Ryšavý, 2003.

⁷ CÍLEK, R. - FABŠIC, J.: *Vlkodlaky kryje stín*. Praha, Naše vojsko 1968.

CÍLEK, R.: *Teror: poslední „tajná zbraň“ pohled do zákulisí - naše pohraničí v závěrečných týdnech války*. Praha, Adonai 2002.

CÍLEK, R.: *Werwolfové-Hitlerova poslední tajná zbraň*. Praha, XYZ, 2010.

organizácie Werwolf pre priestor Sudet a protektorátu. Druhá skupina obsahuje povojnové záznamy z vyšetrovania aktivít werwolfov, vypočúvacie protokoly a súborné analýzy vypracované československými bezpečnostnými/vojenskými zložkami a spojeneckými okupačnými silami. Pomocou zozbieraných informácií vytvorím model organizačnej štruktúry, pričom budem sledovať podobnosti a odlišnosti medzi ríšskou hlavnou organizáciou Werwolf a jej Pražským variantom. Tento model aplikujem na jednotlivé dielčie súčasti ako bol nábor, výcvik, a technicko-politická výbava, ktoré kolektívne tvoria chronologickú reprezentáciu „života“ organizácie Werwolf. Týmto spôsobom budem môcť porovnať jednotlivé prvky procesu tvorby odbojovej organizácie a pozorovať, do akej miery boli teoretické prvky implementované, do akej miery boli pozmenené a ktoré zostali iba v rovine plánovania. Pramenná základňa bola zhromaždená z materiálov Archívu bezpečnostných složek v Prahe, ktorý obsahuje všetky záznamy, ktoré boli po vojne získané, vrátane odtajnených vyšetrovacích zložiek a výpovedných protokolov.

V prvej kapitole sa budem venovať „werwolfov“ v historickom kontexte Nemecka a postupnej genézy konceptu partizánskeho boja v nemeckej vojenskej kultúre. Od ľudových ozbrojených tlúp až po romantické ponímanie „vlčieho boja“ za národ a jeho adopciu politickými organizáciami v 30. rokoch dvadsiateho storočia. Sumarizačne predstavím históriu nemeckého Werwolfu od jeho počiatkov naprieč jednotlivými významnými bodmi jeho pôsobenia, transformácie a eventuálneho konca ako ucelenej odbojovej organizácie Veľkonemeckej ríše.

Druhá kapitola sa zameriava na pozadie vzniku Werwolfu v oblasti východných nemeckých území pričom zostanem upriamený na priestor Sudetskej župy a Protektorátu Čechy a Morava. Samotné založenie organizácie, personálne zastúpenie a prepojenie s vojenskou rozvedkou, armádnymi zložkami, ako aj ústredný administratívny systém, ktorý si v tomto geopolitickom priestore vytvorila.

Nasledujúca kapitola sa bude venovať jednotlivým atribútom, symbolike a vizuálnym dorozumievacím prostriedkom Werwolfu. Popisovať budem ich pôvod, formu, význam a využívanie vzhľadom na ideologické, propagandistické a strategické motívy. Vychádzať budem z dobových správ a vyobrazení obsiahnutých vo vyšetrovacích spisoch OBZ a NKVD, pričom budem ich závery podrobovať odbornej kritike, aby som zistil, do akej miery boli tieto vizuálne prvky hodnoverným dôkazom činnosti werwolfov a do akej miery sa jednalo o nedorozumenie či politicky motivovanú mystifikáciu.

Ďalšia kapitola predstavuje jednotlivé výcvikové strediská, v ktorých prebiehal výcvik werwolfov, ich vedúcich predstaviteľov a postupy, ktoré používali. Zameriam sa na spôsoby

náboru brancov do výcviku a jeho motivačné, ideologické a kultúrne aspekty vzhľadom ku iným obranným organizáciám ako bol Volkssturm a budem pri tom prihliadať na spoločenský pohľad nemeckého obyvateľstva na odbojovú činnosť. Predstavím výcvikový model, ktorý bol načrtnutý v partizánskej brožúre *Wehrwolf: Winke für Jagdeinheiten*, ktorá sa používala ako edukačná pomôcka pre inštruktorov a tento model budem porovnávať s bývalých účastníkov výcviku *Werwolf* doložených v ich povojnových výsluchoch a vyšetrovacích spisoch aby som dokázal vytvoriť ucelený obraz o ich náplni, ktorý dodatočne porovnam s výcvikovými záznamami z iných oblastí ríše. Dodatočne budem popisovať podobnosti a rozdiely medzi náborovými a výcvikovými postupmi protinacistických odbojových skupín s *Werwolfom* a ako tieto faktory ovplyvňovali ich bojovú efektívnosť a celkový organizačný profil.

V ďalšej kapitole sa zameriam na technickú základňu organizácie *Werwolf*. Budem popisovať ich výzbroj, sabotážne techniky, dopravné prostriedky, komunikačné vybavenie ktorým disponovali a bližšie v tejto kapitole predstavím spoluprácu medzi *Werwolfom* a jednotlivými zložkami Nemeckej armády a vojenskej rozviedky. Popíšem systém plánovania, budovania avýbavy tajných skladov materiálu a výzbroje, ktoré slúžili ako poľné oporné body vzhľadom ku technickým parametrom a bojovému arzenálu nemeckého zbrojného aparátu.

Posledná kapitola bude venovaná špecifickému úkazu spolupráce *werwolfov* pri spravodajských akciách a povojnovom pašovaní informácií na západ. V tejto kapitole sa zameriam predovšetkým na účasť *werwolfov* v prípadoch priemyselnej špionáže a tvrdeniach o využívaní tajných zbraní, predovšetkým tzv. prípad *Myrol*. Túto časť budem opierať o práce *Ludvíka Hořčicu*⁸ a *Martina Pešla*⁹, ktorí sa problematike podvratných a teroristických akcií *Werwolfu* bližšie venovali, rovnako ako o vyšetrovacie dokumenty ministerstva vnútra zaoberajúcich sa protištátnymi akciami.

V závere podám súhrnný obraz o celkovej činnosti organizácie ako historicko-spoločenského fenoménu vojnovaj a povojnovaj Československej spoločnosti. Dopad jej existencie na udalosti roku 1945 a pokračovanie jej odkazu do nasledujúceho obdobia ako aj významu pre dejiny partizánskych skupín a extrémistických organizácií, u ktorých sa dajú pozorovať paralely až dodnes.

⁸ HOŘČICA, L.: *Ve znamení dvojitého V*. Brno, Šimon Ryšavý, 2003.

⁹ PEŠL, M: *Werwolf, analýza z hlediska typologie politického násilí*. Magisterská diplomová práce. Brno, Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, 2004.

Zmyslom práce je komparatívna historická analýza tohto špecifického a často opomínaného variantu odbojovej činnosti na danom území. Na základe jej pôsobenia, motívov a spôsobov operovania poskytnúť dodatočný prehľad o jej pozícii v Československej histórii. Na základe porovnania jednotlivých aspektov v kontexte vojnovnej situácie, ktoré zdieľala s inými partizánskymi skupinami operujúcimi v danom priestore sa pokúsim priblížiť možné faktory, ktoré zabránili naplneniu jej primárneho účelu. Znamky aktivity werwolfov sa nachádzajú na území Českej republiky dodnes a ohľadom ich relatívne krátkeho pôsobenia stále ešte koluje mnoho povier a nevysvetlených prípadov, ktoré nie sú dostatočne preskúmané, čo ma utvrďuje v presvedčení o hodnote dodatočného odborného záujmu a výskumu týkajúceho sa werwolfov v českom prostredí.

1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY WERWOLFU

Aby sme mohli správne pochopiť význam organizácie Werwolf¹⁰, ktorá bola založená na konci druhej svetovej vojny, musíme sa ešte predtým zamerať na fakt, že tento názov a kultúrno-historické atribúty s ním spojené sa v nemeckej histórii objavili ešte pred vzostupom nacionálno-socialistickej ideológie. Organizácia Werwolf bola vo svojej základnej štruktúre vojenskou organizáciou, vytvorenou ako reakcia na hrozbu, respektíve neskôr priamu okupáciu nemeckých území, ktoré už mocenský aparát skrze svoje ozbrojené zložky nebol schopný efektívne brániť, a preto sa obracal na populáciu, ktorá sa mala zapojiť do tohto obranného boja jej dostupnými prostriedkami, medzi ktoré patrí aj partizánska vojna.

Nemecko malo vo svojej minulosti dlhú tradíciu využívania taktiky nepravidelného boja v zázemí, ako na to poukazuje kanadský historik Perry Biddiscombe vo svojej práci venovanej histórii Werwolfu.¹¹ Tieto praktiky sa využívali už počas roľníckych povstaní v stredoveku a partizánskych bojov počas tridsaťročnej vojny, kde v južnom Sasku bojovali legendárne skupinky Wehrwolfov.¹² Títo wehrwolfovia a ich odpor voči rabujúcim tlupám potulných vojakov sa neskôr stal inšpiráciou pre román Hermana Lönsa¹³, ktorému sa budeme ešte venovať. Do tejto skupiny patria aj ozbrojené sily Pruského Landsturm, ktoré ustanovil v roku 1813 Fridrich Wilhelm III. v reakcii na inváziu napoleonských vojsk, pričom si za vzor vzal španielsky odboj, ktorý francúzskym vojakom spôsoboval vážne nepríjemnosti počas ich okupácie Pyrenejského polostrova. Landsturm formoval skupiny ľudových milícií, ktoré sa mali ozbrojiť akýmkoľvek dostupnými zbraňami, znepriemňovať život okupantom a bojovať proti nim za použitia všetkých prostriedkov.¹⁴ Aj napriek tomu, že sa tento ľudový odpor nestretol až s takým úspechom ako v Španielsku, podporil v povedomí obyvateľov myšlienku vzdoru, ktorý povstal z ľudových vrstiev, aby bránil svoju zem pred cudzím agresorom. Samotné metódy partizánskej boja takisto nezostali zabudnuté a v typicky nemeckom duchu zdokonaľovania vojenského umenia sa začali následne v nemeckej armáde vyzdvihovať popri disciplíne a kázni aj hodnoty ako pohyblivosť, prispôsobivosť improvizácia a vlastná

¹⁰ Názov „Werwolf“ sa v archívnych prameňoch a odbornej literatúre používa v niekoľkých variáciách či už Werwolf, werwolf, Wehrwolf, Verwolf, Werwulf vrátane slovanských pojmov Vlkolak, Vlkodlak a Vikolaci. V záujme zjednotenia a prehľadnosti sa v tejto práci bude používať označenie „Werwolf“ pri popisovaní organizácie ako celku a pojem „werwolf“ na označenie člena organizácie Werwolf.

¹¹ BIDDISCOMBE, P. *The last ditch: An organizational history of the Nazi Werwolf movement, 1944–45*. PhD thesis, London School of Economics and Political Science (United Kingdom) 1990.

¹² Tamtiež, s. 82.

¹³ LÖNS, Hermann. *Vlkodlak: selská kronika*. Praha: F. Borový 1941.

¹⁴ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf!: The History of the National Socialist Guerrilla Movement, 1944–1946*. Toronto: University of Toronto Press 1998, s. 10.

iniciatíva. Biddiscombe v tomto ohľade dáva za príklad stratégiu, ktorú počas prvej svetovej vojny využil generálmajor Paul von Lettow-Vorbeck v Nemeckej východnej Afrike.¹⁵

Lettow-Vorbeck mal v roku 1914 k dispozícii sily zložené z kontingentu nemeckých vojakov a černošských koloniálnych jednotiek, no nemohol počítať s podporou z Európy a bol si vedomý toho, že tradičnou stratégiou boja sa nemôže dlhodobo vyrovnáť britským vojenským silám, ktoré mali voči nemu v danej časti Afriky strategickú aj početnú výhodu.

Jeho stratégia bola vo svojej podstate defenzívna a spoliehala sa na premyslené rozmiestnenie jednotiek a palebných postavení tak, aby zasadili protivníkovi čo najsilnejší úder za použitia čo najmenej vojakov. Uvedomoval si, že ak sa bude snažiť brániť niekoľko pevných bodov, hrozí mu, že bude obklúčený a vyčerpá si sily, ktoré má k dispozícii. Rozhodol sa preto dať dôraz radšej na mobilitu a vytvoril malé rýchle jednotky, ktoré sa vydávali na útočné výpravy a využívali v boji partizánske praktiky útoku zo zálohy a následného rýchleho stiahnutia, sabotáže a klamlivé výpady. Hlavným cieľom jeho úsilia nebolo zvíťaziť nad silnejším protivníkom, no útočiť na strategicky významné body, ktoré prinútili Britov vyčleňovať stále viac a viac mužov a materiálu na tento front, kde ich bude čo najdlhšie zdržiavať. Tým sa získal čas a uvoľnil tlak na nemecké vojská v Európe, čo bola v konečnom dôsledku márna snaha, no neuberá to na vynaliezavosti a efektívnosti Lettow-Vorbeckovej taktiky.¹⁶ Medzi jeho koloniálnymi partizánmi a nacistickými werwolfami je určitá spojitosť nielen v spôsobe boja, no predovšetkým v ich cieľoch. Ciele Werwolfu neboli síce jednotne definované a v priebehu jeho existencie sa často menili, no minimálne jedným z cieľov, ktorý werwolfovia brali za svoj bolo zdržiavanie silnejšieho nepriateľa, aby sa Nemecku poskytol čas a odľahčil sa nápor Spojencov na frontové jednotky.

V posledných rokoch prvej svetovej vojny sa v Nemecku objavil pojem werwolf aj priamo a to ako názov teroristického spolku, ktorý si vzal za povinnosť kruto trestať zradcov, odporcov vojny a sympatizantov s boľševickou revolúciou. Z následkov prehranej vojny a predovšetkým z pocitov krivdy a nespravodlivosti sa v roku 1923 v Halle an der Saale založila organizácia „Der Wehrwolf“, ktorá bola politicko-vojenským združením frontových vojakov. Bolo to hnutie vojakov, ktorí si cenili hodnosť ako kamarátstvo, bratstvo, národná hrdosť, disciplína a sebaobetovanie pre dobro nemeckého národa.¹⁷ Vojenské riešenie bolo podľa nich jedinou správnu cestou na zabezpečenie navrátenia územia, ktoré boli Nemecku po vojne odňaté a za cieľ mali zjednotenie všetkých Nemcov do jednotného veľkého

¹⁵ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 5.

¹⁶ LETTOW-VORBECK, P. *Boje ve Východní Africe za světové války 1914–1918: vzpomínky německého důstojníka*. Praha: Elka Press 2004.

¹⁷ KOOP, V. *Ať povstane Werwolf! Himmlerova poslední výzva*. Praha: VÍKEND 2011, s. 15.

Nemecka.

Tieto myšlienky sa v mnohých ohľadoch zlučovali s Hitlerovou ideológiou národného socializmu a mnoho neskorších vysokých predstaviteľov NSDAP prebralo rétoriku tohto združenia, no aj napriek tomu sa Der Wehrwolf zdráhal od pridania sa ku Hitlerovej strane, nakoľko v tom videli stratu vlastnej samostatnosti. V roku 1933 už nemalo združenie na výber a bolo začlenené do nacistickej SA.¹⁸

1.1 Vznik organizácie Werwolf

Tým sa dostávame do obdobia druhej svetovej vojny. Presnejšie do roku 1943, kedy sa Nemecko snažilo vnútorne vyrovnať s katastrofickou porážkou pri Stalingrade a vyššie postavení členovia nacistickej hierarchie sa začali zamýšľať nad riešením tejto situácie a postupne sa začalo potichu uvažovať aj nad budúcnosťou v prípade porážky. Aj napriek tomu sa verejnosť ako aj armáda mali udržiavať v optimistickom duchu, veriť v konečné víťazstvo a ktokoľvek by sa odvážil spomenúť prehru, riskoval, že bude označený za zradcu a porazenca.

Ríšsky minister propagandy Joseph Goebbels vyhlásil 18. februára 1943 po búrlivom prejave v berlínskom Športovom paláci totálnu vojnu, čím začlenil do vojnového úsilia všetkých obyvateľov.¹⁹ Leto nasledujúceho roka prinieslo ďalšiu silnú ranu v podobe vylozenia spojeneckých vojsk v Normandii a tento nepriaznivý vývoj udalostí si žiadal ďalší zásadný krok, ktorým bol návrh náčelníka štábu pozemnej armády Hansa Guderiana o zriadení celonemeckej domobrany – Volkssturmu. Hitler ho po zvážení a prerokovaní s armádnym a straníckym vedením podpísal 25. septembra 1944. Za hlavného veliteľa Volkssturmu bol menovaný ríšsky veliteľ zbraní SS Heinrich Himmler, ktorý sa zhostil tejto úlohy s patričnou dôslednosťou.²⁰ Jedným z na to poukazujúcich znakov je, že sa rozhodol oznámiť vytvorenie Volkssturmu v Königsbergu 18. októbra 1944. V tento deň bolo 131. výročie bitky národov pri Lipsku, čím sa Himmler odkazoval na víťazstvo proti Napoleonovi a apeloval na národné cítenie, odvahu a nezdolnosť budúcich Volkssturmanov.²¹

Do leta 1944 však spadá aj pre nás veľmi dôležitá udalosť, a teda predpokladané založenie organizácie Werwolf. V tejto záležitosti sa pramene a názory historikov

¹⁸ KOOP, V. *Ať povstane...*, Praha 2011, s. 17.

¹⁹ ČÍLEK, R. *Werwolfové-Hitlerova poslední tajná zbraň*. Praha: XYZ 2010, s. 12.

²⁰ ČÍLEK, R. *Teror: poslední „tajná zbraň“ pohled do zákulisí - naše pohraničí v závěrečných týdnech války*. Praha: Adonai 2002, s. 16.

²¹ Tamtiež, s. 15.

rozchádzajú a presný priebeh nie je úplne známy. Väčšina autorov sa zhoduje na tom, že niekedy v júli 1944 došlo k stretnutiu medzi Himmlerom a generálmajorom ríšskej polície Walterom Schellenbergom. Na tomto stretnutí mu mal predstaviť plán činnosti nemeckého podzemného hnutia, ktorého autorom bol generálny spravodajský veliteľ na východnej fronte Reinhard Gehlen. Gehlen, ktorý sa podrobne zaoberal taktikou Sovietskeho zväzu a spôsobom boja poľských partizánov, mal nepochybne dostatočnú špecializáciu na vypracovanie takéhoto plánu a určite podľa informácii z frontových línií tušil, že porážka Nemecka je eventualitou, ktorú treba brať vážne, a je dôležité sa na ňu pripraviť.²²

Himmler zo začiatku nebol presvedčený o nevyhnutnosti zaťažovať Hitlera touto záležitosťou a zároveň sa nechcel javiť v jeho očiach ako porazenec, a preto tento projekt odmietol. Neskôr 19. septembra 1944 Himmler obdržal list od veliteľa RSHA (hlavný ríšsky bezpečnostný úrad) pre východný front Richarda Hildebrandta, v ktorom ho informoval o závažnosti situácie a nutnosti začatia príprav na partizánsku vojnu. Vytýčil v tomto liste devätnásť bodov, ktoré sú podľa neho nevyhnutné na vedenie „*ľudovej vojny na čo najširšej základni*“.²³ Tieto body hovorili okrem iného aj o zriadení ukrytých operných bodov v strategických oblastiach, ktoré by boli vybavené muníciou, zásobami a vybavením vhodným pre dlhodobé prežitie a komunikáciu. Mnoho z týchto bodov bolo neskôr priamo implementovaných v postupoch a organizácii werwolfov, a teda sa k nim v nasledujúcich kapitolách ešte vrátíme. Podľa historika Volkera Koopa sa možno práve tento list stal spúšťacím mechanizmom, ktorý presvedčil Himmlera o vážnosti situácie a nevyhnutnosti začať vo veciach nemeckej partizánskej organizácie okamžite konať.²⁴ Toto tvrdenie podporuje fakt, že ešte v ten deň bol spísaný pokyn k vytvoreniu podzemného hnutia, ktoré bude mať za úlohu operovať na nemeckých územiach obsadených nepriateľom. Povaha tohto útvaru sa teda zmenila z podzemnej organizácie, Gehlenovho/Schellenbergovho modelu, ktorý počítal s uchýlením sa do podzemia a následne po porážke Nemecka, opätovnom povstaní týchto pred vytvorených buniek na partizánskej jednotky na domacom území, operujúce v tyle nepriateľa.

Vedením a stavbou tejto novej organizácie bol poverený SS obergruppenführera Hansa-Adolfa Prützmanna, ktorý bol vyšším vedúcim SS a polície v Königsbergu (Kráľovec, Kaliningrad) a Rige. Voľba Prützmanna ako veliteľa takejto citlivej operácie dáva zmysel z niekoľkých dôvodov. Bol zanietým členom SS a bezvýhradne oddaný nacistickej ideológii,

²² HOŘČICA, L. *Ve znamení dvojitého V*. Brno: Šimon Ryšavý 2003. s. 12. CÍLEK, R. – FABŠIC, J. *Vlkodlaky kryje stín*. Praha: Naše vojsko 1968, s. 20.

²³ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 13.

²⁴ KOOP, V. *Ať povstane...*, Praha 2011, s. 32.

ktorý v relatívne mladom veku (43 rokov) disponoval bohatými skúsenosťami v konvenčnom, ale aj nekonvenčnom boji. Počas svojej služby ako veliteľ polície nazbieral dôležité skúsenosti v boji s odbojovými skupinami v mestskom prostredí ako aj s vedením komplexného administratívneho, represívneho aparátu. Vojenské skúsenosti s partizánskym spôsobom boja získal po tom, čo bol prevelený na Ukrajinu, kde ho sám Himmler poveril prevedením stratégie spálenej zeme v Donskej oblasti v plnom rozsahu brutality tejto taktiky: *„Úkol bude splněn, když v oblastech na Ukrajině, které budou evakuovány, nezůstane za vámi žádné lidské stvoření, ani kus dobytka, cent obilí nebo železniční trať, když nezůstane stát žádný dům, žádný důl nebude po léta schopný provozu, žádná studna nezůstane neotrávená. Nepřítel musí najít úplně spálenou a zničenou zemi...“*²⁵

Počas tejto vojenskej kampane si získal u Himmlera dôveru v to, že je vhodným kandidátom na tento nový post, a preto ho vymenoval za nového Generálneho inšpektora zvláštnej obrany (Generalinspekteur für Spezialabwehr).

V tom istom roku, na prejave 18. októbra pred členmi Volkssturmu, sa Himmler po prvýkrát verejne zmienil o Werwolfe: *„I na územích, kde si nás podle svého přesvědčení plně podrobili, se jim za zády čas od času znovu zvedne vlna odporu a dobrovolníci, podobní vlkodlakům, odvážným jako sama smrt, na nepřítelů opět udeří.“*²⁶

Ako sídlo jeho nového štábu bol najprv zvolený Petz v blízkosti Berlína, no Prützmann ho následne presunul do Rheinsbergu severne od Postupimu. Na zriadenie takejto organizácie však bolo potrebné vytvoriť úplne novú administratívnu štruktúru. Keďže Werwolf neoperoval ako súčasť armády, no bol zastrešený pod priamym dohľadom SS a regionálne v rukách oblastných vyšších policajných dôstojníkov (HSSPF), nedalo sa spoliehať na už existujúci systém velenia, ktorý mal Wehrmacht, no ani na štruktúru SS, ktorej sa svojou náplňou vymykal. Prützmannov štáb sa skladal z 200 osôb rozličných špecializácií a viedol ho plukovník SS Karl Tschiersky, ktorý predtým pracoval pre SD a viedol operáciu „Zeppelin“, ktorej úlohou bolo infiltrovať protisovietskych partizánov do tyla Červenej armády, čím získal potrebné znalosti a skúsenosti pre svoje pôsobenie vo Werwolfe.²⁷

Hlavnými činiteľmi boli ďalej brigádír SA Karl Siebel, ktorý bol vedúci výcviku a technického zázemia (Inspectorat I.), plukovník SS Gunter D'Alquen, vedúci SS propagandistickej spoločnosti Standarte Kurt Eggers. Nasledovali plukovník SS Kotthaus, ktorý mal na starosti personálne záležitosti a pani Maisch, ktorá mala na starosti ženskú

²⁵ KOOP, V. *At' povstane...*, Praha 2011, s. 34.

²⁶ CÍLEK, R. *Werwolfové...*, Praha 2010, s. 20.

²⁷ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 17.

zložku Werwolfu.²⁸ Pod systémom oblastných HSSPF bolo z rozkazu Himmlera povinné vymenovať zástupcu, ktorý bude dohliadať nad miestnym náborom, výcvikom a nasadením partizánskych skupín Werwolf. Z týchto zástupcov sa neskôr vytvorila pozícia tzv. komisára pre Werwolf, následne označená ako Veliteľ pre špeciálny Abwehr. Týmto spôsobom sa kontrolná a výkonná moc nad Werwolfom rozvrstvila po celom území, ktoré musela zaberat', no nad všetkými mal kontrolu „Štáb Prützmann“, ktorý sa zodpovedal priamo Himmlerovi.

Tento systém na jednej strane vytvoril vhodné podmienky pre partizánske hnutie, ktoré by malo byť bytostne závislé na vysokej mobilite, prispôsobivosti náhlym zmenám a vlastnej iniciatíve veliteľov jednotlivých skupín. Pri takejto stratégii neregulárneho boja by nebolo možné dodržiavať tradičný systém velenia, ktorý vyžadoval istú postupnosť rozkazov a krokov skrz veliteľskú hierarchiu, čím sa strácal čas a obmedzovalo sa rozhodovanie.

Na strane druhej si vytvorenie takejto organizácie vyžadovalo spoluprácu jednotlivých úradov a zložiek nacistického štátneho aparátu aby si pre svoje fungovanie zabezpečilo materiálnu a ľudskú základňu. Wehrmacht sa k Werwolfu staval s istou dávkou odmeranosti a nedôvery predovšetkým pre ich postavenie mimo vojenský aparát a taktiež pre ich praktiky boja, ktoré mnohým veliteľom, predovšetkým z východného frontu, bolestivo pripomínali sovietskych partizánov, ktorí pripravili o život viac než 200 000 nemeckých vojakov.²⁹

Keď sa skupiny Werwolfov koncom novembra 1944 začali skutočne formovať, boli armádni veliteľia vyzvaní aby pre nich poskytli skúsených vojakov ako inštruktorov/členov a poskytli im zo svojej výzbroje potrebný materiál. V tejto dobre už bola väčšina týchto jednotiek buď na ústupe, alebo sa snažili držať svoje pozície, pričom sami často trpeli nedostatkom výzbroje, zásob a schopného mužstva. Je preto pochopiteľná nevôľa zo strany Wehrmachtu vyhovieť týmto požiadavkám, ktoré často ani sami neboli schopní splniť. Zabezpečenie plynulého vytvárania a podpory werwolfov mali na starosti ako jednotky SS tak aj Hlavný ríšsky bezpečnostný úrad (RSHA), ktorého veliteľom bol od roku 1942 SS obergruppenführer Ernst Kaltenbrunner. Tie však mali svojich starostí viac než dost' a na rozdiel od Werwolfu museli postupovať podľa predpísaných postupov, a preto aj podpora z ich strany bola značne spomalená a nespoľahlivá.

Výcvikové strediská sa však postupne vybudovávali a tréning nových werwolfov prebiehal aj napriek týmto ťažkostiam v severnom Porýní na zámku Schloss Hülchrath, kde sa nachádzalo jedno z hlavných nemeckých výcvikových veliteľstiev, ale taktiež v Lübecku,

²⁸ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 18.

²⁹ CÍLEK, R. *Já – Otto Skorzeny! Hrdina či gangster?* Praha: Epoque 2010, s. 22.

Neusterlitz, Eltville am Rhein a v Hannoveri.³⁰ O adeptov na výcvik nebola núdza a na Prützmannov popud bolo do výcvikových kurzov prihlásených štyri až päť tisíc dobrovoľníkov, ktorí boli buď členovia Volkssturmu, NSDAP alebo mládežníckých organizácii Hitlerjugend a Zväzu nemeckých dievčat (BDM). Jedným z hlavných výcvikových stredísk bol zámok Friedenthal, v ktorom už existujúci sabotážny/diverzný výcvik viedol skúsený SS obersturmbannführer Otto Skorzeny, ktorý bol veliteľom zvláštnych vojenských operácií a vyznamenal sa pri vyslobodení talianskeho fašistického vodcu Bennita Mussoliniho zo zajatia v roku 1943. Skorzeny bol Himmlerom osobne pozvaný na schôdzu s Prützmannom, Schellenbergom a Kaltenbrunnerom kde bol informovaný o akcii W (kódové označenie organizácie Werwolf).³¹

Skorzeny súhlasil s tým, že bude viesť výcvik nových werwolfov, nakoľko mal bohaté skúsenosti z mnohých diverzných bojových akcií, ktorých sa zúčastnil, no predovšetkým viedol už od roku 1943 výcvik špeciálnej jednotky, s ktorou neskôr podnikol aj už vyššie spomínané oslobodenie Mussoliniho. V jeho kompetencii sa vo Friedenthale začali zvyšovať počty dobrovoľníkov, ktorí chceli byť cvičení legendárnym SS obergruppenführerom. Medzi nimi bola aj skupina zvláštnej divízie Brandenburg, ktorá bola na vlastnú žiadosť prevelená pod Skorzenyho. Výsledkom Skorzenyho pôsobenia bolo vytvorenie samostatných oddielov, ktoré boli takisto školené na špeciálne akcie za nepriateľskými líniami a na zákroky proti partizánom. Tieto oddiely známe ako stíhacie oddiely SS – SS Jagdverbänd fungovali a boli cvičené popri organizácii Werwolf a v niektorých ohľadoch bol ich výcvik veľmi podobný, no Jagdverbänd bol špecializovaný na agresívnejšie sabotážne a špionážne akcie ktoré už boli viac podobné špeciálnym komandám než partizánom v tyle nepriateľa akými boli werwolfovia.³²

Kvôli krátkemu časovému horizontu bol výcvik veľmi intenzívny no pohyboval sa v dĺžke medzi jedným až štyrmi týždňami, pričom obsahoval tréning boja bez zbrane, práca s vysielaczkou a inými spôsobmi komunikácie, prieskumné techniky a orientácia v teréne ako aj strelba z rôznych typov zbraní, narábanie s výbušninami a ich výroba, princípy sabotáže a kurzy prežitia v prírode a prvej pomoci. Výcvik sa viedol podľa smerníc, ktoré vychádzali zo štúdií sovietskych a poľských partizánskych skupín, ktoré boli pre tento účel vypracované Reinhardom Gehlenom a od januára roku 1945 bola vydávaná pre školiteľov príručka

³⁰ CÍLEK, R. *Teror...*, Praha 2002, s. 31.

³¹ Toto kódové označenie sa bude používať v práci zameniteľne s názvom Werwolf.

³² BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 30.

Wehrwolf: Winke für Jagdeinheiten, ktorá obsahovala prepracované inštruktážne techniky pre vytváranie a činnosť partizánskych skupín.³³

Pôvodný plán počítal s prvým bojovým nasadením na západe Ríše v oblasti Alsaska a Lotrinska, no od tohto postupu sa ustúpilo kvôli varovaniu Abwehru (ríšska vojenská rozvedka), ktorý hlásil, že obyvateľstvo v daných oblastiach nie je dostatočne naklonené myšlienke podpory partizánskeho boja a ich povaha voči vojnovému úsiliu je prinajlepšom laxná a prinajhoršom by sa z ich strany mohlo očakávať sabotovanie týchto operácií a udávanie jej členov. So stavbou podzemných bunkrov a vybavovaním skrytých skladov munície a zásob pre skupiny werwolf sa teda začalo v Porýní, Sársku a Bádensku a niekoľko skupín bolo pomocou padákov a klzákov dopravených aj do tyla spojencov. Avšak ani v týchto oblastiach sa nestretli s veľkými úspechmi a očakávaná podpora obyvateľstva sa nenaplnili predovšetkým kvôli obave zo spojeneckého bombardovania, ktoré odradilo mnohé mestá od toho, aby partizánom napomáhali.³⁴

Väčšina zarytých nacistov ušla pred postupujúcimi spojencami na východnú stranu Rýna čo zanechalo pre partizánov veľmi nevhodné podmienky na rozvoj ich činnosti. Model partizánskej vojny, na ktorý boli werwolfovia cvičení, počítal nevyhnutne s podporou miestneho obyvateľstva, ak sa mal dosiahnuť akýkoľvek výrazný a dlhodobý účinok. Väčšie úspechy sa dostavili iba v niektorých oblastiach južného Porýnia, kde boli miestni farmári viac naklonení myšlienkam nacionálnych socialistov a predovšetkým v Sársku, ktoré malo obavy z opätovného pripojenia ku Francúzsku, tak ako k tomu došlo po prvej svetovej vojne.³⁵

Úspechy boli obmedzené na sporadické záškodnícke akcie, nastražené pasce a drobné útoky, ktoré spôsobili spojeneckým armádam iba nevýrazné škody a omnoho častejšie dochádzalo k prípadom, kedy miestni prezradili úkryty a sklady partizánov, alebo sa sami werwolfovia vzdali spojencom a následne vyradili polohu svojich spolubojovníkov.

Americká kontrarozvedna služba CIC hlásila z týchto oblastí výrazný nárast počtu nemeckých zajatcov a z ich výpovedí získala podrobné informácie o fungovaní a praktikách werwolfov. Jediné výraznejšie strategické zdržanie sa podarilo v meste Bad Kreuznach, ktoré sa nachádzalo na dôležitom dopravnom uzle, kde Werwolf vycvičil a vyburcoval miestne obyvateľstvo do tvrdohlavého odporu v podobe skupín ostreľovačov a granátnikov ukrytých v budovách. Spojenci museli na vyčistenie mesta vyčleniť značný počet jednotiek, čo výrazne

³³ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 34.

³⁴ KOOP, V. *At' povstane...*, Praha 2011, s. 39.

³⁵ Tamtiež, s. 39.

spomalilo ich postup a poskytlo čas nemeckým jednotkám na ústup za Rýn.³⁶ Na východ od Rýna a v centrálnej časti Ríše už boli pre činnosť partizánov lepšie podmienky, no rýzny postup spojencov a nedostatočná príprava spôsobili, že mnohé skupiny prešli iba základným výcvikom, boli nútení sa neustále presúvať, ich sklady neboli dostatočne vybavené (alebo k sa im k nim vôbec nepodarilo dostať) a postupný rozpad nacistického velenia viedol často k tomu, že velitelia opustili skupiny, ktoré cvičili, alebo ich poslali domov z rozkazom aby očakávali ďalšie inštrukcie, ktoré už neprišli. Aj napriek týmto prekážkam sa werwolfom podarilo zúročiť svoj sabotážny výcvik a podarilo sa im čiastočne spomaliť postup spojencov predovšetkým ničením mostov a železničných tratí. Používali sa aj barikády, zátarasy, výbušné nástrahy a natiahnuté oceľové káble na cestách, no tieto spôsobili len obmedzené zdržanie a skoro nulové straty.³⁷

Je potrebné spomenúť, že všetky tieto akcie boli zároveň vyzdvihovalé ministerstvom propagandy a slúžili okrem burcovania obyvateľstva k odporu na príklade romantizovaných hrdinských werwolfov aj ako nástroj, ktorý presviedčal spojencov o možnej existencii Alpenfestung – Alpskej pevnosti (útočiska/reduty). Toto útočisko sa malo nachádzať v oblasti južného Bavorska a horských oblastí západného Rakúska.³⁸

Tu boli, údajne, vybudované rozsiahle priestory, vybavené a zásobené na vedenie niekoľkoročnej obrannej vojny, ktorej základom mali byť partizánske jednotky vrátane werwolfov. Do tejto Alpskej pevnosti sa malo presťahovať vrchné velenie Tretej ríše³⁹ a viesť obranu z tejto horskej citadely. Do pevnosti mali byť presúvané veľké množstvá zbraní a materiálu, ktoré sa tam mali údajne aj dodatočne budovať v podzemných továrňach. Predovšetkým sa tam začali sťahovať členovia mladíckych organizácií, dobrovoľníci z Volkssturmu a jednotky SS, ktoré boli základom nových oddielov posledného odporu.⁴⁰

Hitler osobne vraj rozkázal Prützmannovi, aby Werwolf pripravil na dlhý boj a ak to bude potrebné, na presun do rakúskych Álp a ten vymenoval za splnomocnenca pre Alpský Werwolf Karla Siebela, ktorý v tejto oblasti založil niekoľko výcvikových stredísk. Celá akcia Alpskej pevnosti však bola v konečnom dôsledku iba zastieracím trikom, na ktorom sa podieľala SD, Abwehr a ministerstvo propagandy, skrze špeciálne dezinformačné oddelenie založené Josephom Goebbelsom, ktorého úlohou bolo rozširovať informácie a povery o

³⁶ KOOP, V. *At' povstane...*, Praha 2011, s. 69.

³⁷ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwol...*, Toronto 1998, s. 6.

³⁸ Koncept zastieracích správ o „Alpenfestung“ vrátane úlohy Werwolfu pri ich prevedení sa spomína rôzne vo viacerých publikáciách, zaoberajúcich sa Werwolfom..

³⁹ Podľa správ spojeneckej vojenskej rozviedky sa do tejto pevnosti mal presunúť aj Adolf Hitler, no nemecká propaganda sa v tomto smere držala tvrdenia že vodca zostane v Berlíne viesť odpor proti Spojencom z podzemných priestorov pod mestom.

⁴⁰ KOOP, V. *At' povstane Werwolf...*, Praha 2011, s. 90–91.

existencii a prípravách Alpskej pevnosti. Zmyslom bolo presvedčiť spojencov o jej existencii a vážnom strategickom význame, čo sa im aj podarilo, a od januára 1945 sa začala otázkou Alpenfestung bližšie zaoberať spojenecká rozviedka.

Aj napriek tomu, že vypracovaná správa OSS hodnotila existenciu tejto obrannej pevnosti dosť skepticky, strategická hrozba, ktorú predstavovala hoci aj len potenciálne, sa nedala prehliadnuť. Dňom 21. marca 1945 boli vydané štábom armádnej skupiny 12 rozkazy na zmenu orientácie postupu amerických expedičných jednotiek od Berlína, smerom ku južnému Bavorsku.⁴¹ Pravda sa ukázala až o mesiac neskôr, kedy sa do spojeneckého zajatia pri Magdenburgu dostal generálporučík Kurt Dittmar, ktorý pri výsluchu potvrdil to, čo už niektorí predpokladali, že celá Alpská pevnosť bola iba falošnou správou.

Vojna sa blížila ku koncu a s výsledkami Werwolfu neboli spokojní niektorí stranícki funkcionári, podľa ktorých sa doterajšie vedenie prejavilo ako príliš pomalé a neefektívne. Menovite sa do záležitostí Werwolf vložil Martin Bormann, stranický minister a Hitlerov osobný tajomník, ktorý sa od februára 1945 začal zaoberať plánovaním protibolševického odporu vo východných oblastiach a vyžiadal si skrze Himmlera prístup ku Prützmannovmu štábu.⁴²

Bormannova iniciatíva sa prejavila v aktivizácii stranických vedúcich jednotlivých žúp – Gauletierov, ktorí dostali za úlohu získavať pre Werwolf nových členov a paralelne vytvárať vlastné skupiny, ktoré by fungovali priamo v kompetencii strany. Zameranie týchto „stranických werwolfov“ sa zmenilo z rozvednej a záškodníckej činnosti na viac kontrolnú a trestnú činnosť. Mali dohliadať na vykonávanie rozkazov, zabezpečovať poslušnosť obyvateľstva, prenasledovať a trestať zradcov, kolaborantov a defetistov.⁴³

Druhú, ešte výraznejšiu, zmenu podoby Werwolfu však prinieslo až zapojenie ministra propagandy Goebbelsa, ktorý bol presvedčený o tom, že cestou k víťazstvu je fanatický a zúrivy odpor obyvateľstva, ktorý treba podporovať všetkými dostupnými prostriedkami, pričom jedným z týchto prostriedkov mal byť v jeho rukách práve Wehrwolf. Takisto bol podobne ako Bormann veľkým kritikom Prützmannovho velenia a fungovania jeho jednotiek

V marci 1945 keď už bol západný breh Rýna stratený, prevzalo vedenie propagácie Wehrwolfu ministerstvo propagandy a začala sa pripravovať rozsiahla propagandistická kampaň, ktorá začala 1. apríla 1945 vysielaním „Sender Werwolf“ – Stanice Werwolf.⁴⁴

⁴¹ KOOP, V. *At' povstane...*, Praha 2011, s. 91.

⁴² BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 109.

⁴³ KOOP, V. *At' povstane...*, Praha 2011, s. 65.

⁴⁴ Tamtiež, s. 217.

V jej vysielaniach bol vyzdvihovaný predovšetkým ako nacionálne socialistický ľudový odpor, ktorý má bojovať bez milosti a neúprosne proti všetkým nepriateľom Nemecka, všade kde vstúpia na jeho pôdu a využiť pre to akékoľvek prostriedky. Zároveň sa kládol vyšší dôraz na boj proti vnútorným nepriateľom, obyvateľom, ktorí by sa odmietali podieľať na vojnovom úsilí, šíriteľom poráženeckých nálad, kolaborantom a zradcom. Zo všetkými sa malo nakladať rovnako nemilosrdne ako s nepriateľom a hlásenia stanice Werwolf obsahovali okrem propagandistických prejavov a často nadnesených hlásení o úspešných akciách aj hrozby kolaborantom a predčítania menných zoznamov zradcov.⁴⁵

Podľa Martina Pešľa bol práve tento moment začiatkom premeny hnutia Werwolf z diverznej záškodnickej organizácie na politicko-ideologickú trestnú jednotku.⁴⁶ Pôvodný zámer Werwolfu bola činnosť v zázemí, ktorá nesmela byť známa protivníkovi, a utajenie bolo jedným z hlavných princípov, bez ktorých by ich fungovanie v pôvodnom ponímaní nebolo možné. Ministerstvo propagandy však werwolfov dostalo doslova do priameho prenosu, a teda de facto potvrdilo, ak nie priamo vyradilo ich existenciu Spojencom, ktorí skrze hlásenia stanice Werwolf získali lepší prehľad o fungovaní a taktikách werwolfov, čo nepriamo mnoho z nich sabotovalo.

Biddiscombe takisto podotýka, že v tejto novej podobe Werwolfu sa ukázalo ako kontraproduktívne aj zastrašovanie a vyhrážky nakoľko namiesto toho aby u ľudí vyprovokovali výraznejší vzdor, prispeli iba k tomu, že sa strácali romantické predstavy o veľkom víťazstve a vzbudzovali strach a odpor voči týmto brutálnym opatreniam.⁴⁷

Z Werwolfu sa takto stala v posledných mesiacoch vojny amalgamácia protichodných zoskupení bojovníkov, ktorí strácali presný obraz o tom, čo je vlastne náplňou ich práce a aký je ich cieľ. Nemecká ríša bola zo všetkých strán oklieštená postupujúcimi vojskami a Prützmannov štáb už nedokázal účinne distribuovať rozkazy, zásoby a ani mužstvo, pričom musel zároveň podávať informácie ostatným vládnym a armádnym zložkám, ktoré sa v rôznej miere podieľali na jeho vedení. Na východnom front sa nedostatočne vycvičené jednotky zložené z členov HJ a Volkssturmu stávali ľahkým terčom pre sovietskych vojakov, keďže zostali kvôli ich rýchlemu postupu a zmäteným rozkazom často odrezané jedna od druhej.

Goebbelsova propaganda, ktorá vykresľovala činy werwolfov v často až fantastickom duchu, podporovala mnoho mýtov a poloprávd, ktoré kolovali medzi vojakmi, čím výrazne

⁴⁵ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 117.

⁴⁶ PEŠL, M. *Werwolf, analýza z hľadiska typologie politického násilí*. Magisterská diplomová práca. Brno, Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálnych štúdií 2004, s. 27–28.

⁴⁷ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 138–139.

zhoršovala situáciu, nakoľko podporovala predovšetkým u Sovietov paranoju z partizánov a viedla k tvrdým štvaniciam a popravám zajatých werwolfov.⁴⁸

Pováčšine si boli členovia východného Werwolu vedomí toho, že od Červenej armády sa nedočakajú žiadneho zľutovania, a preto po vyslaní na misiu buď dezertovali a pokúsili sa zaradiť ku civilnému obyvateľstvu, alebo sa snažili čo najrýchlejšie dostať na západ k americkým líniam, kde dúfali, že majú väčšiu šancu na humánnejšie zaobchádzanie.

Tí, ktorí boli fanatickejšími zástancami režimu a slepo verili v sebaobetovanie, sa v záujme Nemecka vydávali na samovražedné misie, ktoré končili iba nemalým úspechom a v zúfalstve sa často uchýlili k použitiu samovražedných kapsúl.⁴⁹

Pred definitívnym koncom bol však vydaný 28. apríla 1945 posledný rozkaz, ktorý sa týkal organizácie Werwolf. Vydal ho náčelník rišskeho štábu pozemných síl generál Georg von Hengl, ktorý mal za úlohu rozpustiť pre boj nevhodné jednotky a koncentrovať všetky zvyšky vojenských síl do veliteľských záloh v Salzburgu, Mníchove, Rosenheime, Innsbrucku a Füssene. Rozkaz bol odoslaný od zastupujúceho veliteľa generálporučíka Ernsta Maisela, v ktorom sa okrem iného písalo, aby sa všetci dôstojníci, ktorí majú skúsenosti z boja, dostavili k 1. alebo 19. armáde a dôstojníci, ktorí nemajú bojové skúsenosti, sa majú takisto presunúť, aby boli nahradení v tyle skúsenejšími. Dodatok z druhého dňa však obsahoval pasáž, v ktorej sa prikazovalo dôstojníkom bez bojových skúseností aby pokračovali v boji za frontou. Budú sa s falošnými dokladmi hlásiť u okresných, prípadne župných vedúcich v ohrozených pohraničných územiach, kde sa zaradia k mužstvu a po prekročení frontom sa aktívne zapoja do akcií Werwolf.⁵⁰ Volker Koop pri tomto rozkaze podotýka, že takéto opatrenia už boli iba snaživým prianím a s dôstojníkmi bez bojových skúseností a predovšetkým nezasvätených do fungovania Werwolu sa určite nedalo počítať ako s efektívnym posilnením mužstva.⁵¹

V deň vydania tohto dodatku bol Heinrich Himmler vylúčený Hitlerom zo strany NSDAP a zbavený všetkých funkcií po tom, čo sa prezradili jeho tajné plány na dohodnutie kapitulácie so Spojencami. Tvorca organizácie Werwolf bol teda nútený ujsť pred zatknutím do neobsadeného Plönu. Po Hitlerovej smrti a nástupe veľkoadmirála Karla Dönitza do funkcie prezidenta Nemeckej ríše sa s ním Himmler stretol a ponúkol sa mu do funkcie zástupcu, no ten ho odmietol. Po presunutí sídla vlády do Flensburgu sa za ním Himmler dostavil ešte raz, no po opätovnom odmietnutí sa rozhodol pre útek a v civilnom prestrojení sa

⁴⁸ KOOP, V. *Ať povstane...*, Praha 2011, s. 244.

⁴⁹ BIDDISCOMBE, A. P. *The Last Nazis: SS Werewolf Guerilla Resistance in Europe 1944–1947*. Stroud: Tempus 2006, s. 145–146.

⁵⁰ KOOP, V. *Ať povstane...*, Praha 2011, s. 291–292.

⁵¹ Tamtiež, s. 292.

odobral aj s jedenástimi dobrovoľníkmi do Bavorska.⁵² Jedenásteho mája boli zadržaní Britskou armádou pri Bremerhavene a transportovaní do tábora v Ban Bramstedte. odkiaľ bol po prezradení svojej totožnosti prevezený na výsluch do Lüneburgu, kde 23. mája spáchal samovraždu použitím kyanidovej kapsle.⁵³ Hans-Adolf Prützmann ukončil svoje pôsobenie podobne ako Himmler, keď si takisto vo Flensburgu uvedomil, že vojna je definitívne prehraná a rozhodol sa presunúť do južného Nemecka, kde by sa znovu stretol s Himmlerom, aby spoločne mohli Werwolf znova vybudovať. Pri Bremervörde sa však dostal do britského zajatia a po prevezení na veliteľstvo v Lüneburgu, kde ho identifikovali, spáchal samovraždu rovnako ako Himmler, kyanidom, avšak ho predbehol o dva dni.⁵⁴

Martin Bormann sa 1. mája 1945 pokúšal o útek z obklúčeného Berlína a na popud Geobbelsovho zástupcu Hansa Fritscha súhlasil s vydaním svojho posledného rozkazu, ktorým zrušil všetky aktivity Werwolfu a organizáciu rozpustil. Fritsch si od toho sľuboval aspoň čiastočné uľahčenie predania Berlína do rúk Sovietskej armády, o ktorej silnej averzii voči nemeckým partizánom si bol vedomý a počítal, že zrušenie Werwolfu bude vnímané ako poľahčujúca okolnosť.⁵⁵

Posledné slová pre werwolfov vyslovil veľkoadmirál Dönitz vo svojom prejave 5. mája 1945, vysielanom v rádiách Kodaň, Flensburg a Praha, v ktorom vyzval všetkých nemeckých mužov a ženy aby zastavili akékoľvek ilegálne aktivity či už Werwolfu alebo iných podobných organizácií v oblastiach obsadených západnými spojencami, nakoľko by to národu iba uškodilo.⁵⁶ Všetci odborníci, ktorí sa štúdiom Werwolfu zaoberali, nezabúdajú poukázať na dôležitý detail tohto prejavu, a teda fakt, že Dönitz sa nezmiel o werwolfoch a podzemných organizáciách na Východe, ktoré neboli oficiálne nikdy vyzvané ku ukončeniu svojej činnosti. To však nezmenilo nič na tom, že werwolfovia, ktorí boli ešte stále v nasadení, na úteku alebo sa ukrývali, boli nemeckou kapituláciou ponechaní bez skutočného zmyslu a cieľa, za ktorý mali bojovať, a preto sa vo veľkej miere rozhodli pokúsiť sa vrátiť do svojich domovov, priznať sa ku svojej činnosti a dúfať v zhovievavosť spojencov, alebo sa vrátiť do civilného života a zničiť všetky stopy, ktoré by ich s organizáciou mohli spájať. Ojedinelé skupinky werwolfov sa ešte objavovali až do roku 1946, no mnohé z hlásených

⁵² KOOP, V. *At' povstane...*, Praha 2011, s. 293–294.

⁵³ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 48.

⁵⁴ Tamtiež, s. 47–48.

⁵⁵ Tamtiež, s. 133.

⁵⁶ TURNER, B. *Karl Doenitz and the Last Days of the Third Reich*. London: Icon Books Ltd 2015, s. 204.

incidentov boli prisúdené aktivite werwolfov bez žiadnych alebo veľmi slabých dôkazov a boli predovšetkým zo strany Sovietov často využívané ako propagandistický nástroj.⁵⁷

⁵⁷ KOOP, V. *Ať povstane...*, Praha 2011, s. 299–300.

2 ORGANIZÁCIA WERWOLF V ČECHÁCH

Z hľadiska územného členenia, strategickej polohy a etnického zloženia by sa dalo povedať, že priestor českého pohraničia sa zдал pre pôsobenie organizácie ako Werwolf absolútne ideálny. Husté lesy a hornaté oblasti Krušných hôr a Českého lesa poskytovali priestor pre vedenie vybudovanie oporných bodov, lesných úkrytov a skladov materiálu a výzbroje. Zároveň boli vhodným strategickým priestorom pre vedenie partizánskych bojov, kde husté zalesnenie a nesúrodosť terénu znevýhodňujú početnejšieho protivníka, ktorý sa nevyzná v tomto priestore a nemôže efektívne využiť ťažkú motorizovanú a palebnú techniku.

Po etnickej stránke sa tu nachádzala takmer trojmiliónová komunita sudetských Nemcov, ktorí boli v prevažnej väčšine aktívne zapojení v nacistických politických, vojenských a mládežníckych organizáciách a ich ľudské zdroje mali ešte stále dostatočné rezervy, ktoré neboli príliš postihnuté vojenskou situáciou. Vykazovali dostatočnú mieru ideologickej a politickej oddanosti, mali potrebnú znalosť terénu, miestnych pomerov a ich účasť v štátnom hospodárstve poskytovala dostatočné technické znalosti o miestnom priemysle a infraštruktúre.

Dodatočnou strategickou výhodou bola veľká vojenská prítomnosť jednotiek Wehrmachtu, ktoré spadali pod armádu skupinu Stred a Juh a boli umiestnené v priestore severného Sliezska, Moravy a Čiech, ktoré bolo v roku 1945 ich operačným územím a ústupovou zónou pred postupom Sovietskej armády. Tieto stále vojenské jednotky dodatočne dopĺňali nacionálne socialistickí fanatici z ríšskych východných území, ktoré už boli dobyté a tým tvorili dodatočný ľudský potenciál pre Werwolf.⁵⁸ České územie už bolo na prelome rokov 1944 a 1945 pripravované na obrannú vojnu opevňovaním už existujúceho českého obranného systému v Sliezskej horskej línii a na strategických prechodoch riek Labe a Ohře. Línia Jihlava – Pardubice bola osadená obrannými stanovišťami, dôležité cestné uzly boli posilnené a prebiehala výstavba protitankových zátarasou, zákopov, na ktorých stavbe sa podieľali tisíce českých robotníkov, členov Volkssturmu, HJ a vojnových zajatcov.⁵⁹ Do tejto obrannej stratégie sa musel logicky zapojiť svojou mierou aj Werwolf.

⁵⁸ KOOP, V. *At' povstane...*, Praha 2011, s. 95.

⁵⁹ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 226.

31. januára 1945 obdržal štátny tajomník Úradu ríšskeho protektora K. H. Frank ďalekopis od Prützmannovho štábu prvý príkaz, v ktorom mu zmocnenec pre špeciálnu obranu predstavil plán predbežnej prípravy mužstva a vybavenia pre Akciu W.⁶⁰

Výcvik pre mužov do Akcie W mal prebehnúť v štrnásťdenných bojových kurzoch v škole SA sudetskej skupiny (SA-Gruppenschule des Sudetengaus) v Doksách, pričom s prvým kurzom sa počítalo od 19. februára. do 4. marca 1945 a zúčastniť sa ho malo maximálne desať mužov. Muži, ktorí boli obzvlášť kvalifikovaní a vhodní pre pozíciu inštruktorov, sa mali hlásiť na presun ku technickým rotám do Brandenburgu nad Havolou, pričom ich výcvik mal mať rovnakú dĺžku ako výcvik v Doksách.⁶¹ Príkaz ďalej špecifikoval, aby boli vybraní účastníci ešte pred nástupom preskúšaní z „pripravenosti, vytrvalosti, telesnej a duchovnej zdatnosti a odborných predpokladov“. Podmienkou bolo splnenie základného vojenského výcviku (s dodatkom o vítaných bojových skúsenostiach) a zaviazanie sa mlčanlivosťou o tomto kurze alebo jeho náplni. Hlásenia od účastníkov týchto kurzov mali byť zasielané priamo brigádnemu veliteľovi SA Siebelovi do štábu Prützmann.⁶² V oblasti Sudetskej župy bola Akcia W prijatá s menším nadšením než aké od miestodržiteľa Konráda Henleina Prützmann očakával.

Preto bola zorganizovaná tzv. Akcia Marrenbach, ako je popísaná v záznamoch z archívu K. H. Franka. Na popud generálneho inšpektora pre špeciálnu obranu bol do Liberca vyslaný jeho spolupracovník Fritz Marrenbach. Pred vedením Sudetskej župy predstavil župnému miestodržiteľovi Henleinovi a jeho zastupujúcemu vedúcemu Hansovi Neuburgovi plán fungovania a zmysel Akcie W, pričom zdôraznil úlohu strany NSDAP pri náboře do tejto akcie. Na základe tejto prednášky zmenil zastupujúci vedúci Neuburg svoj prístup k Werwolfu a za zmocnenca pre W v ríšskej župe Sudety bol vymenovaný generálporučík Hermann.⁶³

11. februára 1945 sa do Prahy dostavil Hans Adolf Prützamann osobne na poradu v Černínskom paláci na Hradčanoch, na ktorej boli prítomní K. H. Frank a SS obersturmbannführer Ernst Müller, podplukovník generála Ferdinanda Schörnera, ktorý bol veliteľom armádnej skupiny Stred. Na druhý deň sa stretol Prützmann priamo s generálom Schörnerom na veliteľstve v Bad Salzbrunn, kde sa dohodlo zaradenie Akcie W do operačnej štruktúry skupiny armád Stred. Schörner sa už v januári toho roku zaoberal myšlienkou

⁶⁰ HOŘČICA, L. *Ve znamení dvojitého V*. Brno: Šimon Ryšavý 2003, s. 33–34.

⁶¹ CÍLEK, R. *Teror...*, Praha 2002, s. 40.

⁶² Archiv bezpečnostních složek, Praha. (ďalej len ABS), fond (ďalej len f.) 301, signatúra (ďalej len sign.) 301-94-4, Smernice ohľadne plánovania a výstavby skupin Werwolfu, ktoré byly zaslány v roce 1945 K.H. Frankovi - zmocněncem pro speciální obranu v obvodu armádní skupiny střed, s. 7-8.

⁶³ Tamtiež, s. 6–7.

vytvorenia týlových jednotiek pre záškodnícke akcie, ktoré by boli zložené z dobrovoľníkov Volkssturmu, ktorú ako návrh zaslal aj hlavnému veliteľstvu Wehrmachtu. Tento návrh sa však nestretol kvôli nedostatočnej organizačnej základni s pochopením, no dá sa podľa neho usúdiť, že myšlienke Werwolfu bol naklonený a Prützmann teda mohol počítat' s jeho plnou podporou.⁶⁴

V obvode armádnej skupiny Stred mali byť z príkazu zmocnenca pre špeciálnu obranu (myslí sa štáb Prützmann) vytvorené štáby zmocnenca pre špeciálnu obranu pri vyššom SS a policajnom vedúcom Juhovýchod, kam spadali provincie Horné a Dolné Sliezsko, z ktorých každá mala vlastného zmocnenca. Pre priestor Čechy a Morava mal byť vytvorený jeden štáb so sídlom v Prahe. Ku zriadeným štábom boli vytvorené oddelenia:⁶⁵

- Chef „W“ I. – nýnejší stanovišťa policejného vedúciho SS – Horní Sliezsko
 - * SS-Hauptsturmführer Raser
- Chef „W“ II. – nýnejší stanovišťa vyššieho vedúciho SS a policejného vedúciho Juhovýchod (Dolní Sliezsko)
 - * SS-Sturmbannführer Dr. Ernesty
- Chef „W“ III. – stanovišťa vyššieho vedúciho SS a policejného vedúciho pro Čechy, Moravu a Sudety – Praha.
 - * SS-Sturmbannführer – polic. ředitel Schuster.

Veliacim dôstojníkom pre špeciálnu obranu (Werwolf) sa stal SS obersturmbannführer Ernst Müller, ktorý túto pozíciu získal na základe odporúčania generála Schörnera. Hned' po svojom zvolení sa rozhodol zriadiť hlavné sídlo svojho poľného štábu do centra sudetskej župy v Liberci. Podľa Prützmannovho rozkazu sa Müller stretol s Henleinom, Neuburgom a novo vymenovaným inšpektorom pre nábor do W Gehrkem. Inšpektor Gehrke už začal nábor cez príkaz krajským vedúcim vo východných Sudetách, v ktorom im nariad'oval aby uvoľnili určitý počet vhodných kandidátov z radov mužstva, HJ, žien (s najväčšou pravdepodobnosťou sa tým myslí aj BDM) a Volkssturmu. Podarilo sa mu tak naverbovať približne 350–400 osôb (myslí sa mužov, príslušníkov HJ a žien), pre ktorých potreboval výzbroj a výstroj, ktoré vo svojej prednáške Marrenbach prisľúbil, že budú zabezpečené. Na Müllera sa v tejto záležitosti obrátil prostredníctvom generálporučika Hermanna, s ktorým si Müller ako vojenský

⁶⁴ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 229–230.

⁶⁵ ABS, f. 301, sign. 301-94-4, Smernice ohľadne plánování a výstavby skupin Werwolfu, které byly zaslány v roce 1945 K.H. Frankovi zmocněncem pro speciální obranu v obvodu armádní skupiny střed., s. 13–15.

důstojník veľmi dobre rozumel a po rozhovore s ním sa dohodlo, že Gehrkeho skupiny budú podliehať priamo pod Šéfa W III.⁶⁶

Nasledujúcim krokom, ktorým si Müller užšie centralizoval svoju kontrolu nad náborom do Werwolfu bolo, že v rámci záverov operácie Marrenbach prevzal pod svoju kontrolu činnosť kandidátov získaných frontovými výzvednými jednotkami FAK a FAT.⁶⁷ FAT (Frontaufklärungstrupps) a FAK (Frontaufklärungs-kommandos) boli jednotky frontovej rozvedky založené v roku 1941 a ich úlohou bolo slúžiť ako predsunuté frontové oddelenia vojenskej rozvedky, podriadené priamo veleniu Abwehru v Berlíne. Boli nasadené do frontových oblastí nemeckých armádnych skupín, kde viedli prieskum a zabezpečenie dôležitých informačných zdrojov (ako napríklad ukoristené sovietske záznamy a výpovede zajatcov).⁶⁸ Pre Werwolf podstatnou zložkou ich práce bolo zhodnotenie, výber a tréningovanie agentov vybraných spomedzi vojnových zajatcov a dezertérov, ktorí boli určení pre plnenie úloh hlboko za sovietskymi líniami.

Pre organizáciu Werwolf sa týmto získal dodatočný zdroj adeptov, ktorí sa vyznali vo fungovaní a postupoch sovietskych vojakov, spôsobe partizánskeho boja a mali potrebné jazykové znalosti k tomu, aby mohli byť vykonávať podvratnú činnosť po prekročení frontu, alebo ako inštruktori cvičiť budúcich werwolfov. Z povojnových výpovedí vyplýva, že ruskí účastníci kurzov Werwolf boli napríklad v Svobodě nad Úpou, kde boli aj súčasťou posádky výcvikového tábora: „Z výcvikového tábora jsme se nesměli vzdálit, bylo nám řečeno že celé okolí jest podminováno a kromě toho byli okolo všade ruské stráže.“⁶⁹

Samotné jednotky FAT a FAK organizovali vlastný výcvik na školách v Reinerze (Duszniki Zdroj) blízko Orlických hôr a v Odre⁷⁰ a ich školitelia mimo tieto školy cvičili werwolfov aj v tzv. „domácich školeniach“ ktoré prebiehali v súkromných obydliach vo večerných hodinách. Podobné školenie praktizoval aj Werwolf, no jeho školitelia boli väčšinou iba bývalí účastníci kurzov v Doksách alebo Chebe a nemali na takúto úlohu dostatočný tréning, ani bojové skúsenosti.

⁶⁶ CÍLEK, R. *Werwolfové...*, Praha 2010, s. 89–91.

⁶⁷ ABS, f. 301, sign. 301-94-4, Směrnice ohledně plánování a výstavby skupin Werwolfu, které byly zaslány v roce 1945 K.H. Frankovi zmocněncem pro speciální obranu v obvodu armádní skupiny střed, s. 20.

⁶⁸ DAVID, T. *Foreign armies east and German Military Intelligence in Russia 1941–45*. Journal of Contemporary History, Vol. 22, No. 2, Intelligence Services during the Second World War. Sage Publications, Ltd. 1987, s. 265.

⁶⁹ ABS, f. 305, sign. 305-593-1, Výslechové protokoly WW v okrese Trutnov vyhotovené OBZ Hradec Králove 1945, s. 15.

⁷⁰ ABS, f. 301, sign. 301-94-4, Směrnice ohledně plánování a výstavby skupin Werwolfu, které byly zaslány v roce 1945 K.H. Frankovi zmocněncem pro speciální obranu v obvodu armádní skupiny střed, s. 9.

Veliteľ Müller v Prahe nedisponoval vlastným veliteľským štábom po tom, čo bol zvolený do svojho úradu, nakoľko štábná rota u vyššieho vedúceho SS a policajného vedúceho pre Čechy a Moravu bola pridelená k úradu K. H. Franka a vytvorenie novej roty sa považovalo za nežiaduce a bolo rozhodnuté, že jeho personál bude zaradený ako zvláštna jednotka k už existujúcejrote, ktorou bude vyzbrojený a vyzbrojený. Po niekoľkých zdržaniach kvôli nedostatku uniforiem a zbraní sa rozhodol apelovať na hlavný veliteľský štáb skupiny armád Stred, menovite generála Richarda Hildebrandta, ktorý celú situáciu bezodkladne vyriešil. Nariadil, aby bolo Müllerovo mužstvo premenované na „Stabskompanie B“ a patrične materiálne vybavené. Ubytovanie im poskytol K. H. Frank umiestnením ich štábu a kancelárie veliteľa W III. Na Štvanici v Prahe, ktoré ocenil aj Müller ako veľmi dobre umiestnené s vhodnými ochrannými podmienkami (ktoré boli neskôr doplnené o drôtené oplotenie). Veliteľom tejto roty bol SS obersturmführer Glas, ktorá spolu s pomocným personálom a inštruktormi mala 33 osôb.⁷¹

Podľa týchto informácií sa je zrejme, že celková organizačná štruktúra Werwolfu v priestore protektorátu a Sudetskej župy bola vytvorená podľa rovnakého modelu horizontálneho systému velenia, aký v roku 1945 používal Prützmannov štáb v ríši. Vyšší dôraz sa v rámci naliehavosti kládol na spoluprácu a podporu Wehrmachtu, v tomto ohľade máme na mysli vojenské velenie skupiny armád Stred a jednotiek FAK a FAT predovšetkým po stránke zabezpečenia materiálu, výzbroje a skúseného inštruktážneho a dôstojníckeho aparátu. Po stránke politickej a agitačnej boli dôležitou úlohou náboru a preverenia schopnosti frekventantov v jednotlivých regiónoch poverení policajní komisári HSSPF a stranícki krajskí vedúci NSDAP (Gauleiteri), ktorých právomoci v tomto procese boli ešte posilnené po tom, čo sa do vedenia Werwolfu vložilo ríšske ministerstvo propagandy, ktoré vydávalo striktné smernice politickej a ideologickej spôsobilosti.⁷² Je dôležité uviesť, že tieto smernice aj napriek nespokojnosti straníckych predstaviteľov nebolo možné kvôli narastajúcemu nedostatku kandidátov a úzkemu časovému horizontu dodržiavať. Všetky tieto zložky zodpovedali priamo Šéfovi W III. a hlavnému veliteľovi pre špeciálnu obranu v Prahe SS sturmbannführerovi Ernstovi Müllerovi, ktorý podával hlásenia a prijímal rozkazy ohľadom vedenia akcie W priamo Generálnemu inšpektorovi pre špeciálnu obranu Prützmannovi. Tento systém velenia zotrval v tejto zostave až do konca vojny, s drobnou zmenou v apríli 1945, keď bol so zodpovednosťou za akcie skupiny W východ pridelený ako zástupca štábu

⁷¹ABS, f. 301, sign. 301-94-4, Směrnice ohledně plánování a výstavby skupin Werwolfu, které byly zaslány v roce 1945 K.H. Frankovi zmocněncem pro speciální obranu v obvodu armádní skupiny střed, s. 9–10.

⁷² BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 249.

Prützmann generálporučík Juppe, ktorý zastával pozíciu prostredníka medzi Müllerovým veliteľstvom na východe a hlavným štábom Werwolfu v Nemecku.⁷³

⁷³ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 18.

3 SYMBOLIKA WERWOLFU

3.1 Meno

Nacistický ideológovia sa pri formovaní svojich myšlienok vždy dokázali inšpirovať rôznymi historickými, mytologickými a mystickými prvkami, ktoré by podporovali ich názory a učenie. Zdrojom boli prevažne nordické a germánske legendy, ktoré apelovali na myšlienky silného nemeckého národa, legitímácie dominancie silnejšieho a historického práva na vlastný životný priestor na úkor iných slabších skupín.⁷⁴ Na obhajobu svojich vlastných vzorov čistej, nadradenej rasy árijcov sa obracali na filozofické spisy, vedecké práce a pseudovedecké štúdie. Himmlerova SS bola v tomto ohľade jedným z najvýraznejších príkladov. Himmler bol sám známym nadšencom mystických vied, kabalistických textov, stredovekej rytierskej kultúry a severskej mytológie, ktorú prenášal do vzhľadu a fungovania svojich bojových zväzov SS. Gotická estetika uniforiem a insígnií SS, ktoré boli inšpirované nordickými runami, a prísne kritériá vzhľadu a pôvodu boli priamo nastavené tak, aby evokovali vzhľad družiny čiernych rytierov, ktorí sa nebojácne vrhali do boja pod znakmi smrthlahy a Odinových bleskov.⁷⁵ Je preto vhodné uvažovať, že pri formovaní základov organizácie Werwolf sa venovala určitá pozornosť aj jej symbolickému aspektu.

Ak máme uvažovať o symbolike, je potrebné začať prihliadať na samotný názov Werwolf, ktorý vo svojom etymologickom poňatí z nemčiny znamená „vlkolak“, z čoho by sa dala usudzovať metaforická podobnosť s tlupami fanatických partizánov, ktorí sa skrývali v lesoch a zákernými útokmi útočili a zasievali v radoch nepriateľa strach a zmätok. Takéto poňatie by sa dalo podporiť zmienkou Himmlera o „vlkolakoch“ počas jeho prejavu v Kráľovci v roku 1944. V tomto prípade sa však autori ako Biddiscombe a Watt pozastavujú nad tým, že tento prejav nebol adresovaný organizácii Werwolf, ktorá ešte v tej dobe nebola verejne známa, ale členom Volkssturmu, ktorí ešte vtedy len začínali svoju činnosť.⁷⁶ Podľa Rodericka Watta bola táto zmienka nebezpečná predovšetkým pre samotný Volkssturm, ktorý bol už aj tak niektorými spojeneckými veliteľmi podozrievaný z toho, že je partizánskou alebo teroristickou organizáciou a prirovnanie ku „vlkolakom“ by tieto podozrenia ešte zhoršilo.⁷⁷ Možnosť takéhoto nedorozumenia a jeho vážnych následkov si uvedomovali aj

⁷⁴ HÖHNE, H. *SS: elita ve stínu smrti*. Praha: Grada 2012, s. 128.

⁷⁵ Tamtiež, s. 120.

⁷⁶ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 123.

⁷⁷ WATT, R.: *Wehrwolf or Werwolf? Literature, Legend, or Lexical Error into Nazi Propaganda?* The Modern Language Review, 87(4), s. 888.

nacistickí pohlavári, ktorí po Himmlerovom prejave v nemeckej tlači opakovane kládli dôraz na legitimitu Volkssturm vzhľadom na medzinárodné vojenské právo.

Je preto možné, že tento výraz nemal byť priamo adresovaný na organizáciu Werwolf a ani nemal naznačovať možnosť začatia takéhoto „vlčieho boja“ do budúcnosti, nakoľko ani jedna z týchto možností by nepriniesla žiaden úžitok (v prípade nedorozumenia by bola priamo negatívna pre Volkssturm). V zápale vášnivého prejavu mohol byť iba ďalším atribútom, ktorý bol prepožičaný z germánskej mytológie, v ktorej vlci a vlkolaci zaujímali významnú pozíciu a nebolo by to po prvýkrát ani počas nacistického režimu, kedy sa koncept vlka používal v zmysle vojnovnej nomenklatúry alebo propagandy (napr. Hitlerov veliteľský stan Wolfsschanze – Vlčia hradba).⁷⁸

Často vyslovovaná hypotéza, s ktorou sa stotožňujú niektorí autori, je, že inšpirácia k názvu Werwolf vzišla z knihy Hermanna Lönsa *Der Wehrwolf. Eine Bauernchronic*.⁷⁹ Toto dielo bolo síce vydané v roku 1910 a sám Löns padol na fronte počas prvej svetovej vojny, jeho príbeh však predstavoval presne takú formu romantizovaného hrdinského boja proti utlačovateľom, ktorý si nacisti mohli prispôbiť pre účely vlastnej propagandy. Tento fakt je zvlášť badateľný, keď vezmeme do úvahy, že v roku 1939 bolo vydaných viac než pol milióna výtlačkov a v roku 1945 ich už bolo osemsto tisíc, čím sa Lönsov román dostal na druhú priečku v počte výtlačkov hneď po Hitlerovom *Mein Kampf*.⁸⁰

Kniha podáva príbeh lüneburského sedliaka Wulfa, ktorý je spolu s ostatnými obyvateľmi bezbranný proti útokom lúpežných bánd žoldnierov počas tridsťročnej vojny. Ich pán, knieža, im nebol schopný pomôcť, a preto sa Wulf rozhodol brániť sa a vytvoriť ozbrojenú skupinku z miestnych mužov, ktorá sa začala nazývať Wehrwolf. Zdržovali sa v lese a odtiaľ podnikali útoky alebo nastražili pasce pre žoldnierov. Miestne obyvateľstvo im hlásilo informácie o blížiacich sa vojakoch, nosilo im jedlo a ukrývalo ich u seba doma. Za svoj znak si zvolili tzv. vlčí hák „Wolfsangel“, ktorý sa používal ako pasca na vlkov.⁸¹ Vojna sa zatiaľ skončila a Wulf a jeho druhovia sa dočkali uznania a odmeny od kniežaťa za hrdinský odpor nepriateľom, zostarli a s nostalgickými spomienkami na krásne časy v pokoji dožili svoje životy.⁸²

Na prvý pohľad by sa mohlo zdať že organizácia Werwolf si tento príbeh vzala za vzorový pri formovaní svojej pracovnej náplne. Podobne ako Wulf a jeho skupiny

⁷⁸ WATT, R. *Wehrwolf or...*, *The Modern Language Review*, 87(4), s. 887.

⁷⁹ LÖNS, H. *Vlkodlak: selská kronika*. Praha: F. Borový 1941.

⁸⁰ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 13.

⁸¹ Tento znak bol následne v jednej z jeho podôb prevzatý aj organizáciou Werwolf, čomu sa však budeme venovať bližšie v nasledujúcej časti.

⁸² LÖNS, H. *Vlkodlak...*, Praha 1941, str. 49-191.

Wehrwolfovi mali byť aj werwolfovia zložení z ľudových dobrovoľníkov, v malých a stredne veľkých skupinách pod jednotným velením cvičení a nasadení do domácich oblastí, ktoré prekročil nepriateľ a útokmi v jeho zázemí mali podporiť svojho panovníka – vodcu, čím by dopomohli oslobodeniu svojej zeme od okupantov. Pre účely propagandy sa rôzne pasáže z tejto knihy, či už doslovne alebo pozmenené a prispôbené, vysielali aj v rádiu Werwolf a je viac než zrejmé, že Joseph Goebbels už werwolfov priamo zosobňoval s wehrwolfami z Lönsovho románu.⁸³ Watt však oponuje, že nech už mohla byť táto podobnosť akokoľvek stretá neskoršou propagandou, pôvodný Werwolf nezískal svoje pomenovanie z tejto knihy, nakoľko po stránke etymologickej nie je slovo Wehrwolf („wehr“ – muž, človek) v danom kontexte označením pre vlkolakov (vlčích mužov/ľudí), ale je označením Wulfovej (Wolfovej) družiny/skupiny (Wulfovi muži).⁸⁴ Táto drobná odchýlka umocnená propagandou a popularitou Lönsovho románu spôsobila, že mnohí historici udávali Der Wehrwolf ako jednu zo základných inšpirácií tejto organizácie a aj v povojnovej Československej republike sa dostala táto kniha do štúdie o nemeckom podzemnom hnutí Werwolf. Táto štúdia bola vypracovaná zvláštnym poverencom KVNB Gustavom Janouchom (krycím menom Svěrák) 5. augusta 1945 pre ministerstvo vnútra.⁸⁵ Tieto poznatky sa následne kopírovali pre všetky oblastné bezpečnostné zbory, ktoré pri povojnových pátracích akciách po členoch ilegálnych nemeckých organizácií postupovali podľa daných inštrukcií, medzi ktoré patrilo aj zadržiavanie výtlačkov knihy Der Wehrwolf.⁸⁶ Následne sa nájdenie týchto výtlačkov často mylne považovalo za dôkaz aktivity alebo spolupráce s Werwolf, napríklad v prípade nálezu kópie Der Wehrwolf v opustenej budove v obci Cetviny (dnes zaniknutá, súčasť obce Dolní Dvořiště) viedlo k domovej prehliadke všetkých obyvateľov, no akékoľvek dodatočné dôkazy sa nenašli.⁸⁷ Kniha bola zaradená aj na prvé priečky povinnej literatúry pre členov nacistických mládežníckych organizácií (HJ, BDM, JV), a preto nie je prekvapujúce, že bola súčasťou mnohých domácich knižníc a škôl v Sudetách a protektoráte bez toho, aby mali niečo spoločné s organizáciou Werwolf.⁸⁸

V odbornej literatúre neexistuje úplný konsenzus v názore, či bolo pomenovanie Werwolfu prevzaté priamo z tohto románu alebo bolo iba dodatočne zakomponované do propagandistickej kampane a rozdiely sa následne stratili medzi riadkami. Roman Cílek sa vo

⁸³ WATT, R. *Wehrwolf or...*, The Modern Language Review, 87(4), s. 885.

⁸⁴ Tamtiež, s. 880.

⁸⁵ ABS, f. 325, sign. 325-80-4. Obálka s fotokopiami k organizácii „WERWOLF“ v Jablonci n Nisou, které byly odeslány do NDR, rok 1945, s. 8-9.

⁸⁶ ABS, f. 304, sign. 304-232-3. Různé pokyny a směrnice MV z roku 1945 k činnosti teroristické organizace Werwolf na našem území: hlášení a šetření stanic SNB k činnosti příslušníků Werwolfu, rok 1945. s. 15-16.

⁸⁷ CÍLEK, R. - FABŠIC, J. *Vlkodlaky kryje...*, Praha 1968, s. 26-27.

⁸⁸ WATT, R. *Wehrwolf or...*, The Modern Language Review, 87(4), s. 883.

svojej tvorbe prikláňa k prvému názoru, no napriek tomu definitívne nepodáva odpoveď na to, kto presne rozhodol o pomenovaní a ani sa nezmieňuje o etymologickej rozdielnosti Werwolfa a Wehrwolfa, čo môže byť spôsobené aj tým, že v českých archívnych záznamoch sú používané obidve formy, v závislosti na autorovi záznamu. Taktiež obsiahle dielo Arna Roseho, z ktorého Cílek a iní autori čerpali, používa podobnú chybnú dialektiku, v ktorej zamieňa wehrwolf za werwolf a naopak, pričom udáva za pôvodcu označenia organizácie Werwolf Gottloba Bergera, náborového veliteľa SS, ktorý bol veľkým obdivovateľom Hermanna Lönsa.⁸⁹ Na tieto nedostatky a ich následnú chybnú interpretáciu poukázal vo svojej práci Perry Biddiscombe, kde vo veci rozsudku nad pôvodom mena zostal neutrálny, no spomenul údajné tvrdenie Otta Skorzenyho, podľa ktorého bol autorom názvu Martin Bormann.⁹⁰

3.2 Wolfsangel

Do istej miery sa románu *Der Wehrwolf* týka aj otázka označenia, ktoré sa stalo pre organizáciu Werwolf podobne rozoznatelným symbolom, ako bol pre tretiu ríšu hákový kríž. Jedná sa o „Wolfsangel“ označovaný tiež ako vlčí hák alebo niekedy nesprávne označovaný ako vlčia runa. Je to nemecký heraldický znak znázornený či už v podobe vertikálnej alebo horizontálnej, v tvare písmena Z stredom predeleného čiarou. Tento znak mal mnoho nepatrných variácií a obmien, no jeho pôvodná podoba pochádza od tvaru loveckej pasce, ktorá sa v stredoveku používala v Nemecku na chytanie vlkov. Objavuje sa v rozprávkach bratov Grimovcov a je súčasťou heraldického znaku mnohých nemeckých miest ako napr. Burgwedel, Dassendorf alebo Erwitte.⁹¹

V 30. rokoch dvadsiateho storočia začala tento symbol používať strana NSDAP, ktorá ho prebrala od jednotiek Freikorps, no podľa niektorých historikov sa používanie tohto symbolu taktiež inšpirovalo z románu Hermanna Lönsa. Roderick Watt vysvetľuje túto možnosť ako chybnú domnienku, ktorá bola propagovaná NSDAP za účelom už spomínanej snahy o prepojenie vlastného politického programu s historickým a romantickým pôvodom v hrdinských dielach, ako bol, okrem iného, *Der Wehrwolf*.⁹² Konkrétne vychádzali z nasledujúceho úseku, kde Hermann Löns vo svojom románe opisuje, ako sa Wulfovi

⁸⁹ ROSE, A. *Werwolf: 1944–1945: Eine Dokumentation*. Stuttgart: Motorbuch-Verlag; 1. Aufl. Edition 1980, s. 29–31.

⁹⁰ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 13.

⁹¹ SEYLER, G. A. *Geschichte der Heraldik (Wappenwesen, Wappenkunst und Wappenwissenschaft) ... Abt. A. des Siebmacher'schen Wappenbuches*. Bauer & Raspe Neustadt a.d. Aisch 1970, s. 664.

⁹² WATT, R. *Wehrwolf or...*, *The Modern Language Review*, 87(4), s. 889–891.

wehrwolfovia rozhodli zanechávať ako symbol svojich činov poznávacie znamenie: „Z nášeho prepadového komanda se stala skvělá družina, ale jedno jí chybí: jméno! Náš hejtman se jmenuje Wulf, to znamená Vlk, a je to opravdu vlk, protože všude, kam se zakousne, zůstane dvaatřicet ran. Myslím proto, že bychom se měli jmenovat Vlkodlaci. A všude, kde jsme zasadili ránu ničemnosti, bychom měli na znamení toho zanechávat vlčí hák, tři záseky sekýrou, jeden vpravo, jeden vlevo a jeden napříč.“⁹³

Z tohto opisuje je však zrejmé, že znak, ktorý Wulf a jeho družina používajú je skôr podobný ležiacemu H, než podobe vlčieho háku, ktorý používali nacisti. Nehľadiac na túto nezrovnalosť bol Der Wehrwolf priamym pričinením nacistickej propagandy spojený s nimi užívanou verziou vlčieho háku, aby bol lepšie rozoznatel'ny pre svoje nové čitateľské publikum, ktoré si ho kvôli tomu následne spájalo so stranou. Dodatočným dôkazom tohto vedomého privlastnenia môže byť aj fakt, že všetky výtlačky Lönsovho románu vydané od roku 1939 mali na obálke knihy znázornený lomený vlčí hák.⁹⁴

Presný prechod vlčej runy do používania Werwolfom je však veľmi nejasný. Žiadne z oficiálnych dokumentov Werwolfu neboli týmto symbolom označené a v ištruktážnych príručkách sa taktiež neobjavuje (je dôležité poznamenať, že tieto príručky nikdy nešpecifikujú okrem bežných stopárskych symbolov žiadne, ktoré by sa mali výslovne používať), neboli nájdené žiadne pečatidlá ani insignie, ktoré by náležali priamo organizácii Werwolf a obsahovali tento znak. V tomto ohľade je však situácia o niečo komplikovanejšia, nakoľko vlčí hák bol používaný ako divízny znak niekoľkými divíziami SS, najznámejšie druhou tankovou divíziou SS „Das Reich“, ktorej jednotky operovali na východnom fronte a boli súčasťou aj skupiny armád Stred. Znak Wolfsangel používali na štandardách, výložkách (v podobe naležato v heraldickom štíte) a označovali ním aj vozidlá a strategické miesta. Druhou bola štvrtá divízia tankových gránátnikov SS „SS-Polizei“, ktorá bola takisto zapojená do severovýchodnej časti frontu a zúčastnila sa aj bojov na Odre. Jej divíznym znakom bol vertikálny Wolfsangel v štíte, ktorý takisto slúžil ako dôležitý označovací znak ako vozidiel a uniforiem tak aj značenia v poli.⁹⁵

Je preto pravdepodobné, že vlčí hák sa dostal do používania werwolfov skrze zbrane SS, nakoľko v prvom rade samotná organizácia bola zriadená pod velením hlavného veliteľa SS Himmlera, ktorý bol s týmto symbolom veľmi dôkladne oboznámený a pri formovaní novej organizácie, ktorá mala pôvodne pôsobiť za nepriateľskými líniami, musela byť

⁹³ LÖNS, H. Vlkodlak..., Praha 1941, s. 86.

⁹⁴ WATT, R. *Wehrwolf or...*, The Modern Language Review, 87(4), s. 881–883.

⁹⁵ BISHOP, CH. *Divize Waffen-SS 1939–45: identifikační příručka vojenské techniky*. Praha: Svojtka, 2008.

nevyhnutne prebraná aj otázka označenia. Inak by sa organizácia Werwolf stretla s rovnakým životne nebezpečným problémom, akého sa obávali aj členovia Volkssturmu. Ak by boli jej príslušníci zadržaní v boji a neboli by príslušne označení a uniformovaní, podľa Haagskeho dohovoru o vedení pozemnej vojny nemali by právo na status vojnových zajatcov.⁹⁶ V rámci zjednodušenia celého procesu by sa dalo očakávať, že Wehrwolf preberie príslovečný vlčí hák za svoj symbol a zároveň sa jeho členovia budú môcť v prípade zajatia prihlásiť pod touto insígniou k jednotkám SS, čím sa udržalo ich utajenie ako členov Werwolfu.

Množstvo československých archívnych materiálov vyšetrojúcich aktivity a činnosť werwolfov jasne udáva znak Wolfsangel ako hlavný symbol werwolfow, ktorý slúžil na označenie ich aktivít. Janouchova správa ministerstvu vnútra z augusta 1945 ho označuje ako „znak pôvodného Wehrwolfu“ a vysvetľuje jeho podobu nie ako heraldický vlčí hák, ale ako kombináciu rúnových symbolov: „*znak pôvodného Wehrwolf je vlastne obrazec sestavený ze dvou značek a sice I což znamená „i“ nebo-li „ich“ a Z což znamená „s“ nebo-li „siege“ . Spojení obou těchto run je runa ge-, gibor- , nebo-li giburuna, která znamená „ich siege“ zvíťazím. Je to znak, kterým Wehrwolf oznamuje svým lidem, že žije a že věří ve vítězství svého poslání.*“⁹⁷

Možnosť, že tento znak je iba podobný stredovekému heraldickému symbolu a v skutočnosti má pôvod v rúnovej abecede je taktiež veľmi pravdepodobná. Heinrich Himmler bol veľkým nadšencom rúnovej symboliky a okrem toho, že ich zakomponovával vo vzhľade jednotiek SS, bol skrze svojho poradcu Karla Williguta oboznámený s prácou Guida von Lista, ktorého nacionalistické myšlienky o starogermánskej rase a náboženstve boli jedným z výrazných vplyvov na formovanie nacistickej ideológie.⁹⁸ V Listovej štúdii Tajemství run sa však dá pozorovať istá nezrovnalosť so záznamom Svěrákovej správy. Podľa nákresu sa dá pozorovať že runa s – sig, všeobecne známa vo svojej zdvojenej podobe bleskov SS sa nezlučuje úplne presne s podobou ležiaceho Z, ktoré je znázornené v správe. Oveľa presnejšia zhoda sa však objavuje v prípade runy h – hagal, ktorej význam je „všetko skrývať, uzatvárať do seba, krupobitie, ničť, zničiť“.⁹⁹ Ak by sme teda akceptovali možnosť, že pri výbere poznávacieho znaku Werwolfu bola inšpirácia získaná nie od Hermanna Lönsa, ani Wolfsangelu, ale v rúnovej abecede, je možné sa domnievať, že kombinácia rún, ktoré tvorili tento znak nebola „Ich siege“ – ja zvíťazím, ale „Ich hagal“ – ja ukryjem. Vzhľadom na

⁹⁶ ICRC, Customary IHL Database, dostupné online (https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v2_rul_rule62), [citované dňa 29. 07. 2020].

⁹⁷ ABS, f. 2M, sign. 2M 11694. Nástin ideologických a technických základů Werwolfu, 1945. s. 151.

⁹⁸ GOODRICK, C. N. *Okultní kořeny nacismu : tajné árijské kultury a jejich vliv na nacistickou ideologii*. Praha: Eminent 2005, s. 34, 48.

⁹⁹ LIST, G. *Tajemství run*. Praha: Volvox Globator 2011, s. 85–88.

činnosť werwolfov, ktorých jednu zo základných úloh už od ich založenia tvorilo ukrývanie sa, aktivita v úzadí a následné ničenie a sabotáž, táto hypotéza dáva aspoň určitý zmysel. Väčšina prác zaoberajúcich sa nacistickým Werwolfom však túto stránku jeho existencie opomína a dostupné dobové pramene sa bližšie touto problematikou nezaoberajú.

V archívnej správe ministerstva vnútra z roku 1945 sa nachádza rozpis znakov a symbolov používaných Wehrwolfom, medzi ktorými sa objavuje čiernobiely obrázok tzv. veľkého heraldického znaku, zloženého zo štítu, okrídlenej prilbice a prikrývadiel. Na lomene polenom štíte je v ľavom hornom rohu zreteľný čiastočný volfsangel a v pravom dolnom rohu sa nachádza hrot kopije.¹⁰⁰ Tento štít bol neskôr publikovaný aj v článku „*Kdo to byli vlkodlaci*“ v periodiku Hlas revoluce 11. júla 1965.¹⁰¹ Obrázok bol ku článku zaradený bez vedomia autora príspevku Karla Fremunda, ktorý neskôr žiadal o opravu, nakoľko daný štít nenáleží k Werwolfu, no bol heraldickou kresbou Dr. Neubeckera z Mohúčskej univerzity, ktorý sa z neznámych dôvodov objavil medzi dokumentmi v archíve ministerstva. Dotyčný obrázok spôsobil istý zmätok nielen preto, že bol vydaný v niekoľkých článkoch, no bol uvedený aj v obrazovej prílohe publikácie Ludvíka Hořčicu *Ve znamení dvojitého V* z roku 2003.¹⁰²

3.3 Komunikačné značky

Organizácia Werwolf už od počiatku svojej existencie preberala základné prvky pre svoju štruktúru z rozličných nemeckých spravodajských služieb, na ktorých základoch a skúsenostiach ju budovala. Jedným z najdôležitejších prvkov bolo vytvorenie spoľahlivej komunikačnej siete, ktorá by udržiavala spojenie medzi jednotlivými skupinami operujúcimi ako na domácej pôde, tak aj v nepriateľskom tyle. Hlavná schéma organizácie počítala s tým, že sa tieto skupiny postupne ocitnú v priestore okupovanom nepriateľom a budú sa musieť udržať či už v utajení medzi domácim obyvateľstvom, alebo v úkrytoch vybudovaných v okolitom teréne. Prützmanov štáb dal dodať vo februári 1945 cez Sasko do Prahy 750 kryštálových vysielacích staníc pre použitie v poli.¹⁰³ Hlavné ústredia akcie Werwolf na krajských veliteľstvách v Liberci, Brne, Prahe mali vlastné vysielacie stanice s rozsiahlym pokrytím a niekoľko vysielacích staníc bolo dislokovaných aj pre účely výcviku spojárov W,

¹⁰⁰ ABS, f. 302, sign. 302-162-3. Podrobná zpráva o charakteristice organizace i činnosti a rozmístění členů Werwolfu rok 1945, s. 53.

¹⁰¹ Tamtiež, s. 53.

¹⁰² HOŘČICA, L. *Ve znamení...*, Brno 2003, s. 136.

¹⁰³ Tamtiež, s. 37.

napríklad v Ústí nad Labem. Bolo však potrebné počítať s veľmi vážnou hrozbou toho, že nepriateľ bude odpočúvať vysielania, preruší alebo získa kontrolu nad rádiovým spojením, prípadne dôjde k vyradeniu vysielacej stanice z prevádzky počas boja alebo kvôli technickej chybe. V takom prípade by zostali jednotlivé skupiny, ktoré sa často v rámci utajenia ani nepoznali navzájom, odrezané jedna od druhej a bez akejkoľvek možnosti komunikácie. Z týchto dôvodov bola do výcviku zavedená forma znakovkej neverbálnej komunikácie. Tento spôsob komunikácie sa bežne využíval vo vojenstve na značenie pozícií, strategických cieľov, rozkazov a varovaní. Nemecká armáda nahradila v roku 1943 dovtedy zaužívaný súbor vojenských značiek novým, ktorý sa používal až do konca vojny na mapách, tabuľkách, hláseniach, poľných značeniach, vozidlách a budovách.¹⁰⁴ Používané symboly boli väčšinou špecifickými piktogramami, ktoré sa následne upravovali a kombinovali v závislosti od toho čo označovali (napríklad symbol pre guľomet v kombinácii so symbolom pre opevnenú pozíciu označoval guľometné hniezdo).

Jednotlivé armádne zložky používali okrem všeobecne používaných aj svoje vlastné špecializované symboly, ktoré boli zrozumiteľné iba pre členov danej zložky. Tak to bolo aj v prípade werwolfov, ktorí podľa Biddiscombeho prebrali túto praktiku až od výcvikových inštruktorov Jägkommand Otty Skorzenyho, ktorý vytvoril pre svoje špeciálne komandá vlastný súbor poľných značiek osvedčený počas operácií na Balkáne a Ukrajine.¹⁰⁵ Werwolf bol však v tomto ohľade absolútnym unikátom, nakoľko okrem už spomínaného znaku wolfsangel, začal používať na dorozumievanie znakové písmo, ktorého základ tvorila runová abeceda. Povojnové záznamy Československých bezpečnostných zložiek dokazujú, že komunikačným značkám werwolfov bola venovaná značná pozornosť vyšetrovateľov: „Značky Wehrwolfu, jimiž se řídí orientace členů v městech a vesnicích českého pohraničí, možno rozdělit na dva druhy značek. První skupinu tvoří nástěnné značky kresebné či vrypové, jejichž základem jest staré germánske písmo, tzv. runy. Tak například oficiální značka původního Wehrwolfu (znázornený wolfsangel).“ *Mimo to je užíváno celé soustavy znaků, odvozených z anglo-saských a novonordických run.*¹⁰⁶

Tento spôsob dorozumievania mal veľkú výhodu v tom, že sa jednalo o písmo, s ktorým bola oboznámená prevažne nemecká mládež a nadšenci romantizovanej nordickej kultúry, ktorá bola výrazným prvkom nacistickej ideologickej propagandy: „Znaky run byly zavedeny ve Wehrwolfu proto, že členstvo Wehrwolfu tvoří většinou mládež, která prodělala

¹⁰⁴ <https://archive.org/details/GermanMilitarySymbols1943> [citované dňa 29. 07. 2020].

¹⁰⁵ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 30–31.

¹⁰⁶ ABS, f. S-130, sign. S-130-2. Zprávy o činnosti organizace Werwolf, s. 32.

*nacistické „kulturní školení“ a přitom se seznámila dopodrobna s písmem a znakovým run.*¹⁰⁷

Dobové pramene sa zhodujú na tom, že takýto postup sa zdá byť nanajvýš logický, keďže Werwolf, budovaný v posledných etapách vojny, by nebol schopný vo svojej organizačnej časovej tiesni vytvoriť úplne nový dorozumievací prostriedok, ktorý by sa dal zároveň naučiť aj implementovať do praxe. Využil preto možnosti, ktoré mal poruke. Znalosti run, ktoré už mala aspoň časť jeho budúcich členov zakorenenú zjednodušil, prispôbil vojenským potrebám a následne zaviedol ako súčasť výcviku werwolfov, čím získal v krátkom čase a s využitím minimálnych prostriedkov spoľahlivý grafický dorozumievací prostriedok.

Strategickou výhodou bolo okrem jeho jednoduchej podoby predovšetkým to, že spojenecká rozvedka nemala s lúštením takéhoto kódu skúsenosti, čo si vyžadovalo dodatočný čas a odbornú znalosť runovej abecedy. Túto stratégiu je možné porovnať ku tzv. kódu Navajo, ktorý využívali americkí kódovači od roku 1942, pričom za jeho základ použili málo známy jazyk amerických indiánov z kmeňa Navajo, ktorý prispôbili pre vojenskú komunikáciu a dodatočne zakódovali.¹⁰⁸ Znaková abeceda werwolfov však nemala čas na to, aby sa dosiahlo jej plného strategického využitia počas vojenských operácií, nakoľko Werwolf sa nestihol plne začleniť do aktívneho boja.

Arno Rose popisuje vo svojom diele runovú abecedu Werwolfu ako ukážku nemeckej vynaliezavosti v náročných podmienkach posledných mesiacov vojny a zastáva názor, že ak ju vedúce zložky plánovali zaviesť ako univerzálny znakový jazyk organizácie, nebol už čas na jej praktické využitie a podobne ako mnoho iných ambiciózných plánov zostala v rovine teoretickej.¹⁰⁹ Tomuto názoru napomáha taktiež fakt, že sa nezachovali žiadne vojnové depeše, korešpondencia ani celistvý text, ktorý by bol písaný týmto písmom. Kompletný súbor znakov neobsahujú ani výcvikové materiály a príručky, nájdené vo výcvikových školách Werwolfu a SS. V záznamoch spravodajského oddelenia Z ministerstva vnútra sa uvádza, že abecedu získala zo zápisníkov a výsluchov zadržaných členov. V celoštátnom povojnovom pátraní po členoch nemeckých ozbrojených zložiek, kolaborantoch a členoch podzemných organizácií na území Československa boli akékoľvek neznáme znaky a symboly považované za dôkaz aktivity podzemných organizácií v danom priestore. Pátracie obežníky spravodajského oddelenia Z ministerstva vnútra vydané 17. 8. 1945 a 17. 9. 1945 obsahujú vo

¹⁰⁷ABS, f. S-130, sign. S-130-2. Zprávy o činnosti organizace Werwolf, s. 33.

¹⁰⁸ <https://www.cia.gov/news-information/featured-story-archive/2008-featured-story-archive/navajo-code-talkers/> [citované dňa 29. 07. 2020].

¹⁰⁹ ROSE, A. *Werwolf...*, Stuttgart 1980, s. 237.

formuláři pre bezpečnostné zložky samostatné kolónky pre nájdené znaky, tajné písma a šifry.¹¹⁰ Kresby wolfsangelu na stenách budov boli nájdené v mestách a obciach, kde bola preukázaná aktivita werwolfov ako napríklad v Moste a Broumove, kde boli výcvikové strediská Volkssturmu a Werwolfov.¹¹¹ Varovné kresby, ktoré mali ukazovať na domy, v ktorých bývali zradcovia alebo nepriatelia werwolfov, boli nájdené v Teplicích–Šanove, na obytnom dome v Perštejně (okr. Kadaň) a v Nových Losinách (okr. Šumperk).¹¹² Varovné symboly v podobe červených zubatých línií, písmen WW a kresieb vlčích hláv sa používali na zastrašenie miestneho obyvateľstva (myslí sa tým nemeckého) buď ku spolupráci s werwolfami, alebo ako varovanie pred spoluprácou s československými bezpečnostnými orgánmi.¹¹³ Táto zastrašovacia stratégia sa využívala vo všetkých častiach Nemeckej ríše, v ktorých werwolfovia operovali ako ukazuje záznam z Stuttgartu: „začiatkom marca 1945 sa zistilo, že voľne pomal'ovávajú mestské múry hrozivými nápismi ako „Zradca, maj sa na pozore, Werwolf sleduje“ a „Každý kto zbehne od Vodcu bude ako zradca obesený“. Červené runy werwolfov sa začali objavovať na domoch domnelých kolaborantov.“¹¹⁴

Rovnaký postup opisuje vo svojej výpovedi aj František Kolbeck, stranícky príslušník NSDAP v Kadaňi, ktorý bol poverený kontrolou miestnych werwolfov a dohľadom nad šírením propagandy medzi miestnym obyvateľstvom: „Wehrwolf byl ve skutečnosti organizací, která nátlakem a terorismem donucovala veškeré obyvatelstvo k vykonávání nacistických rozkazů a udržovala je ve strachu. Například: klempíř Staffen v Kadani, Smiedgasse, měl při připojení Sudet k říši 2 veliké hákové kříže, které v poslední době sundal. Wehrwolf mu na základě toho namaloval na výkl. skříň červený znak Wehrwolfov (wolfsangel), to znamenalo: „Zrádče, měj se na pozoru“ po této výzvě dal Staffen zase oba hákové kříže na svá místa.“¹¹⁵

Z jeho výpovede tiež vyplýva, že značky sa používali vo farbách bielej pre propagandu, prípadne označenie priateľa/kolaboranta a v červenej farbe boli pre výstrahu alebo označenie nepriateľa. Ako „znak života“ sa používala runa algiz (ochrana, štít), ktorý

¹¹⁰ ABS, f. 304, sign. 304-232-3, Různé pokyny a směrnice MV z roku 1945 k činnosti teroristické organizace Werwolf na našem území: hlášení a šetření stanic SNB k činnosti příslušníků Werwolfov, rok 1945, s. 14–15.

¹¹¹ ABS, f. 2M, sign. 2M11764. Přehled o činnosti Werwolfov na území Čech roku 194, s. 9, 28.

¹¹² Tamtéž, s. 61, 162.

¹¹³ ABS, f. 2M, sign. 2M 11515. Souhrnný přehled činnosti Werwolfov vypracovaný OBZ, rok 1945, s. 37-38.

¹¹⁴ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 40.

¹¹⁵ ABS, f. 302, sign. 302-415-5. Výpověď z července 1945 Františka Kolbecka z Prunéřova o jeho pověření okresním vedením NSDAP v Kadani činností a kontrolou práce organizace Werwolf na Kadaňsku a dále uvádí osoby německé národnosti působící v této organizaci, o úkolech a shromažďování zbraní a jejich činnosti, s. 4.

označoval spojenectvo/ochranu werwolfov a v obrátenej podobe symbolizovala „znak smrti“ čím sa myslí cieľ/nepriateľa.¹¹⁶

Označenia v teréne alebo na okrajoch obcí slúžili ako ukazovatele, ktoré mali werwolfov nasmerovať ku úkrytu skupiny, uloženiu tajného skladu alebo dočasnému úkrytu, kde mohli prenocovať. Takéto ukazovatele boli objavené v Slatiňanoch (okr. Chrudim) na plote občana Bohumíra Hůrky vedľa križovatky štátnej cesty Hradec Králové – Ždírec a Slatiňany – Skuteč: „...*křídou napsána znamení přetržené „Z“ a vedle nepravidelný, resp. úmyselně zkraslený hákový kříž, jehož dolní rameno tvoří oblouček jako spodní část písmene „J“.* Vedle toho byla bíle otistěna levá ruka / obalena patrně moukou nebo nakřídovaná a otištěna.“¹¹⁷

Ďalšie znaky boli nakreslené na tridsiatomštvrtom kilometrovníku danej cesty smerom na Hradec Králové: „*Z jízdní strany jsou modrou tužkou nebo barvičkou na všech stranách nakresleny hákové kříže, z nichž u tří křížů jsou ramena zalomena vpravo /jako u nem. kříže/ a pod nimi dva zvláštní znaky v podobě písmene „Z“ těsně v sobě zakreslené. Na jedné straně kilometrovníku jest hákový kříž nakreslen s rameny obrácenými do leva a pod ním dvou zvláštně zalomených čárek.*“¹¹⁸

Tieto „zvláštně zalomené čárky“ (vyobrazené v obrazovej prílohe správy) tvoria runu othila, ktorá znamená územie/pozemok a podobná runa v kombinácii s hákovým krížom a smerovými šípkami sa našla nakreslená na budove ľudového súdu v Hradci Králové, kde počas vojny sídlila škola Hitlerjugend.

20. júla 1945 bola na základe svedeckej výpovede Rudolfa Oplta objavená v obci Srbice (v blízkosti Teplíc-Šanova) opustená budova starej trafiky, ktorá bola na ľavej vnútornej stene označená vyrytými symbolmi volfsangel a dvoch naklonených Z. Objekt bol podľa Oplta niekoľkokrát navštívený neznámymi osobami a obsahoval osemnásť armádných pušiek, tri automatické pušky typu SS 4 a SS 2, signálnu pištoľ so zásobou farebných svetlíc, asi tisíc dvesto puškových nábojov, tristo zásobníkov (9 do samopalov) a malý poškodený bubienkový revolver, ktorý používali členovia HJ. Okrem zbraní a munície sa na mieste nachádzala poľná telefónna súprava anglickej výroby, matrac, posteľné prádlo, deka a vojenský kabát. Podľa vyšetrovania Gustava Janoucha, ktorý sa osobne dostavil na

¹¹⁶ ABS, f. 302, sign. 302-415-5. Výpoveď z července 1945 Františka Kolbecka z Pruného o jeho pověření okresním vedením NSDAP v Kadani činnosti a kontrolou práce organizace Werwolf na Kadaňsku a dále uvádí osoby německé národnosti působící v této organizaci, o úkolech a shromažďování zbraní a jejich činnosti, s. 4–5.

¹¹⁷ ABS, f. 304, sign. 304-232-3, Různé pokyny a směrnice MV z roku 1945 k činnosti teroristické organizace Werwolf na našem území: hlášení a šetření stanic SNB k činnosti příslušníků Werwolfu, rok 1945, s. 38.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 38.

prieskum daného objektu sa jednalo o prechodné útočisko a prekladisko zbraní, ktoré malo slúžiť werwolfom presúvajúcim sa medzi Děčínom, Ústím nad Labem a Mostom.¹¹⁹

Na značenie v teréne sa používali aj fyzické vlajočky, lístočky a závesné tabuľky často vyrobené z bakelitu, ktoré sú podľa Janouchovej správy využívané predovšetkým v pohraničí pri koordinácii ilegálneho presunu osôb, správ a materiálu. Jeden takýto bakelitový štítok našiel 13. júla 1945 počas obhliadky v lese pri Flájich (dnes Český Jiřetín) adjunkt Miloslav Adamec. Podľa jeho výpovede si všimol na lesnej čistine v smere na Litvínov písmena W vyrytého na lavičke. Vedľa lavičky visela na strome hranatá bakelitová tabuľka svetlozelenej farby s bielym vyčnievajúcim kruhom v jej strede. Po náleze bola miestnou vojenskou posádkou oblasť prehládaná, no celá akcia mala negatívny výsledok.¹²⁰

Použitie bakelitu a kvalita danej vlajočky československých vyšetrovateľov utvrdila v tom, že organizácia Werwolf má k dispozícii značné technické prostriedky a toto presvedčenie dodatočne podporili nálezy bakelitových legitimačných odznakov Werwolfu. Takýto odznak bol nájdený 8. augusta 1945 pri upratovaní väznice okresného súdu v Hostouni:

„...byl nalezen malý černý odznak s označením hlavy psa nebo vlka a velkého písmene dvojitého „W“.“¹²¹

Bol vyrobený z čierneho bakelitu s priemerom asi 25 mm s vnútorným bodkovaným kruhom, v ktorého vnútri bola vylisovaná hlava vlka, pod ktorou bolo písmeno W. Keďže odznak bol nájdený v cele, v ktorej boli predtým zadrživani nemeckí občania čakajúci na prevoz do zberného tábora v Domažliciach, bolo nariadené dodatočné vyšetovanie, ktoré však nemalo kladný výsledok. V neskoršom zázname z 22. septembra 1945 vypovedal v Hostouni zadržaný Egon Füssl o organizovanej ozbrojenej skupine, ktorá sa sformovala počas leta v blízkych lesoch a na otázku ohľadom odznaku werwolfov popísal odlišný čierny kovový kruh s bielym znakom wolfsangel v jeho strede.¹²²

Bakelitové odznaky (rovnaké ako odznak v Hostouni) sa našli počas augusta 1945 aj v Chrudime a v Brne, kde sa vypočúvaním zadržaných členov Werwolfu zistilo, že sa jedná o legitimáciu, ktorú si schovávajú v ústach. Nález odznaku bol hlásený 16. septembra 1945 v prejazde spojujúcom námestie a Kolárovú ulicu v Cvikove (okr. Jabloné pod Ještědem), ktorý nebol spojený s žiadnou aktivitou Werwolfu v danom okrese a najskôr ho niekto stratil

¹¹⁹ ABS, f. S-130, sign. S-130-2. Zprávy o činnosti organisace Werwolf, s. 128–129.

¹²⁰ Tamtiež, s. 127.

¹²¹ ABS, i.č. 304-232-3, Různé pokyny a směrnice MV z roku 1945 k činnosti teroristické organisace Werwolf na našem území: hlášení a šetření stanic SNB k činnosti příslušníků Werwolfu, rok 1945, s. 73.

¹²² Tamtiež, s. 157.

pri presune mestom.¹²³ Posledný nález odznaku v Československu sa udial 31. marca 1946 počas výletu profesora dievčenského gymnázia v Hradci Králové, Dr. Huga Hamerského. Menovaný ho objavil na snehu blízko lesného chodníka nad obcou Pec (Pec pod Sněžkou). Nakoľko odznak bol nájdený na vrstve čerstvého snehu bolo príslušníkmi SNB usúdené, že tam bol zanechaný iba nedávno a bolo začaté rozsiahle vyšetovanie, ktoré skončilo bez pozitívneho výsledku.¹²⁴

Aj napriek zvýšenej pozornosti bezpečnostných zložiek, ktorú si tieto nálezy vynútili a prehliadkam možných dielní, v ktorých by sa mohli vyrábať, sa nepodarilo vypátrať zdroj výroby alebo distribúcie týchto odznakov.

Znak wolfsangel, meno wehrwolf, písmeno W a jednotlivé značky sa opakovali vo vyšetovacích záznamoch z celej oblasti Sudetského pohraničia až do konca roku 1946. Pátracie obežníky boli pravidelne aktualizované o nové a nové znaky, šifry a symboly, ktoré mohli poukazovať na aktivity záškodníkov a podzemných organizácií. Niektoré boli jednotné vo svojom prevedení a o autorstve Werwolfu sa nedalo pochybovať, ako to bolo napríklad v prípade odznakov alebo nápisov obsahujúcich slovo Werwolf. Čo sa týka netradičných a jedinečných symbolov je nutné podotknúť, že iba malé množstvo vypočúvacích protokolov so zadržanými členmi Werwolfu obsahuje zmienky o znakovej reči alebo používaní symbolov. Poznatky o priebehu výcvikov taktiež neobsahujú okrem tradičnej spojárskej znalosti Morseovej abecedy žiaden špecifický kurz zameraný na oboznámenie sa s bojovým značením. Bojová príručka Winke für Jagdeinheiten, ktorá sa používala ako inštruktážna pomôcka, taktiež obsahuje iba tradičné skautské značenie v prírode pomocou dreva a kameňov, ktoré používali aj nemeckí ženisti pri označovaní orientačných bodov v teréne.¹²⁵

Počínanie jednotlivých oblastných bezpečnostných zborov sa preto v niektorých hlásených prípadoch dá považovať za prehnane iniciatívne a ich dôkazy aktivity werwolfov za nadnesené (podľa niektorých autorov často aj sfalšované), čo viedlo k nárastu zatýkaní a domovým prehliadkam, ktoré neprispievali k zlepšeniu občianskych nálad v pohraničí. Ludvík Horčica ako aj Perry Biddiscombe uvádzajú názor, že tieto „hony na werwolfov“ počas posledných mesiacov vojny ako aj v povojnovom období mohli byť často zneužívané aj samotnými občanmi, ktorí sa chceli zbaviť svojich nemeckých susedov.¹²⁶ V takom ohľade

¹²³ ABS, i.č. 304-232-3, Různé pokyny a směrnice MV z roku 1945 k činnosti teroristické organizace Werwolf na našem území: hlášení a šetření stanic SNB k činnosti příslušníků Werwolfu, rok 1945, s. 133.

¹²⁴ ABS, f. 304, sign. 304-232-4. Pokyny ZV SNB ze září 1945 k pátrání po výcvikových střediscích WW WERWOLF způsob výcviku po vedoucích a absolventech školení WW. Hlášení stanic SNB z roku 1945 k této problematice, s. 52–53.

¹²⁵ *Werwolf: Winke für Jagdeinheiten*, Dissberger 2007, s. 26-28.

¹²⁶ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998. s. 54, 212.

stačilo potajme nakresliť na dom znak spájaný s Werwolfom a nahlásiť jeho obyvateľov bezpečnostným zložkám, čo často viedlo k zatknutiu alebo prinajmenšom ako zámienka k vysťahovaniu. K podpore takéhoto tvrdenia môže poslúžiť prípad nemeckých príslušníkov Václava Bernarda a jeho syna Antonína z Dolní Cerevice (dnes Horní Cerekev, okr. Pelhřimov). V noci 24. augusta 1945 sa na dome, v ktorom bývali, objavilo nakreslené „V“, ktorú okresné veliteľstvo v Pelhřimove označilo za dorozumievaciu značku Werwolfu a oboch zadržali vo väzbe a po vypočutí, ktoré nepreukázalo žiadnu spojitosť s Wehrwolfom, vysťahovali do Nemecka. Prípad bol označený za ojedinelý úkaz a žiadna dodatočná protištátna aktivita sa už v okrese neobjavila.¹²⁷

¹²⁷ABS, f. 2M, sign. 2M11764. Přehled o činnosti Werwolfu na území Čech roku 1945, s. 59–60.

4 VÝCVIK

4.1 Nábor do Werwolfu

Postup pri náboře nových členov do organizácie Werwolfu bol v priestore protektorátu a Sudetskej župy rovnako ako jeho založenie špecificky prispôsobený pre túto oblasť. Kvôli pozičnej blízkosti k východnej frontovej línii, ktorá sa približovala omnoho rýchlejšie než nemecké vojenské velenie predpokladalo, bolo potrebné vytvoriť celkové organizačné a technické zázemie v oveľa kratšom časovom horizonte, než aký mal k dispozícii Werwolf na Západe. Náborové požiadavky do Werwolfu stanovené Prützmanovým štábom, ktoré boli dodané K. H. Frankovi a následne rozmnožené pre jednotlivé ústredia akcie W, boli značne striktné a požadovali aby boli členovia:¹²⁸

- Nemeckej národnosti;
- Politicky uvedomelí a spoľahliví;
- Telesne zdatní pre vykonávanie vojenskej služby;
- Vstupovali do organizácie dobrovoľne.

V tejto dobe bola už značná väčšina vhodných adeptov, ktorí tieto požiadavky spĺňali, zaradená do jednotiek Volkssturm a rôznych pomocných technických zborov a protipancierových brigád Wehrmachtu. Werwolf, ktorý mal byť úplne samostatnou organizáciou, by bol nútený získavať ľudské zdroje z obmedzeného výberu, ktorý dodatočne sťažovali konflikty záujmov.

V oblasti Šéfa W I. v Hornom Sliezsku bol nábor skomplikovaný hauptmannom Freibergom. Ten v Nise založil z vlastnej iniciatívy aktivistický oddiel tzv. „Freikorps Oberschlesien“, ktorého úlohou malo byť znovu dobytie hornosliezskeho priemyselného kraja. Tento oddiel bol vytvorený letákovou a rozhlasovou výzvou k obyvateľom a predovšetkým pozostával z členov miestnych protipancierových Volkssturm brigád, ktoré sa od januára 1945 formovali ako súčasť obrannej línie skupiny armád Stred.¹²⁹ Oddiel vznikol ešte pred zahájením činnosti Akcie W. a nakoľko sa mu nepodarilo úspešne splniť svoj strategický cieľ, bol pod novým velením krajského vedúceho Joshkeho pretvorený na oddiel W-Sondereinsatz (oddiel zvláštneho nasadenia), ktorý mal zabezpečovať obranu v zázemí. Pre tento účel si získal schválenie svojej činnosti od župného vedúceho, zástupcu župného vedúceho a generála Schörnera, čím sa však dostal v otázke náboru do ozbrojených zložiek na

¹²⁸ ABS, f. 301, sign. 301-94-4, Směrnice ohledně plánování a výstavby skupin Werwolfu, které byly zaslány v roce 1945 K. H. Frankovi zmocněncem pro speciální obranu v obvodu armádní skupiny Střed, s. 3.

¹²⁹ ABS, f. 2M, sign. 2M11764. Přehled o činnosti Werwolfu na území Čech roku 1945, s. 4.

pozíciu pred Werwolf. Inšpektori W boli preto nútení vyberať z už sformovanej súdržnej skupiny, ktorá sa nemienila dobrovoľne deliť a zastávala silnú pozíciu v danom regióne: „Na základě silného postavení Freikorpsu Oberschlesien bylo nám najímání skoro znemožněno. Podařilo se nám jedině ve dvou případech ústním verbováním získat dobré členy pro „W“ z Horního Slezska.“¹³⁰

Keď nakoniec bolo dodaných 80 mužov vybraných veliteľom Joshkem pre februárové výcvikové kurzy, inšpektori sa opakovane sťažovali na to, že daní muži sú pre tieto účely nevhodní a pri ich výbere nebola prejavovaná dostatočná dôslednosť. „Ve vícekrát opakovaných rozmluvách s vedoucím oddělení „Sonderaufgaben /zvláštní úkoly/ jsem prosil, aby byla výběru mužstva věnována největší péče.“¹³¹

Hlásenie majora Spitzera z 28. marca 1945 o bojaschopnosti vytvorených jednotiek W dodáva, že muži Freikorpsu boli nespôsobilí na činnosť v utajení a ich správanie bolo nanajvýš neukáznené, čo viedlo k potrebe prevelení, náborov nových členov a opakovania výcviku, čím sa prichádzalo o drahocenný čas a prostriedky.¹³²

V ostatných častiach pohraničia sa podľa výpovedí zadržaných členov Werwolf náborová situácia spočiatku riešila výzvou ku Volkssturmanom, aby dobrovoľne vstúpili do výcvikových kurzov W, no metódy náboru sa neriadili úplne podľa pokynov z hlavného štábu ako to možno pozorovať na prípade z Jablonce nad Nisou.

Kompanieführer Ing. Erich Wallner bol veliteľom jednotky Volkssturmu známej pod názvom „Pionierkompanie“ (jednotka ženistov) v Jablonci nad Nisou. Jednotka bola vytvorená začiatkom februára 1945 z príslušníkov SA, NSKK (Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps) a SS. Skladala sa zo štyroch čiat po 20–30 mužov a podstupovala základný vojenský výcvik v streľbe, stavbe opevnení a dodatočne v narábaní s výbušninami nakoľko sa počítalo s tým, že budú musieť vypomáhať armádnej skupine Stred ako ženisti.¹³³

Na konci februára prišiel za Wallnerom Jablonecký SA standardeführer Albert Simm s rozkazom od posádkového veliteľstva v Liberci, aby vybral dobrovoľníkov pre špeciálny kurz, ktorý sa bude konať na Černém vrchu pri Jánských Lázních.¹³⁴ Wallner bol oboznámený s tým, že sa jedná o kurz werwolfov a jednou z priorit je utajenie aj pred dobrovoľníkmi, ktorí sa do neho hlásili, preto túto informáciu zamlčal aj pred veliteľmi čiat, ktorí mali spomedzi

¹³⁰ ABS, f. 301, sign. 301-94-4, Směrnice ohledně plánování a výstavby skupin Werwolfu, které byly zaslány v roce 1945 K.H. Frankovi zmocněncem pro speciální obranu v obvodu armádní skupiny Střed, s. 4.

¹³¹ Tamtéž, s. 4.

¹³² Tamtéž, s. 5.

¹³³ ABS, f. 325, sign. 325-80-4. Obálka s fotokopiami k organizaci „WERWOLF“ v Jablonci n/N, které byly odeslány do NDR, s. 64-65.

¹³⁴ ABS, f. 302, sign. 302-124-4. Seznam osob z Jablonce nad Nisou, které se zúčastnily kurzů Werwolfu, rok 1945, s. 15.

svojich mužov vybrať dobrovoľníkov. O priebehu tohto náboru vypovedal veliteľ prvej čaty Max Zenkner: „*Vyzval jsem pak při srazu čety, aby se dobrovolně hlásili zájemci o toto zvláštní školení. Nikdo se však nepřihlásil. Asi po 14 dnech byly nám pak doručeny určovací lístky do zvláštního kursu ve Svobodě.*“ (Svobodě nad Úpou).¹³⁵

Výpovede účastníkov tohto kurzu potvrdzujú, že všetci dostali písomný predvolávací rozkaz, pričom po príchode do hotela Černý, kde mal kurz prebiehať, bol ich miestny veliaci dôstojník Wehrmachtu prekvapený zistením, že sa nehlásili dobrovoľne. „*Pak se zdálo, že chtěl přikročit k vlastní učební látce, avšak předem se zarazil a ptal jse nás, že jsme přece dobrovolně zde. Vedoucí výpravy prohlásil místo nás, že ne, že jsme obdrželi určovací lístky. Na to onen Hejtman prohlásil, že tím se mění celá situace.*“¹³⁶

Následne boli všetci účastníci presťahovaní do iného hotela a začal 10 denný kurz, v ktorom boli rozdelení na skupiny, z ktorej jedna podstupovala výcvik podobný Volkssturmu a druhá mala výcvik špecializovaný na zachádzanie s výbušnami, podmínovanie koľajníc/mostov, sabotážne praktiky a poľná rozvedka (sledovanie pohybov, počtu a výzbroje nepriateľa).¹³⁷ Nie je známe, podľa akých kritérií boli tieto dve skupiny rozdelené, no druhá skupina bola informovaná, že sa stávajú členmi Werwolfu, pričom členovia prvej o tejto možnosti uvažovali a po opýtaní im bolo povedané, že sa nejedná o Werwolf. Na konci kurzu bolo obom skupinám vysvetlené, že ich úlohou je sa vrátiť domov do civilu, kde budú vyčkávať na prechod Červenej armády, po ktorej prekročení dostanú ďalšie rozkazy. Ešte pred rozpustením účastníkov varoval, aby s nikým o tomto kurze a jeho náplni nehovorili pod hrozbou smrti zastrelením.¹³⁸

Je možné v týchto výpovediach pozorovať určitý administratívny chaos, ktorý sa objavoval aj v mnohých iných náborových strediskách nielen v oblasti Sudet. Krajskí stranícki vedúci boli v mnohých prípadoch postavení do situácie, kedy dostali rozkaz od štábu Werwolfu, aby zabezpečili určitý počet dobrovoľníkov pre výcvik WW. Keď sa následne neprihlásil dostatok mužov z vlastnej vôle, rozhodli sa vypísať povolávacie dokumenty alebo priamo prikázať účasť Volkssturmannom. Podobné hlásenia boli zaznamenané aj od účastníkov výcvikových kurzov v Karlových Varech, Zábřehu na Morave, Tanvalde

¹³⁵ ABS, f. 2M, sign. 2M 11843. Protokoly členů Werwolfu z Jablonce nad Nisou, rok 1945, s. 18.

¹³⁶ Tamtiež, s. 19.

¹³⁷ Tamtiež, s. 22.

¹³⁸ Tamtiež, s. 24.

a Hohenfelse (Bavorsko).¹³⁹ Tieto náborové praktiky sa stávali čoraz viac častejšími predovšetkým kvôli vnútropolitickému postaveniu Werwolfu v nacistickej hierarchii.

Werwolf bol plne v kompetencii jednotiek SS, ktoré neboli schopné uvoľniť taký počet mužstva a výzbroje, aby ho dokázala urobiť bojaschopným, a preto boli náborom poverení krajskí a okresní vedúci NSDAP, ktorí však skrze Volkssturm získavali väčší politický vplyv¹⁴⁰ a neboli ochotní prenechať svoje už tak obmedzené prostriedky Himmlerovmu osobnému projektu. Miestni SS náboroví inšpektori, na ktorých štáby tlačili, aby zaplnili kvóty, boli nútení pritlačiť na krajských straníckych vedúcich, aby vydávali pre členov Volkssturmu povolávacie rozkazy do kurzov. Uvedomovali si pritom, že samotní Volkssturmanni, predovšetkým blízko východných frontových línií, cítili silný odpor k myšlienke „zákerného“ partizánskeho boja. Na strane jednej mali sami neprijemné skúsenosti s partizánmi, ktorých praktiky považovali za nečestné a na strane druhej sa obávali retribúcií zo strany nepriateľa, pred ktorými boli aspoň ako členovia Volkssturmu čiastočne uchránení Haagskou zmluvou, no ako werwolfovia by nemohli dúfať v žiadne zľutovanie.¹⁴¹

Aby sa teda zabránilo predčasnej dezercii a zároveň udržala utajenosť celej organizácie, boli noví branci povolávaní do výcvikových kurzov pod zámienkou špeciálnych kurzov Volkssturmu, politických sedení a rôznych krycích názvov. Táto stratégia sa vyplatila aj župnému inšpektorovi pre nábor do W Gehrke (SS standardführer pražského Gestapa), ktorý vo svojom hlavnom stane v Karlovej Studánke¹⁴² začal s náborom do organizácie Werwolf pod krycím názvom Unternehmen (Aktion) Gehrke.¹⁴³ Jedným zo zadržaných členov tejto organizácie bol Richard Pollak, vedúci NSDAP v Nových Těchanovicích (dnes mestská časť Vítkova), ktorý popisoval svoj vstup nasledovne: „Göbel (náborový vedúci NSDAP) se mně zeptal, zda bych se nechtěl zúčastnit nějakého zvláštního kurzu. Na dotaz proč a nač mi odpověděli, že se jedná o tajnou věc, o které nelze pod trestem smrti mluvit. Pak naznačili, že se jedná o werwolf. Odřekl jsem účast s tím, že dělám místního vedoucího strany a mám velkou hospodářskou usedlost. Přes své odmítnutí jsem za osum dní dostal nařízené pozvání do kurzu.“¹⁴⁴

¹³⁹ ABS, f. 305, sign. 305-721-3. Zatčení a zpráva z roku 1945 o podzemním hnutí Werwolf v Karlových Varech a okolí, s. 127–135.

¹⁴⁰ Ako je to možné pozorovať pri vyššie zmienenom prípade Freikorpsu Oberschlesien.

¹⁴¹ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 119–120.

¹⁴² CÍLEK, R. : *Werwolfové...*, Praha 2010, s. 90–91.

¹⁴³ V archívnych prameňoch a odbornej literatúre sa objavujú aj odlišné variácie mena Gehrke ako Gerke, Ghörke a Görke. V záujme jednotnosti sa bude v tejto práci používať verzia Gehrke.

¹⁴⁴ ABS, f. 302, sign. 302-546-12. Zprávy o organizaci a činnosti Werwolfu na Opavsku, Žatecku, Chomoutovsku a Německu včetně šetření k osobám činným ve Werwolfu roku 1946 a výpovědi a průběhu kurzů Werwolfu, s. 8.

Ďalší člen Volkssturmu Rudolf Hruška z Vítkova, ktorý bol zaradený proti svojej vôli do kurzu Unternehmen Gehrke, vypovedal, ako mu bolo pri náboře naznačené, že jeho opakované odmietanie sa bude považovať za zradu a potrestané zastrelením. „Gebelovi/Göbelovi jsem namítal, že jsem starý a nemocný a tudíž pro kurs se nehodím, načež mi tento řekl, že ve jménu vůdce a Gauleitra se kursu musím zúčastnit, jinak že má právo mně odstřeliti a přitom sáhl na pistoli, kterou měl na opasku.“¹⁴⁵

Výpoveď Pollaka, Hrušku a iných zadržaných členov, ktorí boli po vojne vyšetřovaní OBZ potvrdzuje, že správy o výnimočne rýchlo naplnení kapacít organizácie, ktoré boli odosielané veliacemu štábu Werwolfu ako v Prahe, tak aj vo Rheinsbergu boli značne nadnesené. Členovia naverbovaní z Volkssturmu nemali jednoducho pre diverznú a sabotážnu činnosť, ktorá sa od werwolfov očakávala, dostatočné predpoklady a nemali predovšetkým zápal a potrebnú fanatickú obetavosť, ktorá bola nevyhnutnou požiadavkou k úspechu celej operácie.

O niečo úspešnejší vo vzbudzovaní nadšenia pre výcvik werwolfov boli krajskí vedúci mládežníckych organizácii Hitlerjugend a BDM. Ako zdroj nových členov sa mládežnícke organizácie zdali byť dokonalou možnosťou. Mali vytvorené potrebné ideologické a politické zmýšľanie, boli vychovávaní v princípoch ochrany svojho národa, kamarátstva, obdivu k vojenskej službe. Okrem toho podstupovali pravidelné výcvikové školenia základov bojových techník, prežitia v prírode a spolupráce v jednotke. Samostatnosť, obetavosť, zúrivý odpor a zápal pre nacistickú myšlienku boli pre werwolfov skvelé predpoklady. V niektorých častiach ríše sa vedúci HJ angažovali v príprave na odpor a šírení propagandy ešte zapálenejšie než stranícky vedúci a podnikali aj vlastné pátracie akcie po zradcoch, komunistoch a iných vnútorných nepriateľoch.¹⁴⁶ V júni 1943 boli vydané rozkazy pre vytvorenie SS divízie „Hitlerjugend“ (XII. divízia SS), ktorá mala byť konečným prechodom od mládežníckej organizácie ku regulárnemu bojovému útvaru.¹⁴⁷ Od júna do septembra 1944 boli niektoré školy HJ doplnené o dobrovoľný kurz prežitia v prírode, strelby a práce s výbušninami pre ročníky 1929–30. Tieto kurzy viedli predovšetkým inštruktori z jednotiek FAK, ktorí neskôr viedli aj výcvik adeptov pre Werwolf, častokrát aj na úplne rovnakých školách HJ. 30. októbra 1944 bolo vyhlásené že ročníky 1928 budú sformované do samostatných jednotiek pod velením svojich vedúcich a budú slúžiť ako pomocné jednotky

¹⁴⁵ ABS, f. 302, sign. 302-546-12. Zprávy o organizaci a činnosti Werwolfu na Opavsku, Žatecku, Chomoutovsku a Německu včetně šetření k osobám činným ve Werwolfu roku 1946 a výpovědi a průběhu kurzů Werwolfu, s. 6.

¹⁴⁶ BIDDISCOMBE, A. P. *The Last Nazis...*, Tempus 2006, s. 125.

¹⁴⁷ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 32.

popri Volkssturmu.¹⁴⁸ Počas zahájenia náborových akcií pre organizáciu Werwolf v priestore protektorátu a Sudetskej župy vo februári 1945 už mali krajskí vedúci k dispozícii aj podporu oblastných vedúcich HJ (gebietsführer HJ), ktorí svojich zverencov dobre poznali a mohli ich ako symboly autority ľahšie prehovoriť k dobrovoľnej účasti. Taktiež školy a domy HJ a BDM boli narýchlo prispôsobené na výcvik, ubytovanie dodatočných študentov a prípadne uskladnenie zbraní.

Nábor mladistvých prebiehal podobným spôsobom ako pri dospelých adeptoch, no mládež bola opakovanému nátlaku svojich vedúcich omnoho povolnejšia ako vidieť vo výpovedi Theodora Stanislaua, člena HJ v obci Zálezly (okr. Prachatice): „*Přišel ke mně můj nadřízený v Hitlerjugend Erich Lill a řekl mi, abych se stal členem Werwolfu. Zpočátku jsem váhal, ale pak jsem na jeho nabídku přistoupil. Lill mi naznačil, že budeme ničit továrny, železnice, mosty.*“¹⁴⁹

Niektorých lákala vidina dobrodružstva, niektorí boli ovplyvnení nacistickou ideológiou a propagandou. Podľa Arna Roseho podľahla veľká časť členov mladických organizácii jednoduchému pocitu súdržnosti s kamarátmi, tí ktorí boli starší, vstupovali do obranných zborov a mladší sa im chceli čo najskôr vyrovnáť a tiež urobiť niečo pre „Vodcu a národ“, presne ako k tomu boli vychovaní.¹⁵⁰ Romantizované ponímanie hrdinného boja, ktoré sa spájalo s Werwolfom skrze už spomínaný román Hermanna Lönsa, hral určite nemalú rolu v procese presvedčania ako tvrdí aj Biddiscombe: „*Napriec říšou boli „komisáři Werwolfu“ poverení koordináciou činnosti HJ. V tomto čase sa tiež začalo používať kódové označenie „Werwolf“ na pomenovanie partizánskeho programu HJ. Ten prirodzene prislúchal k hnutiu nakoľko Lönsovo dielo bolo extrémne populárne medzi nemeckou mládežou.*“¹⁵¹

Nie všetci mladí Nemci však vstupovali do Werwolfu s chuťou bojovať alebo obetovať svoj život pri obrane ríše. V mnohých prípadoch sa jednalo o siroty alebo deti, ktoré žili bez jedného z rodičov, ich domov bol poškodený počas náletov alebo prosto chceli mať lepší život. Služba pre Werwolf prinášala zo sebou príslub strechy nad hlavou, teplej posteľe a stravy, prípadne cigariet a čokolády, luxusu, o ktorom sa mnohým na jar roku 1945 ani nesenivalo, a to im stačilo na to aby súhlasili.

¹⁴⁸ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 59.

¹⁴⁹ ABS, f. 2M, sign. 2M 11541. Výpovedi o činnosti zajištěných členů Werwolfu, rok 1945, s. 10.

¹⁵⁰ ROSE, A.: *Werwolf: 1944–1945: Eine Dokumentation*. Stuttgart, Motorbuch-Verlag; 1. Aufl. Edition 1980, s. 125.

¹⁵¹ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 60.

Tento náborový postup je vidieť vo výpovedi Paula Walkera z Dubic (Ústí nad Labem): „*Prístího dne přišli Kratkay a Lill (náboroví vedúci pre Ústecko) ke mně do Dubic. Oni se mě ptali, jestli bych se chtěl zúčastniti při nějakém tajném podniku. Nabídli mi cigarety, čokoládu, pěkný stejnokroj a dobré jídlo. Já rád kouřím a rád čokoládu, proto jsem se o tu věc zajímal.*“¹⁵²

Tieto dočasné radosti však nezabezpečovali dlhodobú oddanosť, ktorú velitelia očakávali, a tak sa rovnako rýchlo ako sa rozhodli pridať k werwolfom, mnohí rozhodli hneď po ukončení výcviku vrátiť domov a o svojom členstve v organizácii mlčať.

Základnou otázkou ohľadom náboru do organizácie Werwolf zostáva, do akej miery si boli jednotliví členovia vedomí toho, že do neho vstupujú. Podľa archívnych výpovedí sa dá konštatovať, že o pravej podstate akcie W boli priamo informovaní iba vyšší vedúci strany, mládežníckych organizácií a SS, pričom taktiež kládli veľký dôraz na jej utajenie aj pred svojimi nižšími činiteľmi. Tento prístup zabezpečil dokonalé utajenie, ktoré malo byť jedným z kľúčových atribútov Werwolfu, zároveň však spôsobil úplný komunikačný chaos. Mnohí velitelia jednotiek Volkssturmu, HJ a iných zložiek sa dozvedeli o existencii akcie W, až keď obdržali rozkazy k náboru stanoveného počtu mužov pre túto akciu, o ktorej neboli dostatočne poučení a iba neochotne vyčleňovali „dobrovoľníkov“ zo svojich už tak stenčených radov.

S podobne opatrným prístupom a mnohými otázkami sa ku myšlienke organizácie Werwolf stavali aj branci, ktorí do nej boli povolávaní. Ak nemohli potenciálni adepti vedieť, k čomu sa vlastne zaväzujú, nemohla sa od nich očakávať ani prílišná horlivosť k dobrovoľnej účasti. Informácie o účele povolávacích rozkazov sa často zamieňali s povolaním do Volkssturmu, ženijných, technických alebo športových kurzov. Účastníkom bolo väčšinou povedané, že sa jedná „špeciálny kurz/výcvik“ a ich skutočný zmysel zostal nezreteľný až do jeho konca, kedy boli prinútení k skladaniu prísahy vernosti a mlčania pod vyhrážkami trestu smrti, často bez toho aby vôbec padla zmienka o Werwolfe. Odbojové skupiny v Poľsku, na Balkáne, Ukrajine a v protektoráte, od ktorých si mal Werwolf brať príklad a inšpiráciu, boli rozširované o nových členov predovšetkým z radov obyvateľstva, ktoré trpelo pod vládou okupantov alebo sa bránilo agresorom, ktorí ohrozovali jeho existenciu.¹⁵³ Všetky tieto prvky v teórii spĺňal aj Werwolf, ktorého zmyslom mala byť obrana s použitím akýchkoľvek prostriedkov proti nepriateľom Nemecka, a vytvorenie domáceho odboja v tyle nepriateľa,

¹⁵² ABS, f. 2M, sign. 2M 11541. Výpovedi o činnosti zajištených členů Werwolfu, rok 1945, s. 9.

¹⁵³ SCHMITT, C.: *Theorie des Partisanen: Zwischenbemerkung zum Begriff des Politischen*. Berlin: Duncker und Humboldt 2002, s. 81.

ktorý poskytne regulárnym ozbrojeným zložkám čas na účinnú protiofenzívu.¹⁵⁴ Problém nastával v bode, kedy vedúci organizácie, ktorí mali byť zodpovední za vytvorenie takýchto odbojových skupín, priamo neoboznámili svojich budúcich werwolfov s tým, čo sa od nich očakáva a aký je zmysel ich výcviku a činnosti. Propagandistické frázy a metafory, ktoré mali vzbudiť patriotistického ducha, často nedosiahli žiadaný efekt, nakoľko Nemci v nich už nevideli realisticky dosiahnuteľný cieľ. Nádej vo víťazstvo bola už v polovici marca 1945 mizivá a bez pevne daného konkrétneho riešenia nebol pre mnohých dôvod zbytočne obetovať svoj život v boji, ktorý by svojou ilegálnou podstatou ešte viac uškodil ich už tak ťažko trpiacemu národu.¹⁵⁵

4.2 Výcvik

Teoretické smernice pre výcvik akcií W na celom nemeckom území vypracovala výcviková sekcia vrchného velenia OKH s pomocou získaných bojových správ od Abwehru a výzvedných oddielov FAT. Dôležitým zdrojom informácií pre vypracovanie plánov výcviku boli štúdie týkajúce sa bojových skúseností protipartizánskych Jagdkommand SS a vyšetrovacích protokolov so zajatými partizánmi predovšetkým z východného frontu. Správa OKW popisujúca bojové podklady a vnútorné fungovanie poľskej AK (Armia Krajowa), ktorá bola vypracovaná po porážke Varšavského povstania v októbri 1944, dodala dôležité poznatky týkajúce sa formovania podzemného hnutia odporu, tajného boja v mestskom prostredí a priemyselnej sabotáže.¹⁵⁶ Guerillové praktiky partizánov, týkajúce sa budovania ukrytov, skladov zbraní, prežitia v teréne a maskovania, boli prispôbené pre operačné oblasti, v ktorých sa očakávalo, že budú pôsobiť werwolfovia. Inštruktážne poučky zbraní, technického a zdravotného materiálu boli vypracované v súlade s aktuálnym technickým vybavením a výzbrojou ktorými disponovali oddiely FAK, nakoľko ich úlohou bolo vybudovať skryté oporné skladiská pre použitie akcií W.¹⁵⁷ Základné prvky výcviku, typy zbraní, ktoré budú pri ňom použité, boli konzultované s veliacimi dôstojníkmi Wehrmachtu a SS. Dôležité body výstavby obranných prostriedkov, barikád, zatarasov, rôznych pascí, ako aj využívania trhavín, časovaných náloží a úskočného boja sa preberali už v roku 1944 na nemeckej škole pre ženistov (Pionierschulle I) v Dessau Roßlau.

¹⁵⁴ ROSE, A.: *Werwolf...*, Stuttgart 1980, s. 71.

¹⁵⁵ Tamtiež, s. 261.

¹⁵⁶ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 95–96.

¹⁵⁷ ABS, f. 302, sign. 302-548-26 Zprávy MNO – Hlavní zpráva OBZ o nálezech sabotážních tajných skladů zanechaných Abwehrem na našem území pro činnost Werwolfu, rok 1946, s. 1-2.

Z týchto prednášok vzišlo desaťstránkové memorandum pod názvom „Partizánsky boj v našej zemi“, ktoré sa predávalo medzi dôstojníkmi Wehrmachtu, ktorí sa stretli počas bojov s nepriateľskými partizánmi.¹⁵⁸ Poslednou časťou ucelených smerníc výcviku pre werwolfov boli kapitoly politického školenia, ideologických predpokladov a vytvárania propagandy, pre ktoré dodalo expertízu ministerstvo propagandy a SS. Tieto smernice boli kopírované v Prützmannovom štábe a distribuované do jednotlivých výcvikových stredísk Werwolfu. V januári 1945 bola sumarizovaná verzia týchto smerníc spracovaná do malej poľnej inštruktážnej učebnice s názvom Werwolf: Winke für Jagdeinheiten (Werwolf: Rady pre Poľovné jednotky). Táto príručka bola po vojne nájdená jednotkami OBZ aj v rôznych výcvikových strediskách W (Doksy)¹⁵⁹ a vyšetrovaním pražského SNB sa zistilo, že bola tlačená pre akciu W Východ v utajenom náklade aj v pražskej tlačiarni Pokrok (Langerova ulica 34).¹⁶⁰

Ako doplnujúci inštruktážny materiál špeciálne pre sabotážne jednotky bola vydaná inštruktážna príručka Z-Handbuch (Zerströrungshandbuch), ktorej náklad mal byť vyhotovený v bloku č. 18 koncentračného tábora Sachsenhausen. Podľa záznamov sa kvôli nedostatku času zákazka nedokončila, k čomu Ludvík Horčica poznamenáva, že tento časový sklz mohol byť spôsobený prednostnou tlačou príručky Winke für Jagdeinheiten, ktorá mala pre výcvik Akcie W vyššiu prioritu.¹⁶¹

Historici zaoberajúci sa problematikou Werwolfu sa zhodujú v názore, že teoretická základňa výcviku bola vypracovaná s príslovečnou nemeckou dôslednosťou v obdivuhodne krátkom časovom úseku. Situácia však bola o niečo zložitejšia, keď sa mal tento súbor znalostí sprostredkovať pre budúcich werwolfov. Bolo potrebné založiť vhodné výcvikové strediská vo vhodných priestoroch, ktoré by neboli nevyhnutne ohrozené blížiacou sa Červenou armádou a boli zároveň dostatočne vybavené na ubytovanie členov s vhodným prostredím na vykonávanie terénnych cvičení. Podľa organizačných správ z archívu K. H. Franka boli na začiatku fungovania Akcie W pripravené nasledujúce výcvikové strediská:

Bojová škola SA (SA-Gruppenschule) v Doksách, v ktorej prebiehali výcviky Volkssturmu a mala kapacitu pre 60 mužov, ktorá bola v priebehu februára rozšírená o pristavané drevené baráky v Starých Splavech (Tanmühler) na brehoch Máchovho jazera, kde prebiehali pohybové cvičenia a tréning s pancierovými päsťami. Ubytovanie bolo

¹⁵⁸ BIDDISCOMBE, A. P. *The Last Nazis...*, Tempus, 2006. s. 152.

¹⁵⁹ ABS, f. 305, sign. 305-344-6 Poznátky o činnosti nepřátelské podzemní organizace WERWOLF v Čechách a na Moravě, Rozmístění jednotlivých skupin, činnost a seznam členů, s. 21-22.

¹⁶⁰ CÍLEK, R.: *Teror...*, Praha 2002, s. 98-99.

¹⁶¹ HOŘČICA, L.: *Ve znamení...*, Brno 2003, s.41.

poskytnuté údajne aj v istom hoteli v Starých Splavech, ktorého názov sa však už vyšetrovaním nepodarilo zistiť.¹⁶² Kapacita sa tak navýšila na 100 mužov. Škola bola pod vedením SS brigaderführera Siebela a výcvikové kurzy prebiehali súbežne s výcvikmi Volkssturmu, ohľadne werwolfov bola táto škola vyhradená pre členov prihlásených do skupiny „Unternehmen Gehrke“. Ako vyplýva z výpovedí účastníkov týchto kurzov, boli im na konci marca vydané povolávacie rozkazy v zalepených obálkach a autobusové lístky, s ktorými sa mali dostaviť do budovy okresného vedenia NSDAP v Bruntále, kde im budú podané ďalšie inštrukcie ohľadom špeciálneho kurzu. V Bruntále boli následne odvedení do školy HJ, v ktorej im neznámy uniformovaný stranícky vedúci oznámil, že sa bude jednať o záškodnícky kurz v Werwolf v Chebe (pod názvom „Bandenschule in Eger“) a zdôraznil, že túto informáciu nesmú nikomu mimo tejto skupiny prezradiť. Potom im prikázali podpísať prehlásenie, v ktorom sa zaručujú mlčanlivosťou ohľadom účasti v kurze, a boli poslaní späť do budovy okresného vedenia. V nej na svoje prekvapenie dostali potravinové balíčky a cestovné lístky do Doks, v ktorých sa mal tento kurz v skutočnosti odohrávať.¹⁶³

Podobný postup používali pri nábore nových členov aj československé partizánske skupiny (napr. skupina Oľga operujúca v Kroměříži), pri ktorých sa potenciálnym dobrovoľníkom udalo falošné miesto, kde sa stretli so spojkou, ktorá preverila ich spôsobilosť a dôveryhodnosť. Po preukázaní, že sa nejedná o nastraženého informátora alebo vyzvedača, boli zaviazaní prísahou mlčanlivosti a dovedení do skutočného operačného štábu, kde sa podrobili výcviku. Týmto spôsobom zostalo miesto konania výcviku utajené a zabránilo sa jeho vyzradeniu, ak by sa niektorí z uchádzačov rozhodli dezertovať.¹⁶⁴

Po príchode do Doks boli privítaní a prinútení podpísať dodatočné dokumenty: *„Každému dali tři tiskopisy, který byly jakýmsi reversem a obsahovaly prohlášení, že ten kdo z uvedené společnosti o této organizaci něco prozradí, bude potrestán smrtí. Tyto tiskopisy jsme podepsali. Víím, že jeden zůstal pro Görkeho, druhý byl odeslán státnímu ministrovi K. H. Frankovi, který byl velitelem záškodnických skupin pro protektorát a Sudety, kde byl*

¹⁶² ABS, f. 301, sign. 301-94-4, Směrnice ohledně plánování a výstavby skupin Werwolfu, které byly zaslány v roce 1945 K. H. Frankovi zmocněncem pro speciální obranu v obvodu armádní skupiny střed, s. 8.

¹⁶³ ABS, f. 301, sign. 302-546-12 Zprávy o organizaci a činnosti Werwolfu na Opavsku, Žatecku, Chomoutovsku a Německu včetně šetření k osobám činným ve Werwolfu roku 1946 a výpovědi a průběhu kurzů Werwolfu, s. 17.

¹⁶⁴ ZÁMEČNÍČEK, K. *Deník partyzána. Z deníku Vincence Vymazala, člena partyzánského oddílu Olga v Chříbech v roce 1945*. Olomouc: Poznání 2018, s. 42–43.

odeslán tretí nevím, ale soudím že buď na Gauleitung, nebo přímo šéfu říšské policie Himmlerovi.“¹⁶⁵

Počty členov kurzu sa vo výpovediach líšia medzi 20–25 civilných osôb z rôznych miest (Bruntál, Vítkovice, Mělič) a 20 vojenských príslušníkov z Wehrmachtu a SS. Zorganizovaní boli do skupín, z ktorých najmenšia pod názvom Jagdgruppe sa skladala z veliteľa a štyroch mužov, a osem až dvanásť týchto skupín tvorilo jednu jednotku Jagdkoor. Pozdĺž frontovej línie mali byť založené samostatné sklady zbraní a potravín pre každý Jagdkoor v blízkosti oblasti ich operačného nasadenia a každý člen Jagdgruppe si mal pripraviť svoje vlastné zásoby potravín a základnej výzbroje/výstroje. Tieto zásoby mal v prípade terénneho nasadenia dopĺňať podľa príležitosti a ročného obdobia. Počas leta lovom, zberom lesných plodín a ovocia a v zime sa mal obrátiť na civilné obyvateľstvo, ktoré malo byť údajne o ich činnosti informované a zabezpečovať pre werwolfov potraviny.

Inštruktážna učebnica *Winke für Jagdenheiten* obsahuje informácie ohľadom zásobovania partizánskej jednotky, ktorá sa zhoduje s týmito výpoveďami a poskytuje detailnejší pohľad na tento aspekt prípravy na prežitie werwolfov: „*Prepočítane na množstvo 2-3 kilogramy váhy surovej stravy na jedného muža na deň vyžaduje 20 členná jednotka približne 50 kg potravín na deň. Čo tvorí približne 300 až 400 kg na týždeň, čo sa rovná jednému až dvom konským vozom.*“¹⁶⁶

Pri takomto množstve potravín potrebnom pre dlhodobé prežitie partizánskej skupiny bolo nevyhnutné zabezpečiť stály prísun potravín, ktorého životnosť sa dala predĺžiť rôznymi poľnými konzervačnými technikami alebo zabezpečiť stravu náhražkami pripravenými z dostupných prírodných zdrojov: „*V lete mäso vydrží neskazené iba v prípade, že je silno nasolené alebo, ak to je možné, udené. V zime mäso vydrží požívateľné skoro neobmedzene, ak je zmrazené. Čaj je možné pripravovať z lipových kvetov, listov černíc, mladých listov divých jahôd a iných. Pečené žalude, bukvice, pšenica a tak podobne môžu slúžiť ako náhražka kávy. Drevená múka je takisto dobrou núdzovou zásobou. Najlepšie sa získava z mladých borovic alebo briez.*“¹⁶⁷

Táto pasáž sa v príručke spoliehala na to, že každý z partizánov bude mať už naučené aj svoje vlastné spôsoby. Je potrebné si uvedomiť, že Nemci mali po piatich rokoch vojny nazbierané bohaté skúsenosti so šetrnou prípravou jedla a získavaním potravy využitím

¹⁶⁵ ABS, f. 302, sign. 302-546-12 Zprávy o organizaci a činnosti Werwolfu na Opavsku, Žatecku, Chomoutovsku a Německu včetně šetření k osobám činným ve Werwolfu roku 1946 a výpovědi a průběhu kurzů Werwolfu, s. 17.

¹⁶⁶ *Werwolf: Winke für...*, Dissberger 2007, s. 70.

¹⁶⁷ Tamtiež, s. 71.

akýchkoľvek dostupných prostriedkov. Autor zdôrazňuje, že všetky tieto postupy sú výhradne pre stav núdze a primárnym zdrojom zásob by malo byť miestne obyvateľstvo, ktoré ich bude po potravinovej stránke podporovať.¹⁶⁸

Okrem otázky zásobovania boli členovia kurzu poučení o tom, aby si v obci blízko svojho pôsobenia získali spoľahlivého konfidenta, ktorý by im dodával správy o pohybe nepriateľa, politických zmenách a pátraniach. Na dorozumievanie medzi jednotlivými skupinami mali slúžiť rádiové stanice, ktoré mali byť v operačných strediskách, kde boli už vyučení spoľahliví operátori. V prípade, že rádiová komunikácia nebola možná, mali sa používať smerové a orientačné značenia vyrezané do stromov, alebo vytvorené z drievok a kameňov. Ako už bolo spomínané v druhej kapitole, tieto terénne značky neboli rovnaké ako písomné a fyzické značky, ktoré mali skôr psychologický účel. Pri týchto značkách a kódových značeniach bolo budúcim werwolfom povedané, že ich dostanú od svojich náborových vedúcich po návrate domov (jediný záznam, ktorý takýto postup potvrdzuje bol z Teplic-Šanova, kde boli členovia HJ zaradení do Werwolfu a podľa nákresov od náborového vedúceho maľovali na domy znaky wolfsangelu apod.)¹⁶⁹. Ďalšie dorozumievacie a poznávacie techniky ako pískanie alebo napodobňovanie zvieracích zvukov boli podobne, ako pri ostatných častiach výcviku inšpirované minulými skúsenosťami s nepriateľskými partizánmi: *„Jednotlivé skupiny si pak měly zvoliti znamení pro případ, že by byli rozprášeni, neb překvapeni, aby se potom mohli sejít. Měly býti buďto označeny nožem v kůře stromu, nebo kladením kamenů na cestu do určitého směru, kladení větví a pod. Mimo to jsme měli různé signály jako písknutí nebo napodobení zvířecích a ptačích hlasů. Dále bylo určeno místo, na kterém jsme se v takovém případě měli sejít. Bylo-li toto prozrazeno, musilo ihned býti určeno další.“*¹⁷⁰

Tréning zo zbraňami pozostával z cvičnej strelby z pušky, guľometu, anglických samopalov Sten, vybaveným tlmičom a rôznych druhov pištoľí. Prednášky a praktické cvičenia s výbušninami sa zaoberali ich chemickým zložením a postupmi, ako ich vyrobiť z jednotlivých zložiek a pripraviť k detonácii. Niektorí podstúpili školenie, v ktorom sa učili výpočtami odlišných tvrdostí a statickej pevnosti rôznych štruktúr ako boli cesty, mosty, domy a koľko výbušného materiálu, ktorého typu bolo potrebné použiť na ich zničenie

¹⁶⁸ Tamtiež, s. 72.

¹⁶⁹ ABS, f. 302, sign. 302-140-1. Dílčí poznatky o vzniku a úkolech Werwolfu v Teplicích Šanově, rok 1945, s. 54.

¹⁷⁰ ABS, f. 2M, sign. 2M 11843. Protokoly členů Werwolfu z Jablonce nad Nisou, s. 24–25.

vzhľadom na materiál, z ktorého boli postavené.¹⁷¹ Medzi tieto výbušniny patrili donarit, neolit a plastik, ktoré boli počas vojny Nemcami vyvinuté ako šetrnejšie alternatívy vzhľadom ku nedostatku vhodných chemických surovín. Zo sabotážnych techník boli predstavované rôzne míny, bomby s časovaným výbuchom, nálože s nástražným lankom, pekelné stroje a magnetické protitankové míny Hafthohlladung, ktoré sa mali používať aj ako sabotážna zbraň na ničenie koľajníc a železných mostov. František Šteffek, ktorý sa tohto cvičenia zúčastnil, ho popisuje nasledovne: „Cvičení s třaskavinami bylo prováděno v Hirschbergu (Doksy) poblíže jezera, kde se nacházelo rozstřílené pancéřové auto. Na tomto jsme cvičili. Třaskavina plastik mohla býti zapálená a po vhození do vody hořela dále.“¹⁷²

Boli tiež poučení o spôsoboch maskovania trhavín do tvaru uhlia, podrážok, tabuliek, aby sa dali nenápadne nastražiť do miesta sabotážneho činu/atentátu. Technické slabiny a chemické vlastnosti trhavín boli vysvetľované za účelom správneho narábania a predovšetkým uskladnenia, s ktorým sa počítalo, že bude nevyhnutné, keď skupiny použijú zásoby pripravené v skladoch, alebo im budú z rôznych dôvodov zneprístupnené. V takýchto prípadoch boli poučení o tom, ako zabezpečiť výbušniny pred poveternostnými vplyvmi a rizikom samodetonácie.

Vedúcimi výcvikového programu a školenia werwolfov bol SS gruppenführer Franz May, ktorý viedol výcvik v streľbe, pohybové cvičenia a boj bez zbrane. Ďalším bol neznámy dôstojník SS, ktorého účastníci popisujú ako vojenského invalida s protézou ľavej ruky, a hauptmann s krycím menom (záznamy toto krycie meno neobsahujú) v uniforme pechotného dôstojníka Wehrmachtu. Tento hauptmann viedol prednáškové školenia, na ktorých hovoril o svojich skúsenostiach v bojoch proti partizánom na Balkáne a vysvetľoval im techniky prípravy nástražných káblov.¹⁷³ Tieto smrtiace drôty a cestné barikády boli hlásené v správach amerických vojakov tretej armády generála Pattona v Ferchenhaidte (Knížecí Pláně) a na rôznych cestných komunikáciách v oblasti Šumavy.¹⁷⁴ Ich účinnosť bola aj napriek znepokojeniu amerických veliteľov nulová a neboli zaznamenané žiadne smrteľné prípady spôsobené touto partizánskou pascou. Techniky tzv. studeného boja (s použitím

¹⁷¹ ABS, f. 302, sign. 302-546-12 Zprávy o organizaci a činnosti Werwolfo na Opavsku, Žatecku, Chomoutovsku a Německu včetně šetření k osobám činným ve Werwolfo roku 1946 a výpovědi a průběhu kurzů Werwolfo, s. 14.

¹⁷² Tamtiež, s. 11.

¹⁷³ Tenké oceľové drôty, ktoré boli natiahnuté naprieč cestou medzi dvoma stromami vo výške kabíny džípu, ktorých zmyslom bolo pripraviť v rýchlosti posádku prichádzajúceho vozidla o hlavu.

¹⁷⁴ BIDDISCOMBE, A. P. *The Last Nazis...*, Tempus 2006, s. 21. Ohľadom miestneho názvu sa autor neúmyselne dopustil omylu. Nemecký názov Knížecích Plání je Fürstenhut. Obec Ferchenheid má český názov Borová Lada a leží v údolí pod Knížecími Pláněmi. Dôvodom k tomu zrejme bolo, že daná informácia je autorom citovaná z osobných zápiskov generála Pattona, v ktorých on sám uvádza názov Ferchenheid priamo v súvislosti s českým názvom Knížecí Pláně.

chladných zbraní ako sú dýky, nože a bodáky) určeného na tiché zneškodňovanie nepriateľských hliadok a škrtiace hmaty, boli takisto prednášané hauptmannom ako nevyhnutné schopnosti, ktoré budú werwolfovia pri svojej činnosti využívať.¹⁷⁵

Zdravotnícky kurz bol obmedzený iba na základné znalosti ošetrovania a poskytovania prvej pomoci v terénnych bojových podmienkach. Účastníkom bolo vysvetlené, že dôkladnejší zdravotnícky kurz budú podstupovať ženy a dievčatá z BDM, ktoré budú priradené ku jednotlivých skupinám do funkcie ošetrovateliek. V rámci oboznámenia so zdravotníckym materiálom, ktorý bude uskladnený v tajných skladoch, im bola tiež predstavená ampulka (E) SVM (Selbstvernichtungsmittel) – samovražedná pilulka, ktorú mali použiť, ak by padli do zajatia. Vysvetľovalo sa použitie rôznych druhov jedov na podanie v strave osobe, ktorú mali odstrániť alebo vyradiť z boja.¹⁷⁶

Politické školenie a strategická príprava sa týkali bojového nasadenia a ich ďalšej činnosti. Tieto školenia viedli striedavo hauptmann a jednotliví dôstojníci SS a vysvetľovali prítomným, že nie sú bojovou zložkou, ale záškodníckymi jednotkami, ktoré dopomôžu Nemecku získať čas na zvrátenie priebehu vojny. Ich úlohou bude vrátiť sa do svojich domovských obcí, kde ich znalosť terénu a miestnych pomerov bude najlepšie využitá. Ich náboroví vedúci im rozdajú dodatočné inštrukcie ohľadom rozsahu ich operačných oblastí, tajných značiek, komunikačných šifier a miest uloženia tajných skladov. Následne sa majú podľa týchto inštrukcií sformovať do predvolených jednotiek (rozdelenie záviselo od rozhodnutia náborového vedúceho), odobrať sa na vytýčené body v teréne, kde mali obsadiť alebo vybudovať podzemné úkryty, zabezpečiť ich ochranu a vytvoriť spoľahlivé kontakty s miestnym civilným obyvateľstvom. Ďalšie rozkazy by dostali vzhľadom na vývoj situácie na fronte.¹⁷⁷

Ak by žiadne rozkazy nedostali, mali vyčkať v utajení kým ich prekróčí front a následne podľa rozhodnutia veliteľa jednotky naplánovať sabotážne a vražedné akcie tak, aby boli mužstvu a technike nepriateľa spôsobené čo najväčšie škody za cenu čo najmenších strát partizánov. V tyle mali tiež vykonávať spravodajskú službu, prerušovať telefónne spojenia a získať strategické informácie, ktoré mali v prípade bezpečného komunikačného

¹⁷⁵ ABS, f.302, sign. 302-546-12 Zprávy o organizaci a činnosti Werwolfu na Opavsku, Žatecku, Chomoutovsku a Německu včetně šetření k osobám činným ve Werwolfu roku 1946 a výpovědi a průběhu kurzů Werwolfu, s. 11.

¹⁷⁶ ABS, f.302, sign. 302-546-12 Zprávy o organizaci a činnosti Werwolfu na Opavsku, Žatecku, Chomoutovsku a Německu včetně šetření k osobám činným ve Werwolfu roku 1946 a výpovědi a průběhu kurzů Werwolfu, s. 14.

¹⁷⁷ ABS, f.302, sign. 302-546-12 Zprávy o organizaci a činnosti Werwolfu na Opavsku, Žatecku, Chomoutovsku a Německu včetně šetření k osobám činným ve Werwolfu roku 1946 a výpovědi a průběhu kurzů Werwolfu, s. 10.

kanála pravidelne dodávať ústrediu akcie W. Podľa účastníkov kurzu im inštruktori zdôrazňovali nevyhnutnosť rýchlych úderných akcií proti menším a osamostatneným jednotkám s cieľom spôsobiť čo najväčšie straty a pri náznaku príchodu posíl sa okamžite stiahnuť späť do úkrytu a zamiesť za sebou všetky stopy.¹⁷⁸

Dodatočný kurz, ktorý spadal pod akciu „Unternehmen Gerkhe“, bol zriadený aj v Šternberku (okr. Bruntál) vo výcvikovej škole HJ, kde prebiehal od novembra 1944 kurz v narábaní so zbraňami a pancierovými päťami, prakticky totožný s tréningom HJ a Volkssturmu. Veliteľom tohto kurzu bol miestny HJ bannführer Helmut Riess a lagerührer Hermann Pavala. V stredisku sa cvičilo 200 chlapcov ročníkov 1928–29, ktorí boli v apríli na rozkaz Gerkheho prevelení do Bruntálu ku formujúcej sa jednotke werwolfov pod velením istého Niehofa, ktorá mala krycí názov „Panzejagdbrigade Ostsudetenland“. V nej podstupovali špecializovaný výcvik v narábaní s trhavinami a magnetickými mínami a podľa záznamov ministerstva vnútra boli dosadzovaní aj ako dozorcovia ruských a anglických zajatcov (v tomto smere dokumenty tvrdia, že niektorí členovia HJ strieľali do slabých a chorých zajatcov, no vyšetrovanie týchto prípadov nemalo pozitívny výsledok). Kurz bol stíhaný nedostatkom zbraní, potravín a munície, čo ho značne zbrzdilo a v máji bol predčasne rozpustený kvôli blížiacej sa Sovietskej armáde.¹⁷⁹

Kurzy v Doksách prebiehali v dvojtýždňových intervaloch od posledného februárového týždňa a trvali až do konca apríla, pričom posledný kurz začínal 21. apríla 1945 a bol kvôli blížiacej sa frontovej línii skrátený na desať dní. Skončil prvého mája, kedy boli účastníci znovu príkazom donútení podpísať tlačivo o mlčanlivosti a poslaní domov.

Dôležitým aspektom tohto kurzu bolo, že bol špecializovaný výhradne na boj proti Červenej armáde. Prednášky a cvičenia boli prispôsobené na najúčinnějšíu útočnú stratégiu proti ruským tankom T-34 (jeden bol k dispozícii ako cvičný terč v Starých Splavech) a inej vojenskej technike.¹⁸⁰ Ohľadom boja proti západným spojencom a československým ozbrojeným silám nebola žiadna zmienka. Takisto sa dá podľa výcviku v Doksách pozorovať, že napriek doloženým prípadom mnohých povojnových vyšetrovateľov a historikov neboli cvičení v žiadnych praktikách mučenia, zastrasovania a popráv zradcov alebo odvetných akcií proti domácejmu nemeckému obyvateľstvu spolupracujúcemu s nepriateľom.

¹⁷⁸ ABS, f. 302, sign. 302-546-12 Zprávy o organizaci a činnosti Werwolfu na Opavsku, Žatecku, Chomoutovsku a Německu včetně šetření k osobám činným ve Werwolfu roku 1946 a výpovědi a průběhu kurzů Werwolfu, s. 15.

¹⁷⁹ ABS, f. 310, sign. 310-81-1 Různé výnosy a oběžníky Ministerstva vnitra od května do prosince r. 1945. Pokyny o zjišťování činnosti organizace WEHRWOLF, souhrnná zpráva k činnosti WEHRWOLF, s. 100.

¹⁸⁰ ABS, f. 310, sign. 302-546-12 Zprávy o organizaci a činnosti Werwolfu na Opavsku, Žatecku, Chomoutovsku a Německu včetně šetření k osobám činným ve Werwolfu roku 1946 a výpovědi a průběhu kurzů Werwolfu, s. 12.

Podľa Biddiscombeho je toto možné vysvetliť postupnou premenou zamerania werwolfov zo záškodníkov operujúcich v zázemí na partizánov a teroristov v pravom slova zmysle po tom, čo sa porážka Nemecka blížila stále rýchlejšie a jednotliví vedúci ozbrojených skupín sa bez rozkazov rozhodli z vlastnej iniciatívy používať stále agresívnejšie metódy.¹⁸¹

Sesterský tábor ku bojovej škole v Doksách bol Zvláštny výcvikový tábor Volkssturmu v Ludwigsdorfe (časť Görlitz, severne od Doks), v ktorej prebiehal výcvik werwolfov pod vedením Gauamtsleitiera Friedricha vo vedení vojenských inštruktorov zo IV. SS Panzerbrigade, ktorí však boli v marci 1945 odvolaní k bojovému nasadeniu na západe a dodatočne mu boli dodaní inštruktori z jednotiek FAK. Tento výcvik bol podobný výcviku v Doksách s rozdielom toho, že mal navýšené celkové kapacity pre výcvik 40–50 mužov a cvičili sa v ňom aj skupiny zložené z HJ.¹⁸²

Na Čiernej hore pri Jánskych Lázních bolo 23. decembra 1944 zriadené špeciálne výcvikové stredisko pre výcvik členov špeciálnych protipartizánskych Jagdkommand, ktorým dodal desať inštruktorov SS a inštruktážne protokoly Otto Skorzeny zo svojich vlastných prostriedkov. Veliteľom tohto strediska bol SS hauptmann Herbert Giel, ktorý osobne vybral priestory horského hotela Černý pre potreby výcviku.¹⁸³ Jednotky, ktoré sa tu cvičili, boli prevažne Poliaci, Ukrajinci, Lotyši a Gruzínci a spoločne mali byť zaradení do Akcie pod krycím názvom „kompanie (Aktion) Giel“. Rozkazy boli vydávané Skorzenym, ktorý mal svoju centrálu v Craniensburgu, pobočke centrály Berlín-Friedenthal pre špeciálne úlohy. Výcvikový tábor podľa zadržaných nemeckých správ disponoval piatimi vysielacími stanicami a jeho volacia značka pri šifrovaní bola SNDS, pričom tento šifrovací kľúč mal k dispozícii iba Giel.¹⁸⁴

Po zahájení pôsobenia Werwolfov vo februári 1945 sa rozhodlo, že tieto priestory budú prispôbené pre výcvik členov z náborového vedenia v Trutnove. Výber a nábor spomedzi členov Volkssturmu sa konal začiatkom apríla. Viedol ho krajský stranícky vedúci Mätzig, Frýdlandský starosta Franz Effenberger a generál Herrmann, ktorý prednášal adeptom o dôležitosti záškodníckej vojny (Kleinkrieg), pričom sa odkazoval na údajne prelomové úspechy tejto taktiky na Západe. Vysvetlil prítomným, že s výstavbou úkrytov a záložných skladov sa už v pohraničí začalo a je potrebné čo najskôr začať s výcvikom pre Werwolf.

¹⁸¹ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 248.

¹⁸² ABS, f. 301, sign. 301-94-4, Směrnice ohledně plánování a výstavby skupin Werwolfov, které byly zaslány v roce 1945 K. H. Frankovi zmocněncem pro speciální obranu v obvodu armádní skupiny střed, s. 8–9.

¹⁸³ ABS, f. S, sign. S-395-10 Seznam příslušníků kursu Werwolf výcvikového střediska GIEL na Černé Hoře v Krkonoších, prosinec 1944, s. 8.

¹⁸⁴ Tamtiež, s. 8.

17. apríla bola vyslaná skupina 21 členov do Svobody nad Úpou, odkiaľ pokračovali na Čiernu horu, kde sa na druhý deň začal kurz. O povahe tohto kurzu vypovedá záznam vedúceho tejto výpravy Willéma Heinkeho: „První přednášku nám držel nějaký kapitán, jehož jméno neznám, asi 1 hodinu a mluvil k nám o mezinárodní situaci. Tvrdil, že dojde ke konfliktu mezi západem a východem, dokonce nám řekl, že v samotném SSSR, t. j. armádě jsou organisovány oddíly čekající na signál, aby podnikli drobnou válku /Kleinkrieg/, směřující proti SSSR a proti bolševismu.“¹⁸⁵

Tieto tvrdenia dokladajú opakovane záznamy werwolfov aj z Mostu, Bruntálu, Karlových Varov a iných stredísk, čo poukazuje na to, že myšlienka rozpútania nasledujúcej vojny, v ktorej Nemecko znova povstane (podľa niektorých práve skrze Werwolf) po boku západných mocností proti Sovietskemu zväzu. Výcvikové stredisko akcie Giel bolo zamerané na túto diverznú činnosť členov sovietskych národností, smerovanú predovšetkým na východ do radov Červenej armády, kde mali podnikat špionáž, sabotáže a vraždy. Tieto jednotky sa však ráтали ku špeciálnym skupinám Skorzenyho diverzantov, ktorí vzhľadom ku werwolfom mali slúžiť iba ako inštruktori a pomocný vojenský personál.

„Viděl jsem tam asi 200 Rusů, kteří tam měli také zvláštní kurzy. Na rukávech byli označeni páskami. Obědy nám donášela žena ruské národnosti. Několik ruských důstojníků drželo kurzy pro Rusy. Měli uniformy SS na límci a levém rukávě jsem u některých videl: Azerbajdžan, dále tam byla spousta Ukrajinců.“¹⁸⁶ Podľa týchto a iných správ, ktoré vypracovalo OBZ, je zrejmé, že títo inštruktori a vojaci pochádzali spomedzi sovietskych zajatcov a Vlasovcov.

Asi 70 budúcich členov Werwolf bolo rozdelených na skupiny A, C (A-teoretický výcvik, C-praktický výcvik), ktoré sa v polovici kurzu vymenili.¹⁸⁷ Samotná náplň kurzu bola venovaná podobne ako kurz v Doksách streľbe, bojovým technikám, hodu granátom, oboznamovaniu sa s nemeckými, francúzskymi a predovšetkým ruskými zbraňami vybavenými novými tlmičmi. Následne boli prakticky trénovaní v narábaní s protipancierovými päsťami a trhavinami vrátane názorných ukážok na stromoch a cvičných koľajniciach. Špeciálnou časťou bola operovania s rádioprijímačom, ktorú viedol nezistený

¹⁸⁵ ABS, f. 305, sign. 305-593-1 Výslechové protokoly vyhotovene orgány OBZ Hradec Králové v roce 1945 k činnosti organizace Werwolf v okrese Trutnov. Seznam členů Werwolfu předaných dne 3. 7. 1945 OBZ velitelství II. Sboru do věznice krajského soudu v Hradci Králové, s. 14.

¹⁸⁶ Tamtiež, s. 14.

¹⁸⁷ Tamtiež, s. 32.

důstojník Kriegesmarine. Po skončení kurzu boli účastníci poslaní domov, kde mali čakať na ďalšie rozkazy, ktoré už kvôli skorému koncu vojny nedostali.¹⁸⁸

Bojová škola T-Schulle Cheb bola dohodou s vedúcim školstva Eignerom podriadená RSHA úradu VI. vo februári 1945 a bola predovšetkým využívaná ako pomocné stredisko HJ pre oblasť Chebu. Tieto priestory boli od marca využívané aj pre výcvik Werwolfu v základných tréningových programoch strelby a prednášok o zbraniach. Doba školenia bola 14 dní a kapacity boli 25 mužov.¹⁸⁹

V oblasti Chebu a Karlových Varov pôsobila ešte jedna skupina vytvorená z iniciatívy bannführera Jindřicha Anderlíka a hauptstammführera Waltera Güntera (obaja z Liberce) s hlavným štábom v priestoroch kaviarne St. Leonard a Aberg v Karlových Varoch.¹⁹⁰ Podľa výpovede ich adjunktanta karlovarského HJ fähnleinführera Oswalda Ullmanna prišli do Karlových Varov na konci februára s poverením od generála Hermanna (veliteľstvo 7. armády), prevzali zodpovednosť miestnych náborových vedúcich a začali jazdiť na motorkách do Chebu, Mariánskych Lázní, Stříbra, Kadaňe, Stanovic, Nejdku a Hroznětína za účelom získavania nových členov. Všetka táto náborová aktivita bola smerovaná do vytvorenia protipancierovej brigády. Brigáda sa skladala z troch práporov. Každý prápor bol zložený z 3–4 rôt, ktoré boli zložené z 2–3 čiat. Každá čata sa následne skladala zo štyroch šesťčlenných skupín. V apríli 1945 sa dostavil do Karlových Varov generál Hermann a bola učená reorganizácia brigády na „Panzerjagdbrigade Egerland“, čo bol krycí názov pre aktivitu Werwolf.¹⁹¹ Príslušníkmi tejto brigády boli členovia HJ z ročníkov 1927–31, ktorí boli odoslaní na výcvik do letného tábora HJ v Stanovicích a Hohenstollen (Vysoká Štola) pri Nejdku. Z týchto tréningov bola do konca apríla vytvorená brigáda čítajúca 120 členov HJ. Táto brigáda disponovala aj dvoma vysielacími stanicami s dlhým dosahom, z ktorých bola podľa výpovedí zadržaných jedna uložená spolu so zbraňami a zásobami v kaviarni St. Leonard a druhú mal mať Günter ukrytú v blízkom lese.¹⁹² Politické školenia a prednášky viedol Anderlík osobne a spolu s generálom Hermannom organizovali aj večerné sedenia s jednotlivými chlapcami z HJ, pri ktorých sa popíjalo a rozoberali generálove vojnové historiky.

¹⁸⁸ ABS, f. 305, sign. 305-593-1 Výslechové protokoly vyhotovene orgány OBZ Hradec Králove v roce 1945 k činnosti organizace Werwolf v okrese Trutnov. Seznam členů Werwolfu předaných dne 3. 7. 1945 OBZ velitelství II. Sboru do věznice krajského soudu v Hradci Králové, s. 12.

¹⁸⁹ ABS, f. 301, sign. 301-94-4, Smernice ohledně plánování a výstavby skupin Werwolfu, které byly zaslány v roce 1945 K. H. Frankovi zmocněncem pro speciální obranu v obvodu armádní skupiny střed, s. 8.

¹⁹⁰ HOŘČICA, L.: *Ve znamení...*, Brno 2003, s. 44–45.

¹⁹¹ ABS, f. 302, sign. 302-375-21 Velitelství 1. divize oddelení OBZ Postoloprty ze dne 10. 7. 1945. předalo spisový materiál k příslušníkum Werwolfu z okolí Karlových Varů, s. 27–28.

¹⁹² Tamtiež, s. 30–32.

Spoluúčasť Waltera Güntera na prednáškach a sedeniach (ktoré sa odohrávali v jeho byte na Moskevskej ulici 22, Karlovy Vary) dosvedčili niekoľkí členovia, ktorí sa ich zúčastnili, čo on sám v júni 1945 počas úradného vypočúvania potvrdil. Protokol Oswalda Peithnera, člena HJ a účastníka kurzov podáva omnoho širšiu výpoveď o Günterovej angažovanosti: „*Vím, že Günther psal na psacím stroji letáky povzbuzující mládež k zášti a sjednocení proti Čechům. Dále nám řekl, že tyto letáky doručuje určitým osobám prostřednictvím žen a v letácích se jednalo obsahově o činnosti Wehrwolf. Jest mně známo, že po příchodu amerického vojska do Varů, Günther na nákladním vojenském autu s několika spolehlivými HJ odvezl zbraně/těžké kulometry, automatické pistole, pušky, střelivo pro pušky, pancéřové pěstě, nálože do Drahovic, kde jsou zakopány a dobře uschovány. Letáky byly rozšiřovány v době, kdy Čsl. úřady zde již fungovaly. Těž Gunther řekl, že má v lese ukrytou vysílací stanici.*“¹⁹³

Günter obvinenia zo šírenia letákovej propagandy odmietol a dodal, že o zbraniach a vysielacke nič nevie. Výpoveď miestneho straníka Gerharda Tschörnera potvrdzuje odvoz zbraní na nákladnom automobile a upresňuje, že sa tak udialo v noci z 8. na 9. mája, deň po rozpustení brigády Egerland. Následne bolo vyšetrovaním oblastného veliteľstva v Drahoviciach zistené, že zbrane boli niekedy koncom mája 1945 znovu premiestnené v smere na Prunéřov a Ústí nad Labem, kde ich stopa končí. Obidve vysielacie stanice boli objavené v júni 1945 bezpečnostnými zložkami z Karlových Varov a odoslané do Prahy.¹⁹⁴ Existencia brigády Egerland bola Anderlíkom ukončená prehlásením pred jej zúčastnenými členmi 7. mája 1945, po čom odišiel na motorke smerom na Drážďany.¹⁹⁵

K osobe samotného Jindřicha Anderlíka poskytujú pramene iba útržky informácií. Podľa záznamov z výpovedí príslušníkov brigády pochádzal z Liberce a bol vojnovým invalidom¹⁹⁶ oddaným nacistickej ideológii a myšlienke konečného víťazstva Nemecka. Jeho pôsobenie vo Werwolfé bola podľa slov Gerharda Tschörnera zrejme činom z vlastnej iniciatívy: „*Věřil (Anderlík) do posledního okamžiku, že Německo válku vyhraje a podle toho také jednal. Nevěřím, že by ho někdo nutil k tomu, aby jako těžký invalida organisoval a vedl mládež proti nepříteli, domnívám se, že se Anderlík k této službě sám hlásil.*“¹⁹⁷

¹⁹³ ABS, f. 302, sign. 302-375-21 Velitelství 1. divize oddelení OBZ Postoloprty ze dne 10. 7. 1945 předalo spisový materiál k příslušníkum Werwolfu z okolí Karlových Varů, s. 37.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 6.

¹⁹⁵ ABS, f. 302, sign. 302-375-21 Velitelství 1. divize oddelení OBZ Postoloprty ze dne 10. 7. 1945 předalo spisový materiál k příslušníkum Werwolfu z okolí Karlových Varů, s. 41.

¹⁹⁶ Špecifické informácie o Anderlíkovom pôvode, osobnom živote a presnej povahe jeho zranenia záznamy neobsahujú.

¹⁹⁷ ABS, f. 302, sign. 302-375-21 Velitelství 1. divize oddelení OBZ Postoloprty ze dne 10. 7. 1945 předalo spisový materiál k příslušníkum Werwolfu z okolí Karlových Varů, s. 9.

Súhrnná správa ministerstva vnútra o činnosti organizácie Werwolf (vydaná 28. augusta 1945) popisuje existenciu ešte jednej Werwolf brigády HJ pod názvom Egerland, ktorá bola sformovaná v apríli 1945 v Sangerbergu (Prameny, okr. Cheb) pod velením istého poručíka Jungkunza a mala byť vycvičená pre boj zblízka. Archívne pramene neudávajú k tejto brigáde žiadne dodatočné informácie ani nenaznačujú, že by sa mohlo jednať o Anderlíkovú pancierovú brigádu či nejakú jej odnož.¹⁹⁸

Na začiatku apríla 1945 boli vydané rozkazy prostredníctvom vedenia NSDAP pre Ortsgruppenleiterov v Moste, Teplicích, Duchcove, Mariánskych Lázních, Prahe a Kadani, aby vybrali desať (v niektorých mestách 15–20) spoľahlivých členov, ktorí budú vyslaní do špeciálneho kurzu vo výcvikovom tábore v Hohenfelse (Bavorsko). Veliteľom tábora bol hauptmann Weis a prítomný bol aj mostecký oddielový veliteľ hundertscharführer Wesseli (Veseli/Vesely).¹⁹⁹ V tábore bolo ubytovaných asi 1000 osôb (civilných a vojenských) v drevených barákoch označených názvami podľa ich príslušnosti (napr. „Sudetenland“) a boli rozdelení na skupinky po desiatich, ku ktorým bola priradená jedna žena. Po rozdelení im boli predčítané organizačné pravidlá, v ktorých sa predovšetkým zdôraznilo, že za akékoľvek násilné/nehodné správanie voči členkám skupín, prejavy zbabelosti alebo dezerciu bude trest smrti zastrelením.²⁰⁰

Výcvik spočíval v cvičeniach so zbraňou, trhavinami, maskovaním, orientácie v teréne a prípravou improvizovaných pascí. Jednotliví inštruktori mali svoje stanovištia, pri ktorých sa jednotlivé skupiny striedali. Spôsob vedenia ich jednotky bol označovaný za „Hornissenschwarm“ („Roj sršňov“) v zmysle toho, že ich úlohou bude vyletieť z úkrytu, zraniť a opäť zmiznúť.²⁰¹ Časť účastníkov dostala uniformy Volkssturmu a časť zostala cvičiť v civilnom oblečení. Po 16 dňoch sa do strediska dostavil ríšsky vedúci NSDAP Dr. Róbert Ley, ktorý zúčastneným vo svojom prejave oznámil, že boli určení pre dôležitú úlohu v nastávajúcom vývoji a závisí na nich osud Nemecka. Stávajú sa bojovníkmi tzv. „Freikorpsu Adolf Hitler“, ktorý mal byť údajne jednotkou werwolfov z osobného splnomocnenia Adolfa Hitlera.²⁰² Priblížil tiež, že v najbližšej dobe sa dostane Sovietsky zväz do vojny s Japonskom²⁰³, čo vytvorí dostatočný čas na zvrátenie priebehu vojny a vyčisteniu

¹⁹⁸ ABS, f. 310, sign. 310-24-4 Oběžník ze srpna 1945 objasňující činnost organisace Werwolf s pokyny opatření proti jejich činnosti a dodatek k pokynům se souhrnou zprávou o činnosti Wehrwolfov v okresech Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Teplice, Ústí nad Labem, Most, Varnsdorf atd., s. 34.

¹⁹⁹ ABS, f. 2M, sign. 2M11764. Přehled o činnosti Werwolfov na území Čech roku 1945, s. 14.

²⁰⁰ Tamtiež, s. 45.

²⁰¹ Tamtiež, s. 46.

²⁰² Tamtiež, s. 64.

²⁰³ 5. apríla 1945 Sovietsky zväz vypovedal Japonsku dohodu o neútočení, čo mohlo byť podnetom k tomuto Leyovmu seabavedomému prehláseniu, sovietsko-japonská vojna však začala až 8. augusta 1945.

Nemecka od nepriateľov. Po skončení výcviku každý člen obdržal zbraň, zásobu trhavín a osobnú legitimáciu FAH (Freikorps des Adolf Hitler). „*S touto legitimáci měli se prokazovati pouze u spolehlivých německých starostů obcí, kteří jim byli povinni opatřiti potraviny a noclehy.*“²⁰⁴

V dobe, keď sa končili prvé kurzy, sa už približovala americká armáda a tábor musel byť evakuovaný. 100 účastníkov zo Sudet sa odobralo do Plzne, kde boli následne odvezení do Třemošné, aby tam pokračovali vo výcviku na podobný spôsob ako v Hohenfelse. Veliteľom tohto kurzu bol istý SS sturmführer Sperk(Spert). Následne boli poslaní na kopec Glatzen (Kladská) pri Mariánských Lázních, kde bol po niekoľkých dňoch celý útvar rozpustený.

Mostecký oddiel pod velením Weseliho čítajúci 86 mužov, ktorí ukončili výcvik ešte pred evakuáciou tábora, sa pokúsil presunúť do Schöburgu, kde sa mali spojiť s oddielom z Chomutova, no postup amerického vojska im odrezal cestu a preto sa rozhodlo oddiel rozpustiť, aby sa každý vrátil do svojho domova sám.²⁰⁵

Do akej miery je možné považovať FAH za legitímnu súčasť Werwolf, je zložitou otázkou, nakoľko organizačná štruktúra a podstata činnosti týchto jednotiek bola veľmi podobná s inými typmi nemeckých jednotiek cvičených na spôsob diverzného a spravodajského boja v tyľ nepriateľa. Podobne ako pri predchádzajúcich výcvikových útvaroch bojových skupín sa mohlo jednať o kódové označenie v záujme utajenia celej operácie a príhovorom doktora Leya bola skutočná podstata predstavená cvičeným, až keď už nemohli cúvnuť. O predstavení myšlienky zriadiť FAH Róbertom Leyom Adolfovi Hitlerovi sa nedochoval zápisový protokol, avšak o tejto udalosti sa zmiňuje vo svojich osobných zápiskoch minister propagandy Josef Goebbels: „*28. marec 1945: Dr Ley bol za Vodcom a predniesol mu otázku vytvorenia... 'Freikorps Adolf Hitler', ktorý má byť zložený z aktivistov sformovaných do protitankových jednotiek vyzbrojených pancierovými päsťami, útočnými puškami a bicyklami. Sám o sebe je tento nápad dobrý, no osobne by som neočakával, že by Vodca zveril velenie nad takýmito oddielmi Dr. Leyovi.*“ O dva dni Goebbels k tejto záležitosti dodáva: „*30. marec 1945: Vodcov názor je taký, že Dr. Ley je skutočný fanatik a v rámci istých medzí môže byť užitočný pre úlohy, ktoré si fanaticizmus vyžadujú. Z tohto dôvodu ho poveril vytvorením 'Freikorps Adolf Hitler'.*“²⁰⁶

²⁰⁴ABS, f. 2M, sign. 2M11764. Přehled o činnosti Werwolfu na území Čech roku 1945, s. 17.

²⁰⁵ Tamtiež, s. 2.

²⁰⁶ GOEBBELS, J ; REUTH R. G. *Deníky*. Praha: Naše vojsko 2009, s. 255–256.

Tieto zápisky pochádzajú z obdobia, keď už bola Akcia W po celom zostávajúcom nemeckom území rozvíjaná naplno a ministerstvo propagandy získavalo v jej fungovaní stále výraznejší vplyv, ktorým zvyšovalo dôraz na úlohu politického školenia a propagandistickej činnosti. V tomto období tiež začínalo byť badateľné, že jedným zo základných problémov vytvárania skupín werwolfov bol nedostatok adeptov, ktorí by disponovali patričným zápalom a oddanosťou nacistickému boju, ktorý bol nevyhnutný pre úspech tejto organizácie. Z týchto dôvodov sa niektorí autori dohadujú že Leyove oddiely FAH neboli spočiatku zakladané pre Werwolf, no nakoľko boli potenciálnym zdrojom dostatočne politicky motivovaných a schopných brancov, bolo rozhodnuté ho prirodzene včleniť do Akcie W ako týlovú zálohu.²⁰⁷ Očakávaná jednotka schopných, mobilných, fanatických ozbrojencov, ktorí by útočili ako roj sršňov do chrbta spojeneckých armád, sa však nenaplnili. Skutočne dobrovoľne prihlásených a nadšených členov výcviku bolo minimum. Rýchly postup frontovej línie, nedostatočná organizácia jednotlivých veliteľov a pesimistické vyhliadky na víťazstvo spôsobili rozpad tejto organizácie ešte predtým, než dostala možnosť naplno začať svoju činnosť.

V Pražskej centrále Akcie W bola pre výcvik vyhradená Spravodajská škola vo Veverkovej ulici 103 v Prahe (Holešovice)²⁰⁸ kde prebiehali špecializované školenia pre spravodajskú a diverznú činnosť. Mala kapacitu 25 mužov, ktorí sa mali striedať v 5–6 týždňových školeniach, na ktorých sa učili narábať s vysielacími stanicami (mali k dispozícii anglické vysielачky „Mark 2“)²⁰⁹. Inštruktormi boli spravodajskí dôstojníci z jednotiek Abwehru a členovia IV. oddelenia RSHA, ktorí v spolupráci s Gestapom plánovali organizovať podobné školenia pre účel výcviku spojárov a diverzantov aj v Brne. Táto moravská sesterská organizácia mala byť súčasťou plánu na vybudovanie informačnej a spravodajskej siete tzv. Rückernetz (R-Sieť) v tle Červenej armády.²¹⁰ Výcvik a organizačná základňa mala byť zasadená v budove Gestapa pod velením vedúceho referátu IV N (volavčí sieť) Ewalda Taudta od jesene 1944. Úradovne Gestapa mali odporučiť spomedzi svojich konfidentov politicky spoľahlivé osoby (muži aj ženy) s dostatočnými technickými znalosťami pre tento plánovaný výcvik. Títo vyškolení R-Agenti (Agent im Rückwertigengebiet) mali zostať za frontom a z územia obsadeného nepriateľom podávať správy pomocou tajných vysielaciek. Podľa úradných záznamov sa kvôli nedostatku

²⁰⁷ ROSE, A.: *Werwolf...*, Stuttgart 1980, s. 294.

²⁰⁸ ABS, f. 301, sign. 301-94-4, Smernice ohľadne plánovania a výstavby skupín Werwolfov, ktoré by byly zaslány v roce 1945 K H. Frankovi zmocněncem pro speciální obranu v obvodu armádní skupiny střed, s. 21.

²⁰⁹ ABS, f. 310, sign. 310-81-1 Různé výnosy a oběžníky Ministerstva vnitra od května do prosince r. 1945 Pokyny o zjišťování činnosti organizace WEHRWOLF, souhrnná zpráva k činnosti WEHRWOLF, s. 74.

²¹⁰ ABS, f.302, sign. 302-44-12 Činnosti členu Werwolfov v týlu Rudé armády v Brně, rok 1945, s. 35.

vhodných agentov a technického vybavenia výcvik neuskutočnil a celá akcia bola ukončená ešte pred koncom apríla 1945.²¹¹

V apríli 1945 bol zriadený v Ústeckom kraji organizačný zbor Werwolf na popud bannführera Heinricha Winklera (krycie meno Heinz) na schôdzi 25. apríla 1945 v zámku Krásné Březno. Na tejto schôdzi Winkler oznámil, že oblasť severných Čiech je ohrozená postupujúcimi Sovietmi a preto dostal rozkazy pre obranu Ústeckého a Chabařovického okresu od HJ gebietsführera Günthera Pragera z Liberca. Súčasťou týchto rozkazov bolo aj založenie miestnej organizácie Werwolf a započatie z výcvikom. Okresná organizácia bola rozdelená na desať výcvikových skupín podľa oblasti svojho pôsobenia (Ebersdorf, Skorotice, Fraschenbaude, Chabařovice, Nová Ves, Zubrnice, Leština, Hohenstein a Zálezly), okrem týchto pôsobila ešte jedna skupina zložená výhradne z dievčat z BDM, ktoré sa cvičili vo výcvikovom tábore v Schönwalde.²¹²

Hlavným oblastným veliteľstvom mal byť zámok v Krásném Březně, kde sa nachádzal aj hlavný sklad výzbroje a výcvikový tábor. Zámok a príľahlé pozemky sa využívali do 17. apríla 1945 ako výcvikové priestory pre príslušníkov Volkssturmu, následne ho Winkler a jeho pobočník Otto Danielovský/Danielovski prispôsobili pre výcvik werwolfov z radov HJ.²¹³ Chlapci boli v zámku ubytovaní a prerozdelení do skupín po piatich, pričom členovia z rôznych skupín sa mohli medzi sebou vymieňať. Počas výcviku bola ich korešpondencia kontrolovaná, aby sa zabránilo vyzradeniu skutočného zmyslu kurzu. Všetci príslušníci odovzdávali každý list svojmu veliteľovi na kontrolu (a cenzúru), tieto boli potom kuriérmi na motorkách odvázané do zámku, kde boli listy zalepené a opatrené poštovou pečiatkou „Zámek Krásné Březno“, aby si rodičia mysleli, že ich deti sú na kurze HJ na zámku. Rovnako bola korešpondencia na zámku zhromaždená, kontrolovaná a následne distribuovaná podľa čísel do jednotlivých výcvikových táborov v okrese.²¹⁴ Pomocou mobilných kuriérov boli rozosielané aj rozkazy z centrály na zámku vedúcim jednotlivých táborov. Rozkazy boli písané strojom a zakódované s použitím krycích mien ako napr. krycie meno pre skupinu Ebersdorf bolo „Marie“, pancierova päť sa označovala ako „Pavčina“ a podobne.²¹⁵

Členovia výcvikových táborov, ako chlapci tak aj dievčatá sa cvičili v streľbe, vrhaní granátom, používaní pancierovej päste a mali dostatočné zásoby zbraní, trhavín a pohonných látok na úspešné vedenie výcviku až do jeho konca. Ústredie Winklera tiež disponovalo

²¹¹ HOŘČICA, L.: *Ve znamení...*, Brno 2003, s. 37.

²¹² ABS, f. 310, sign. 310-81-1 Různé výnosy a oběžníky Ministerstva vnitra od května do prosince r. 1945. Pokyny o zjišťování činnosti organizace WEHRWOLF, souhrnná zpráva k činnosti WEHRWOLF, s. 36–37.

²¹³ ABS, f. 2M, sign. 2M 11541. Výpovědi o činnosti zajištěných členů Werwolfu, rok 1945, s. 5.

²¹⁴ Tamtiež, s. 8–9.

²¹⁵ Tamtiež, s. 6–7.

vojenskou vysielaczkou ukrytou na Mariánskom vrchu, ktorá mala akčný rádius 70 kilometrov pre telegrafické správy a 40 kilometrov pre hlasovú komunikáciu.

Celá organizácia bola aj napriek dobrej príprave a dostatku výzbroje rozpustená a jej členovia nekládli postupujúcim sovietskym vojakom žiaden odpor. Bannführer Winkler ušiel podľa výpovedí zadržaných členov 7. mája 1945 aj so svojou sekretárkou Ilse (Lise) Zenkertovou na motorke smerom na Bílinu. Po oboch bolo po prevzatí zámku československými zložkami vyhlásené pátranie.²¹⁶

Winkler bol podozrievaný ako spoluorganizátor vraždy československého spravodajského dôstojníka Šindelára a jeho šoféra v blízkosti Šluknova. Tieto dohady však boli, podobne ako úloha Werwolfu v tejto vražde vyvrátené niekoľkými historikmi, okrem iných Jiřím Friedlem.²¹⁷

V januári 1945 bol z Prahy doručený rozkaz pre Brněnský zväz HJ Bann Brünn 490, pod ktorý spadali členovia HJ z okresov Brno, Tišnov, Uherské Hradiště, Vyškov a Hodonín. V príkaze sa písalo, aby boli všetci členovia HJ medzi 12–18 rokov odoslaní na výcvikové kurzy Volkssturmu. Pre Brno bol zriadený výcvikový tábor v Rajhrade, kde bolo školených 25 účastníkov počas štvordňových kurzov v rozdelení do siedmych skupín. Viedol ho viedenský rotmajster Berger a jeho zástupcovia boli Alfréd Weisemann a Herbert Lassman z Brna.²¹⁸ Podľa výpovedí jeho účastníkov bol výcvik celodenný (dopoludnia teoretický výcvik a popoludní praktický) a spočíval v ovládaní „nových pechotných zbraní“ (myslí sa tým pancierova päšť), guľometov, automatických pušiek, rôznych trhavín a rozbušiek. Tento kurz by sa na prvý pohľad mohol javiť ako obyčajný prípravný bojový kurz pre členov Hitlerjugend, no niekoľko udalostí, ktoré po ňom nasledovali, poukazuje na istú spojitosť s Werwolfom.

Začiatkom marca bol zvolaný veľký apel príslušníkov HJ do Brna, na ktorom boli vyzvaní k tomu, aby sa nevzdávali a bránili mesto v rámci Volkssturmu do posledného muža. Na začiatku apríla sa však v dôsledku hroziacich náletov a blížiacich nepriateľských línii vyhlásila sumárna evakuácia celého veliteľstva vrátane časti mládeže HJ, ktorí boli vycvičení v Rajhrade. Evakuovaní boli naložení spolu s výzbrojou a výbušninami na nákladné autá a vyslaní smerom na Jihlavu. Podľa výpovede jedného z účastníkov Alfréda Münstera, bol on spoločne s niekoľkými ďalšími príkazom Ericha Lassmana (brat Herberta Lassmana) v Jihlave zaradený do päťčlennej skupiny (Alfréd Münster, Rudolf Malik, Otto Macouch,

²¹⁶ ABS, f. 2M, sign. 2M 11541. Výpovedi o činnosti zajištěných členů Werwolfu, rok 1945, s. 4.

²¹⁷ FRIEDL, J. *Jak to bylo s vraždou v lese Botzenberg?*, Historie a vojenství. 65/4. Praha, Magnet-Press: Vojenský historický ústav, 2016, s. 65.

²¹⁸ ABS, f. 302, sign. 302-44-12 Činnosti členu Werwolfu v týlu Rudé armády v Brně, rok 1945, s. 33–34.

Gerhardt Göbel), ktorej úlohou malo byť vytvorenie operného bodu v tyle nepriateľa a zahájenie sabotážnej činnosti. Operačný model zhodný so skupinami werwolfov, čo si uvedomovali aj členovia tejto skupiny: „*Lassman přímo nám neřekl, že jsme skupinou Vehrolfu, ale úkoly, které jsme měli provádět v tylu Ruských armád, byly úkoly Vervolfu a mezi námi se též o této činnosti jako o činnosti Vervolfu mluvílo.*“²¹⁹

V Jihlave sa ku Lassmanovej skupine pridala zástupca pražského gebietsführera, Willy Dressler (tiež z Brna), ktorý dorazil z Prahy s nákladom zbraní, munície a trhavín. Prikázali Münsterovi, aby sa spolu s Malikom odobrali do Veľkého Meziříčí, kde počkajú na rozkazy. V Meziříčí počkali, kým po nich prišiel Göbel s Macouchom a spoločne odišli podľa rozkazov do lesa pri obci Železné (blízko Tišnova), kde na nich čakal Lassman.²²⁰ Spoločne zakopali zabalené zbrane a muníciu do vykopaného skladu a boli odvelení Lassmanom späť do Jihlavy, kde mali počkať na ďalšie rozkazy. Do Jihlavy sa už kvôli postupujúcemu frontu nedostali a zostali 6. mája. 1945 vo Veľkom Meziříčí, kde ich zadržal novo ustanovený národný výbor, pred ktorým ich Lassman vydával za nemeckých dezertérov a sám sa legitimoval falošnými francúzskymi dokladmi. Na druhý deň bolo mesto znova obsadené nemeckými vojakmi a vyslobodení členovia Lassmanovej skupiny slúžili pri vypočúvaní ako prekladatelia a po zapísaní výpovedí sa pričínili pri poprave 62 osôb z mesta. 8. mája opustili všetci členovia skupiny Veľké Meziříčí a dostali sa na nákladných autách až do Písku, kde boli zajatí americkou armádou.²²¹

Táto tragická udalosť bola v povojnovej tlači a literatúre opakovane prisudzovaná werwolfom, no tieto názory sú podľa dostupných informácií aj neskorších autorov²²² prehnanými reakciami bez hmatateľného spojenia. Popravy neboli nariadené ani prevedené formou, ktorou operovali werwolfovia a takýto prejav násilia nemal žiadny strategický význam pre túto improvizovanú jednotku. Dalo by sa povedať, že sa jednoducho nachádzali na danom mieste v danom čase a boli ako príslušníci nemeckých vojenských síl zaradení ku popravnej čate.

Je zrejmé, že výcvikové strediská organizácie Werwolf boli v priestore pohraničia a protektorátu rozmiestňované s prihliadnutím k niekoľkým kritériám. Predovšetkým museli byť zriadené v pomyselnom centre dostatočne veľkej operačnej oblasti, z ktorej mohli získavať potrebné počty brancov. Zároveň museli počítať s predpokladanou rýchlosťou posunu frontových línií, aby mali dostatok času na ukončenie niekoľkých výcvikových cyklov

²¹⁹ ABS, f. 325, sign. 325-7-4. Protokol A. Münsteru o činnosti Werwolfu, s. 30.

²²⁰ Tamtiež, s. 30.

²²¹ Tamtiež, s. 31.

²²² CÍLEK, R. : *Werwolfové...*, Praha 2010. s. 182, PEŠL, M: *Werwolf...*, Brno 2004, s. 43.

a prípadné zabezpečenie ich operných bodov (myslí sa tým sklady materiálu, vysielacie stanice, lesné úkryty a pod.). Umiestnenie si vyžadovalo priestory na ubytovanie zúčastnených osôb, ktoré mali v prípade sabotážnych a praktických kurzov disponovať vhodnými lokalitami na používanie zbraní, cvičné detonácie a nácvik prežitia v prírode. V rámci týchto výcvikov boli ideálne školy v prírode a horské usadlosti ako napríklad Doksy, Černá hora a Hohenfels, ktoré boli zároveň vzdialené od obytných zón, čo slúžilo k utajeniu celej skutočnej podstaty Akcie W. Špecializované kurzy, ktoré sa zameriavali na spravodajskú činnosť, mohli byť doplnené do už existujúcich inštitúcií, ktoré mali pripravené dostatočné technické a inštruktážne podmienky.

Vzhľadom na náhle zriadenie organizácie Werwolf v oblasti Sudet a protektorátu, extrémnu časovú tieseň a nutnosť budovať jeho činnosť popri už aktívnych nemeckých organizáciách (ako Volkssturm), je obdivuhodné množstvo výcvikových stredísk, ktoré úspešne ukončili niekoľko kurzov. Podľa správ ministerstva vnútra a KVNB bolo v tomto priestore zriadených 19 výcvikových stredísk, ktoré preukázateľne slúžili k výcviku werwolfov.²²³ Ak k tomu prirátame množstvo lokálnych, samostatne zriadených a večerných domácich tréningov, je zrejme, že po stránke výcvikových kapacít tu bol obrovský potenciál pre vybudovanie skutočne rozsiahlej, dobre vycvičenej a organizovanej siete diverzantov.

V porovnaní s partizánskymi skupinami a organizáciami operujúcimi v rovnakom priestore ako boli československé partizánske skupiny a Armija Krajowa, mal Werwolf obrovskú výhodu relatívne plynulého plánovania, podpory ostatných vetiev nemeckého vojenského-spravodajského aparátu a územnej straníckej základne. Vytvárať takúto organizáciu na území, ktoré aj v posledných mesiacoch vojny malo Nemecko dostatočne pod kontrolou, so sebou prinášalo pocit bezpečia, ktorý partizáni v Nemeckom okupovaných územiach nemali. Pre nich bola už prvotná myšlienka na vytvorenie odbojovej činnosti rizikom, ktoré sa už iba stupňovalo počas celého procesu od náboru, cez výcvik až po bojové operácie. Čelili neustálej hrozbe zrady z vlastných radov, represívnych protektorátnych zložiek a nemeckých protipartizánskych Jagdkománd.²²⁴ Werwolf sa oproti tomu pripravoval na odbojovú činnosť, ktorá bola počas jeho prípravných fáz ešte len v rovine teoretickej, a preto sa nemuseli zároveň obávať protiopatrení protivníka. Plánovalo sa, že v dobe keď budú prekročení frontovou líniou a ocitnú sa na okupovanom území, budú už mať vytvorené dokonalé operačné prostredie.

²²³ ABS, f. 310, sign. 310-81-1 Různé výnosy a oběžníky Ministerstva vnitra od května do prosince r. 1945 Pokyny o zjišťování činnosti organizace WEHRWOLF, souhrnná zpráva k činnosti WEHRWOLF, s. 42.

²²⁴ KROUPA, V.: *Bránili jsme revoluci*. Praha: Naše vojsko, 1983, s. 28.

Dôvodov všeobecného zlyhania tohto plánu bolo niekoľko. Na prvom mieste sa prejavil nedostatok ochoty a iniciatívy zo strany potenciálnych účastníkov vstupovať do predpokladaného odboja, ku ktorému nemali požadovanú väzbu. V tomto ohľade sa velenie Wehrwolfov v Ríši značne prerátalo, keď počítalo s tým, že odvaha a zápal do boja za nacistické víťazstvo bude v Sudetách a protektoráte podobná angažovanosť za oddelenie od Československa, ktorú pozorovali v roku 1938.²²⁵ Bolo podcenené, do akej miery už boli Nemci unavení z bojov, nedostatku, strát a neustálych porážok na všetkých frontoch. Propaganda už nemala taký vplyv na vyvolanie nadšenia a obyvateľstvo strácalo dôveru v stále menej realistické ubezpečovanie o konečnom víťazstve. Ľudské aj materiálne zdroje boli prerozdelené na niekoľko rozličných strán v snahe spomaliť postup spojencov, pripraviť územie na obranu, udržiavať poriadok a zároveň bojovať proti partizánom, ktorí mali dostatočné skúsenosti, podporu českého obyvateľstva, zúrivého útočného ducha a nádej na svojej strane. Posledným dôvodom boli vnútorné rozkoly medzi jednotlivými zložkami, ktoré mali držať pohromade a spolupracovať na úspešnom zabezpečení pripravených útočných skupín, ktoré by pre nepriateľov zanechali po ústupe, no namiesto toho si nacistickí velitelia sledovali svoje vlastné záujmy, predstavy a mocenské machinácie, ktoré celú organizáciu zbytočne pripravovali o čas, ktorý pre svoju životnosť organizácia Werwolf tak zúfalo potrebovala.

²²⁵ HOŘČICA, L.: *Ve znamení...*, Brno 2003, s. 30-31.

5 VÝZBROJ A TECHNICKÉ VYBAVENIE

Organizácia Werwolf bola od svojho počiatku organizovaná na princípe vytvárania malých diverzných skupín, ktoré budú operovať prevažne v teréne a z úzadia budú podnikat' útočné výpravy, pri ktorých využijú kombináciu momentu prekvapenia, pohyblivosti a znalosti prostredia k tomu, aby sabotážami alebo rýchlymi výpadmi spôsobia nepriateľovi čo najväčšie škody. Takáto stratégia si vyžadovala dostatok zbraní a výbušnín pre útok a obranu. Zároveň museli byť zabezpečené úkryty vybavené dostatkom potravín, lekárskeho materiálu a iných zásob potrebných pre dlhodobú bojaschopnosť jednotky.

Werwolf nemal ako novo vytvorená organizácia sformovaný svoj vlastný zásobovací a technicko-administratívny aparát, ktorý by jej zabezpečoval vytvorenie vhodného operačného zázemia na území, v ktorom mali vykonávať svoju činnosť. V tomto ohľade boli vyžiadané služby Abwehru a jeho frontových zabezpečovacích a spravodajských jednotiek.²²⁶

Tieto jednotky, pôvodne Abwehrkommandá, boli v júni 1944 premenované na Frontaufklärungskommandá a následne v marci 1945 po zrušení Abwehru premenované na Vermessungstrupp.²²⁷ Ich úlohou bolo podľa zozbieraných spravodajských údajov po konzultácií s plánovaním operačných oblastí Akcie W vybrať vhodné miesta a začať s budovaním tajných podzemných skladov zásob a munície. Sklady v priestore južného Slovenska, severnej Moravy, Maďarska, južnej Moravy a podľa všetkého aj východných Čiech zakladalo Abwehrkommando 205, ktorého veliteľom bol major Brandt. V priestore severozápadného Slovenska (Žilina) FAK 218 pod velením majora Thuna. V Českej Lípe bola zriadená v apríli 1945 „Aussenstelle“ (pobočka) Vermessungstrupp 445, ktorá v spolupráci s „Kommando Meldegebiet Praha“ zakladala sklady a vykonávala prípravu na sabotážne akcie v severných Čechách.²²⁸

Sklady bývajú umiestnené na pustom mieste, predovšetkým v zalesnených oblastiach mimo obytných zón. Operační agenti tzv. V-Manni vyberajú vhodné miesta podľa kartografických a spravodajských záznamov. Najprv sa dostavia na prieskum terénu a zvolia vhodné miesto v blízkosti orientačných bodov, trigonometrov, kilometrových kameňov, terénnych zvláštností, nápadných stromov, zrúcanín, v jaskynách, opustených štolách,

²²⁶ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 15–16.

²²⁷ DAVID, T.: *Foreign armies east and German Military Intelligence in Russia 1941–45*. Journal of Contemporary History, Vol. 22, No. 2, Intelligence Services during the Second World War. Sage Publications, Ltd. 1987, s. 265.

²²⁸ ABS, f. 302, sign. 302-548-26 Zprávy MNO – Hlavní zpráva OBZ o nálezech sabotážních tajných skladů zanechaných Abwehrem na našem území pro činnost Werwolfu, rok 1946, s. 2.

dutinách a podobne. Sklad je zakopaný v plytkej dutine asi 10–20 cm pod povrchom a následne musí byť dobre zamaskovaný.²²⁹

Podľa záznamov z pátracích obežníkov SNB sa na týchto skladoch udávajú príklady, kedy bol nad miestom uloženia tajného skladu zasadený mladý strom alebo krík, ktorý následne zakorenil a zamaskoval dokonale miesto ukrytia (SNB Duchcov).²³⁰

Sklady sabotážneho materiálu boli väčšinou umiestňované zo strategických dôvodov medzi jeden až päť kilometrov od objektu plánovaného pre sabotáž (napr. most, železnica, cesta). Sklady určitého materiálu bývajú zoskupené v skupinách po päť, šesť na priestore 10–20 km tak, aby bol ich obsah patrične nakombinovaný s prihliadnutím k danej operačnej oblasti.

Sklady zbraní boli rozdelené podľa obsahu a označené písmenami na:²³¹

S-Sklad

- Sklad S (sabotagge – sabotáž) pozostáva z bedne veľkosti bežnej úložnej bedne na pušku. Bedňa by mala byť z podechtovaného dreva alebo inak zabezpečená proti vlhkosti a vplyvom prostredia. Do nej je uložený spravidla materiál na dva až tri útoky na železnice, elektrické vedenie, cisternové vozy alebo lokomotívy. Výbušný sabotážny materiál musí byť patrične zabalený v nepremokavom obale z voskovaného/ dechtovaného plátna/papiera vrátane rozbušiek, zápaličiek, signálnych rakiet, zápalných šnúr a tuhého paliva. Pomocné brožúrky a tabuľky ku trhavinám boli doplnené v závislosti od spôsobu použitia. Tento materiál býval doplnený dvomi pištoľami, štyrmi ručnými granátmi a štyrmi mínami.

W-Sklad

- Sklad W (waffen – zbrane) pozostáva z podechtovanej bedne veľkosti v závislosti na type obsahu. Spravidla obsahuje jeden ľahký guľomet a zásobu 1200–2000 nábojov alebo sedem pušiek a 120 nábojov. Sedem ručných granátov, muníciu do pištoľí alebo štyri až päť pancierových pästí. Obsah sa mení podľa operačného priestoru, množstva hlásených skupín alebo taktických cieľov v okolí.

M-Sklad

- Sklad M (Medizin – lekárske vybavenie) obsahuje obvazové prostriedky k ošetrovaniu rôznych zranení a základnú výbavu poľnej lekárničky, ktorá zvyčajne obsahovala:

²²⁹ ABS, f. 302, sign. 302-548-26 Zprávy MNO – Hlavní zpráva OBZ o nálezech sabotážních tajných skladů zanechaných Abwehrem na našem území pro činnost Werwolfu, rok 1946, s. 3.

²³⁰ ABS, f. 304, sign. 304-232-3, Různé pokyny a směrnice MV z roku 1945 k činnosti teroristické organizace Werwolf na našem území: hlášení a šetření stanic SNB k činnosti příslušníků Werwolfu, rok 1945, s. 143.

²³¹ ABS, f. 302, sign. 302-548-26 Zprávy MNO – Hlavní zpráva OBZ o nálezech sabotážních tajných skladů zanechaných Abwehrem na našem území pro činnost Werwolfu, rok 1946, s. 3.

Chinín, Aspirín, Prontosil, vitamínové tablety, Tannalbil (analgetikum), Pervitin, tablety na čistenie vody.

Sklady potravín boli zväčša iba provizórne a boli zakladané ako posledné tesne pred nástupom vycvičenej jednotky do operačnej oblasti. Obsahovali v nepremokavých baleniach zásoby múky, otrúb, živočíšneho tuku, kávy, čaju, cukru, soli, slaniny, medu a potravinových koncentrátov.

Rôzne sklady tiež obsahovali náhradné oblečenie, spodné prádlo, deky, šicie súpravy, maskovacie siete a rôzny technický materiál ako mechanické súčiastky, d'alekohľady, poľné variče, zápalky, dymovnice a pod.²³²

Podľa smerníc Abwehru mali byť tieto sklady nenápadne strážené a kontrolované. V prípade odhalenia mali byť podniknuté kroky s pokusom o ich premiestnenie, zamínovanie alebo nastraženie pascí v ich okolí. V záujmu zníženia rizika a utajenia celej akcie malo byť ich ukladanie aj umiestnenie držané v tajnosti pred obyvateľstvom (myslí sa tým aj nemecké) aj nemeckými úradmi.²³³

Podľa záznamov pátracích akcií HSOBZ bolo do konca roku 1945 vypátraných dostatok skladov pre vykonanie 150 atentátov na Slovensku, 60 na Morave a 40 v Čechách. Sklady, ktoré boli nájdené po roku 1945, už boli väčšinou vybrané alebo kvôli vplyvom počasia poškodené a nepoužiteľné ako napríklad pri náleze skladov v Zightharticích (dnes Vápenná, okres Jeseník), ktorý podľa vyšetovania slúžil škole Werwolfu v neďalekých Lázních Jeseník: „Sklad byl nalezen na hoře Borenstein asi 5 km jv. od Zighthartic, maskovaný větvemi a hlínou. Obsahoval: 1 bednu ručních granátů, 1 bednu trhavin a jednu bednu sanitního materiálu nehodícího se již k použití.“ „Druhá bedna byla přikryta asi 15 cm vrstvou hlíny. V bedně je uloženo 35 balíčků ve velikosti cihly 7x15x30 cm výbušné látky v parafínovém obale s nápisem: ‚Gelatine – Donarit. Gelatinösser Ammonestpoter Sprengstoff‘. Uprostřed horní vrstvy cihel je místo jedné cihly uloženo zapalovací zařízení. Důst. OBZ I/13 prap. nenalezl žádný další sklad, avšak zjistil, že v okolí bylo uloženo velké množství materiálu WW, jak o tom svědčí vyprázdnené jámy.“²³⁴

Pre prípravu špecializovaného vybavenia skladov sabotážnych a diverzných oddielov bola na jeseň roku 1944 založená v Brandenburgu tzv. Abwehrabteilung II/T, kde sa

²³² ABS, f. 304, sign. 304-232-3, Různé pokyny a směrnice MV z roku 1945 k činnosti teroristické organizace Werwolf na našem území: hlášení a šetření stanic SNB k činnosti příslušníků Werwolfu, rok 1945, s. 24.

²³³ ABS, f. 301, sign. 301-94-4, Směrnice ohledně plánování a výstavby skupin Werwolfu, které byly zaslány v roce 1945 K. H. Frankovi zmocněncem pro speciální obranu v obvodu armádní skupiny střed, s. 8.

²³⁴ ABS, f. 302, sign. 302-548-26 Zprávy MNO – Hlavní zpráva OBZ o nálezech sabotážních tajných skladů zanechaných Abwehrem na našem území pro činnost Werwolfu, rok 1946, s.13.

nachádzali laboratória pre štúdium, vývoj a prípravu nových sabotážnych prostriedkov. Tlmiče na zbrane, chemické prostriedky, časované rozbušky a iné.²³⁵ Rôzne typy tvarovateľných trhavín boli maskované do podoby nenápadných bežných objektov ako napr. „*Neolit, nebolit /Opasky, podrážky, kufry/, plastit /bonbony, konzervy, uhlí s detonátorem, Tarnkohle/.*“²³⁶

Donarit, ktorý bol najčastejšie používanou trhavinou pri sabotážnych akciách sa dodával väčšinou z továrne v Semtíne pri Pardubicích, no v skladoch boli uschované aj dodávky rôznych druhov trhavín, zápalných náloží, chemických rozpúšťadiel a čistého strelného prachu na výrobu munície v úkryte. V skladoch výcvikového tábora v Krásnom Březně bolo objavených aj niekoľko sklenených mín (označených v dokumentoch krycím názvom Lise).²³⁷

Výnimočný nález sa podaril policajnému oddielu R.G. (Revoluční Gardy) Pavla Hložka v Liberci 10. júna 1945, kedy hlavný vyšetrovateľ Rudolf Rokos objavil v kôlni miestnej autodiely drevené kontainery patriace Werwolfu: „*našel jsem v kůlně tři dřevěné víc asi dvoumetrové válce, asi o průměru 60 cm, mající tvar letecké bomby. Byly to patrně předměty, s nimiž se z letadel shazovaly potraviny neb něco podobného.*“²³⁸

Nasledujúcim vyšetrovaním bolo zistené, že dodatočné informácie vie miestny zamestnanec autodiely Amler, ktorý bol členom SD. Pri výsluchu Amler odhalil polohu dodatočného skladiska v neďalekom Bedřichově, kde sa našli ďalšie dva drevené kontainery ktoré boli neporušené a zásobené pre dlhodobé využívanie: „*...obsahovali egrasit (ekrasit), donarit, fenyl, náboje, nálože, těstoviny, kávovou směs, suchary, perníčky, mýdlo, svíčky, baterie, krém, pastu na zuby, psací potřeby, jídelní přístroje, polévkové kostky.*“²³⁹

Posledný sklad bol objavený po výsluchu sekretárky bývalého miestneho vedúceho SD, pani Vulterovej, ktorá označila polohu skladiska munície, určenej pre Werwolf v blízkosti Libereckého loveckého zámku.²⁴⁰ Všetky tieto sklady boli podľa výpovedí zadržaných werwolfov určené pre absolventov aprílových kurzov v Chebe a v Janských Lázních, ktorí sa však už nestihli k týmto zásobám dostať, a boli prevzaté policajnými vyšetrovateľmi. Výpoveď Vulterovej označila ako zdroj týchto zásob vojenskej oddiely

²³⁵ ABS, f. 305, sign. 305-660-5 Zpráva o vzniku a úkolech Werwolfu v souvislosti s Abwehrem, Fotokopie materiálu zaslaných K. H. Frankovi a Giesovi, personální obsazení specialistů Abwehru u Werwolfu v obvodě armádní skupiny střed, s. 72–73.

²³⁶ ABS, f. 304, sign. 304-232-3, Různé pokyny a směrnice MV z roku 1945 k činnosti teroristické organizace Werwolf na našem území: hlášení a šetření stanic SNB k činnosti příslušníků Werwolfu, rok 1945, s. 14.

²³⁷ ABS, f. 2M, sign. 2M 11541. Výpovědi o činnosti zajištěných členů Werwolfu, rok 1945, s. 70.

²³⁸ ABS, f. 310, sign. 310-71-12. Šetření činnosti RG v Liberci a okolí, s. 33.

²³⁹ Tamtiež, s. 34.

²⁴⁰ Tamtiež, s. 34.

generála Vlasova, čo potvrdzuje aj fakt, že niektoré zbrane a potraviny boli ruskej výroby. Nakoľko v okolí Liberca pôsobili Vlasovci v spolupráci s SD, je možné sa domnievať, že tieto sklady boli určené ako pre werwolfov, tak aj pre Vlasovových vojakov pre operácie v tyle Červenej armády.²⁴¹

Werwolfovia sa však nespoliehali iba na techniku dodanú v skladoch, ale prejavili značnú dávku vynaliezavosti aj pri domácej výrobe zbraní. Napríklad vo Varnsdorfe boli zadržané strelné pušky maskované v dutých vychádzkových paliciach, ktoré si pravdepodobne podomácky zhotovili zadržaní členovia Werwolf a v dievčenskej škole BDM v Tachove bola objavená domáca dielňa, v ktorej sa vyrábali nálože z trhaviny ukrytej do potravinových konzerv.²⁴²

V roku 1948 vydalo OBZ patrací obežník týkajúci sa skladov tzv. akcie „*Maul:Wurf:Aktion*“, ktorá bola podľa výsluchu člena Abwehru Hansa Dehmela podobnou akciou spravodajskej služby, ktorá prebiehala súbežne s pripravovaním skladov pre Akciu W s tým rozdielom, že ukrývala cennosti a hotovosť, ktorá mala následne slúžiť ako finančná rezerva pre sabotážnych a spravodajských agentov.²⁴³

V ohľade vlastnej výzbroje a sabotážneho materiálu, ktorý bol Akcii W k dispozícii je možné pozorovať, že aj napriek značným nedostatkom zbraní, streliva a výbušnín, ktorý trápil vojenské jednotky armády Stred, bolo možné v relatívne krátkom časovom úseku pripraviť a vybaviť veľké množstvo skladov kvalitnou výzbrojov a výbušnami. Dodatočne bol nemecký zbrojný priemysel ešte schopný vyčleniť špecifické oddelenie vývoja, ktoré by sprostredkovalo to najlepšie z dostupných špeciálnych sabotážnych nástrojov a vybavenia pre organizáciu Werwolf. Oproti ostatným partizánskym zoskupeniam, ktoré sa museli spoliehať na pašované dodávky zbraní skrze padákové zhody a zásielky doručované ilegálnymi kanálmi, mal Werwolf k dispozícii pripravené to najlepšie, čo mu mohol Wehrmacht ešte poskytnúť.

Na rozdiel od napríklad československých partizánov, ktorí boli podporovaní kontinuálnymi dodávkami zbraní skrze spojenecké padákové zhody (v závislosti od miesta a možnosti takejto zásielky) a nahrádzali si svoju výzbroj krádežami a rabovaním nemeckých muničných skladov (existujú prípady, kedy niektoré sklady W, ktoré boli nájdené vyprázdnené, boli vyrabované československými a poľskými partizánmi).²⁴⁴ Werwolf si však

²⁴¹ ABS, f. 310, sign. 310-71-12. Šetření činnosti RG v Liberci a okolí, s. 90.

²⁴² ABS, f. 2M, sign. 2M 11515. Souhrnný přehled činnosti Werwolfu vypracovaný OBZ, rok 1945, s. 40–41.

²⁴³ ABS, f. 302, sign. 302-548-26 Zprávy MNO – Hlavní zpráva OBZ o nálezech sabotážních tajných skladů zanechaných Abwehrem na našem území pro činnost Werwolfu, rok 1946, s. 40.

²⁴⁴ BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf...*, Toronto 1998, s. 98.

dodatočnú výzbroj nemohol zabezpečiť inak ako presunom k inemu skladu, prípadne bolo možné získať výzbroj od zabitých nepriateľských vojakov, no keď sa uskladnený sabotážny materiál minul, alebo bol poškodený/ukradnutý/zničený, nemohli ho nijak nahradiť. Museli sa v takom prípade uchýliť k improvizácii a jednoduchým sabotážnym technikám, ako bolo napríklad poškodzovanie telefónnych vedení alebo zakladanie požiarov.

6 SPRAVODAJSKÁ ČINNOST'

Organizácia Werwolf prešla počas svojej existencie niekoľkými „metamorfózami“ ako je to badateľné z priebehu jej vzniku a presunu z kompetencií a rúk jedného oddelenia nacistického vládneho aparátu k druhému. Kvôli rýchlemu spádu udalostí a zmenám vojenskej situácie, ktorá nebola predpovedaná, sa musel ak chcel prežiť, prispôbiť týmto zmenám, a preto sa nakoniec fragmentoval na niekoľko menších zoskupení, ktoré operovali nezávisle od seba bez centrálného velenia, ktoré padlo spolu s Berlínom. Jediným pozostatkom pôvodného organizačného zoskupenia bola tzv. Organizácia Güttenberg, ktorá podľa vyšetrovacích záznamov vznikla v Sasku a zbierala zvyšky skupín werwolfov z pohranicia a zameriavala sa na výhradne spravodajskú činnosť, získavanie finančných/materiálnych prostriedkov a pašovanie osôb cez hranice Československa.²⁴⁵ Tieto presuny boli zamerané na osoby, ktoré boli vedúcimi výcvikov, mali poznatky o dodatočných osobách účastnených na výcvikoch, prípadne dôležité strategické informácie ako napríklad polohy tajných skladov alebo šifrovacie kódy. Československé orgány podávali opakované správy o znepokojení z podozrivo priateľských vzťahov medzi členmi amerických okupačných síl a nemeckými občanmi v pohraničí. Prípady laxného prístupu k nemeckým zajatcom, milostných zápletiiek s nemeckými ženami a násilia voči československým občanom boli hlásené na ministerstve vnútra a následne predávané veleniu amerických okupačných síl.²⁴⁶

Jedným z prípadov, ktorý si vyžiadal pozornosť špeciálneho zmocnenca KVNB Gustava Janoucha (Svěráka) bol hlásený 19. júla 1945 v Teplicích-Šanově. Miestny občan Jiří Jelínek podáva výpoveď o svojich podozrivých skúsenostiach s jednotkou americkej armády, s ktorou sa zoznámil tak, že im poskytol nocľah a pohostenie vo svojom dome: „*Skupinu vedl jakýsi Nutzleben, člen americké armády, jehož otec je Němec a který o sobě prohlašoval, že jest členem CID (Velitel'stvo kriminálního vyšetřování). Předpoklady jazykové pro to měl. Nutzleben ovládá angličtinu velmi špatně, jinak však naprosto dokonale němčinu, francéštinu a částečně španělštinu a italštinu*“.²⁴⁷

Jelínek ďalej uvádza, že zmienený Nutzleben podľa všetkého poznal niektorých ľudí z mesta a vedel aj ich adresy, no v meste samotnom sa nevyznal a preto mu Jelínek robil sprievodcu. Počas týchto ciest po meste sa stretával predovšetkým s istým Pietschom

²⁴⁵ ABS, f. 302, sign. 302-162-3. Podrobná zpráva o charakteristice organizace činnosti a rozmístění členů Werwolfu rok 1945, s. 51.

²⁴⁶ ABS, f. S, sign. S-130-2. Zprávy o činnosti organizace Werwolf, s. 100.

²⁴⁷ Tamtiež, s. 131.

a fotografom Brunom Jesvíkom a Václavíkom (bytom v Trnovanoch), od ktorých kupoval zbrane (automatické pištoly) a fotoaparáty. Odkiaľ tieto predmety získali sa už vyšetrovateľom nepodarilo zistiť. Nutzleben tiež údajne cestoval do zaist'ovacích táborov, kde výmenou za šperky, hodiny a iné cennosti sprostredkoval presuny osôb cez hranice do Nemecka cez americkú demarkačnú líniu. Tieto cesty sa mali opakovať dva až tri krát týždenne.²⁴⁸

Martin Pešl vo svojej práci opisuje podobné prípady pašovania osôb americkými vojakmi výmenou za peniaze alebo hodnotné predmety aj v oblasti Českého lesa. Na tieto boli československými orgánmi takisto americkí velitelia opakovane upozorňovaní, no záležitosti riešili výhradne vnútorným šetrením, o ktorom ČSL vyšetrovateľom podávali iba kusé alebo žiadne správy.²⁴⁹

Výpoveď Jiřího Jelínka končí tým, že ho vyhl'adali dvaja členovia, ktorí sa predstavili ako poručík Kuba so svojou sprievodkyňou Liškovou a zapísali si jeho prehlásenie. Tvrdili o sebe, že sú členmi OBZ, no nemali žiadne legitimácie a preto sa po ich odchode Jelínek obrátil na veliteľstvo bojového oddielu Pěst, ktorá kontaktovala zmocnenca Janoucha. Vyšetrenie tohto prípadu, ako aj záznamy ktoréhokoľvek z podozrivých sa v archívnych záznamoch nenáchádzajú a prípad je označený ako negatívny.²⁵⁰

Za zásadný prípad činnosti priemyselnej špionáže povojnového Werwolfu bol prípad trhaviny Myrol, ktorému venoval Gustav Janouch osobnú pozornosť. Tento prípad sa týkal Děčínskej továrne „Fogeva“, do ktorej v prvej polovici júla 1945 vnikla nepovolene čata piatich až siedmich osôb vo vojenských uniformách (podľa svedeckej výpovede Anny Gleichovej, Děčín) a vyrabovala niektoré z kancelárií.²⁵¹ Janouch nasadil k továrni ozbrojenú stráž a vo vyrabovaných priestoroch našiel dva šedé papiere označené jeden znakom wolfsangel a druhý s nápisom „W?W?? Wacht“. Tieto nálezy ho utvrdili v presvedčení, že sa jedná o špionážnu akciu stále existujúcej skupiny/skupín werwolfov, o čom podal rozsiahlu správu, v ktorej zdôraznil fakt, že werwolfovia používajú (údajne) ruské alebo ruský vyzerajúce uniformy, čo dokazuje, že sa jedná o premyslené akcie, s prístupom ku značným materiálnym možnostiam.²⁵²

Následne pokračuje v analýze prípadu Myrol, v ktorom vysvetľuje, že skupina, ktorá vyrabovala továreň Fogefa, je podľa všetkého súčasťou, alebo je iba v spojení so zahraničnou

²⁴⁸ ABS, f. S, sign. S-130-2. Zprávy o činnosti organizace Werwolf, s. 131–132.

²⁴⁹ PEŠL, M: Werwolf..., Brno 2004, s. 47.

²⁵⁰ ABS, f. S, sign. S-130-2. Zprávy o činnosti organizace Werwolf, s. 132.

²⁵¹ Tamtiež, s. 155.

²⁵² Tamtiež, s. 155–156.

skupinou Werwolf v Nemecku, ktorá sa pokúša previesť dôležité priemyselné poznatky, plány a dokumenty do Nemecka, kde budú mimo dosah československých a sovietskych orgánov.

Ich cieľom bola technická dokumentácia k výrobe trhaviny Myrol, ktorú vyvíjali medzi rokmi 1942–45 chemici Dr. Benno a Hans Walterovci v laboratóriách Degussa vo Frankfurte nad Mohanom. Spolupracovali s istým Dr. Kleinom z firmy Fogeve v Kolíne nad Rýnom. Kvôli hrozbe náletov sa firma v roku 1944 presťahovala do Hannoveru a Děčína. V Děčíne sa usadila popri krycej firme Wilhelm Schmidding Kupfer. Myrol (Methylnitrát) sa vo svojom pôvodnom tekutom skupenstve používal ako zložka raketového paliva a od decembra 1944 pracovali v Děčíne doktori Walterovci na jeho prevedení do tuhého stavu, ktorý by mal prípadné vojnové využitie ako nová trhavina. Podľa vyšetovania sa im to podarilo na začiatku februára 1945, kedy podnikli sériu balistických testov, po ktorých sa malo začať s masovou výrobou.²⁵³ Kvôli poklesu dodávok chemikálií a blížiacim sa spojeneckým vojskám sa podarilo vyrobiť iba niekoľko myrolových náloží (v podobe valcovitých výbušnín), z ktorých niektoré boli zachytené v skladoch jednotiek FAK²⁵⁴ a teda je možné sa domnievať, že táto trhavina bola takisto súčasťou vojenského vybavenia werwolfov. Táto domnienka bola potvrdená správou od Dr. Rutha z riaditeľstva národnej bezpečnosti v Děčíně-Podmoklech: *„Myrol jest uskladněn v betonovém krytu v ohradě továrny (Richard) v Březině a že odborné skoušky s Myrolem zde provádějí důstojníci chemikové pověření MNO – hl. št. a za druhé že Myrol měl sloužit Volkssturm. Okolnost, že Myrol byl určen pro Volkssturm poukazuje již na to, že tyto kruhy, z nichž je zjištěno, vyšel Wehrwolf, měli a mají přesné informace o technice použití Myrolu.“*²⁵⁵

Aféra ohľadom Myrolu Janoucha presvedčila o tom, že je nevyhnutné zabezpečiť technický a vedomostný potenciál v pohraničí, aby sa zabránilo presunu osôb a dokumentácie do Nemecka. Do konca augusta boli zaistení Josef Beer, ktorý pracoval ako šéf kancelárie vedúceho ústredia tajných zbraní generálmajora Legáta v Charlottenburgu (podľa jeho výpovede sa zistili dodatočné heslá projektov tajných zbraní ako napríklad: Enzian, Tajfun a Schmetterling) a Adolf Bruckbauer, vojenský letecký konštruktér a vynálezca nemeckých vzdušných torpéd, ktorý bol predvedený do ochranej väzby a rozhodol sa výmenou za ochranu dobrovoľne spolupracovať s československými orgánmi.

²⁵³ABS, f. S, sign. S-130-2. Zprávy o činnosti organizace Werwolf, s. 156-158.

²⁵⁴ Tamtiež, s. 205-206.

²⁵⁵ Tamtiež, s. 180.

„V oboru zajištění německých válečných techniků, o nichž jsem se zmínil ve své poslední zprávě, učinil jsem příslušné kroky u směřodatných úřadů, aby tyto osoby se dostaly přímo pod kontrolu KVNB.“²⁵⁶

Záznamy o bratřích Walterovcích a dokumentácii z továrne Fogeve sa nepodarilo Janouchovi vypátrať, no informácie o trhavine Myrol, jej výrobnom postupe a miestach vývoja (obsahujúcich aj Děčín) sa nachádzajú v americkej konečnej správe FIAT č. 1035 vydané roku 1947²⁵⁷, čo môže znamenať, že sa vynálezcovia Myrolu rozhodli zveriť do ochrany americkej vlády výmenou za technické informácie o tejto trhavine.

²⁵⁶ABS, f. S, sign. S-130-2. Zprávy o činnosti organizace Werwolf, s. 159–160.

²⁵⁷FEDOROFF B. T.; SHEFFIELD O. E. *Encyclopedia of explosives and related items*. Patr 2700, 1969. W4. H. Walter et al, „German Development in High Explosives“, FIAT Final Rept. No. 1035, PB Rept. No. 78271 (1947).

ZÁVER

V otázke postupov, výzbroje, praktík a výcviku mala organizácia Werwolf mnoho podobností s protifašistickými odbojovými partizánskymi skupinami. Svoju snahu smerovali za rovnakým účelom podpory alebo znovuvybudovania svojho národného cieľa pomocou stratégie iregulárnej vojny. Československí partizáni sa vyznačovali výnimočným zápalom, patriotizmom a odhadlanosťou dosiahnuť víťazstvo a oslobodiť svoju vlasť od okupantov. Množstvo českých mužov a žien samostatne vyhľadávalo partizánske skupiny, aby mohli rozšíriť ich rady, bojovať po ich boku a ak by to bolo nevyhnutné, obetovať svoj život pre boj, v ktorého správnosť verili.

Podobný priebeh sa očakával aj od zriadenia organizácie Werwolf. Nakoľko si svoje základné črty preberala od iných partizánskych organizácií, boli jej organizátori presvedčení o tom, že sa stane ich zrkadlovým obrazom bojujúcim pri obrane Nemeckej ríše proti útočiacim vojskám s rovnakou zúrivou nepoddajnosťou.

Podľa porovnania priebehu ich formovania, výcviku a pôsobenia je zrejmé, že rovnaký operačný model použitý pre národnostne a spoločensky odlišné skupiny neprináša rovnaký výsledok. Sudetskí a protektorátni Nemci sa nehrnuli ku vstupu do organizácie Werwolf, o ktorej často ani nevedeli, v čom spočíva jej skutočná podstata a komu je vlastne podriadená. Na strane jednej boli vyčerpaní a sklamaní zo stále sa zhoršujúcej vojnovnej situácie, na strane druhej nebolo v ich povahe bojovať spôsobom partizánskej vojny, ktorí videli ako zákerný, nečestný a nehodný Nemca (iróniou osudu bolo, že partizáni boli pôvodne nemeckou propagandou silno démonizovaní a preto bol náhly prerod v ich názore neprijatý ako mäťúci a pokrytecký). Služba pre Volkssturm bola považovaná za skutočný spôsob, ktorým mohli prispieť k obrane nemeckého územia a Werwolf sa im javil ako akýsi parazitický projekt, ktorý sa na ňom priživoval. Ani zo strany mládežníckych organizácií, v ktoré sa vkladali nádeje, že budú dostatočne ideologicky ovplyvnení, sa nedostavili náborové úspechy a ochota, o ktorú na strane nepriateľských partizánov nebola núdza.

V otázkach výcviku a svojej činnosti boli síce nemeckí partizáni vyzbrojení kvalitnými zbraňami, priestormi, teoretickou a pedagogickou základňou, ktorá ich mala v teórii pripraviť na učebnicovú diverznú činnosť. Preukázalo sa však, že bez dostatočnej motivácie bola narýchlo nacvičená látka a bojové postupy prinajlepšom dodatkové. Absolventi Werwolfových výcvikov nemali vo veľkej miere záujem o to pokračovať v tejto činnosti po návrate domov a skôr než v preťahovaný boj z úkrytu dúfali v blízky koniec vojny. Ich znalosti a plánovaná aktivita záviseli na komunikácii po línii horizontálneho

velenia. Nemali však dostatočne skúsených veliteľov, neboli ostrieľaní v dlhoročných diverzných bojoch, v ktorých mohli získať životne dôležité skúsenosti, ktorými disponovali na konci vojny nepriateľskí partizáni. Sudetskí werwolfovia neboli zvyknutí na život v tesných, studených lesných bunkroch a nemali dostatok vynaliezavosti, strategického zmýšľania a praktických zručností. Všetky tieto prvky sa nedali umelo vštipiť krátkymi nútenými výcvikovými kurzami, ani romantizovanou propagandou o hrdinských „vlčích bojovníkoch“. Museli byť prirodzene získané počas dlhoročného pôsobenia, ktoré drsným životom a prirodzenou vojenskou selekciou vyprodukovalo jednotky zocelených, odhodlaných a obávaných bojovníkov. Jedným z mála spoločných zbrzdňovacích faktorov, ktoré Werwolf zdieľal s ostatnými partizánskymi uskupeniami, boli politické a ideologické rozkoly pri jeho vedení, ktoré spôsobovali zbytočné zdržanie a chaos vo velení.

V konečnom dôsledku sa dá nájsť medzi neúspechom jednotlivých častí pôsobenia Werwolfu jeden opakujúci sa faktor, ktorým bol čas. Čas, ktorý, ako sa dúfalo, zabezpečí v posledných mesiacoch vojny svojou aktivitou aj Werwolf, bol nakoniec tým, čo spôsobilo jeho nedostatočnú účinnosť a veľmi krátku životnosť.

Organizované nemecké hnutie odporu bolo zakladané s jednotnou myšlienkou a podobou Werwolfov, no bola to myšlienka bez tela, ktorá sa presúvala v utajení a brala na seba podobu, ktorú v danom momente potrebovala pre svoje fungovanie. Pri vyšetrovaní a štúdiu jej činnosti viedla k mnohým nedorozumeniam, falošným dohadom a obvineniam predovšetkým táto reakčná prispôbivosť, vďaka ktorej sa mohla aktivita werwolfov nájsť doslova hocikde, či už vedome alebo omylom.

ZOZNAM PRAMEŇOV A LITERATÚRY

Archívne pramene:

Archiv bezpečnostních složek, Praha, fond 301, signatúra 301-94-4, Smernice ohledně plánování a výstavby skupin Werwolfu, které byly zaslány v roce 1945 K.H. Frankovi zmocněncem pro speciální obranu v obvodu armádní skupiny střed.

ABS, fond 304, signatúra 304-232-3, Různé pokyny a směrnice MV z roku 1945 k činnosti teroristické organizace Werwolf na našem území: hlášení a šetření stanic SNB k činnosti příslušníků Werwolfu, rok 1945.

ABS, fond 304, signatúra 304-232-4. Pokyny ZV SNB ze září 1945 k pátrání po výcvikových střediscích WW WERWOLF způsob výcviku po vedoucích a absolventech školení WW. Hlášení stanic SNB z roku 1945 k této problematice.

ABS, fond 325, signatúra 325-80-4. Obálka s fotokopii k organizaci „WERWOLF“ v Jablonci n Nisou které byly odeslány do NDR, rok 1945.

ABS. i.č. 2M 11694. Nástin ideologických a technických základů Werwolfu, 1945.

ABS, fond 302, signatúra 302-162-3. Podrobná zpráva o charakteristice organizace činnosti a rozmístění členů Werwolfu rok 1945.

ABS, fond S, signatúra S-130-2. Zprávy o činnosti organizace Werwolf.

ABS, fond 2M, signatúra 2M11764. Přehled o činnosti Werwolfu na území Čech roku 1945.

ABS, fond 2M, signatúra 2M 11515. Souhrnný přehled činnosti Werwolfu vypracovaný OBZ, rok 1945.

ABS, fond 302, signatúra 302-415-5. Výpověď z července 1945 Františka Kolbecka z Prunéřova o jeho pověření okresním vedením NSDAP v Kadani činnosti a kontrolou práce organizace Werwolf na Kadaňsku a dále uvádí osoby německé národnosti působící v této organizaci, o úkolech a shromažďování zbraní a jejich činnosti.

ABS, fond 325, signatúra 325-80-4. Obálka s fotokopii k organizaci „WERWOLF“ v Jablonci n/N, které byly odeslány do NDR.

ABS, fond 302, signatúra 302-124-4. Seznam osob z Jablonce nad Nisou, které se zúčastnili kurzů Werwolfu, rok 1945.

ABS, fond 2M, signatúra 2M 11843. Protokoly členů Werwolfu z Jablonce nad Nisou, rok 1945.

ABS, fond 305, signatúra 305-721-3. Zatčení a zpráva z roku 1945 o podzemním hnutí Werwolf v Karlových Varech a okolí.

ABS, fond 302, signatúra 302-546-12 Zprávy o organizaci a činnosti Werwolfu na Opavsku, Žatecku, Chomoutovsku a Nemecku včetně šetření k osobám činným ve Werwolfu roku 1946 a výpovědi a průběhu kurzů Werwolfu.

ABS, fond 2M, signatúra 2M 11541. Výpovědi o činnosti zajištěných členů Werwolfu, rok 1945.

ABS, fond 302, signatúra 302-548-26 Zprávy MNO – Hlavní zpráva OBZ o nálezech sabotážních tajných skladů zanechaných Abwehrem na našem území pro činnost Werwolfu, rok 1946.

ABS, fond 305, signatúra 305-344-6 Poznatky o činnosti nepřátelské podzemní organizace WERWOLF v Čechách a na Moravě, Rozmístnění jednotlivých skupin, činnost a seznam členů.

ABS, fond 302, signatúra 302-140-1. Dílčí poznatky o vzniku a úkolech Werwolfu v Teplicích Šánově, rok 1945.

ABS, fond 2M, signatúra 2M 11843. Protokoly členů Werwolfu z Jablonce nad Nisou.

ABS, fond 310, signatúra 310-81-1 Různé výnosy a oběžníky Ministerstva vnitra od května do prosince r. 1945 Pokyny o zjišťování činnosti organizace WEHRWOLF souhrnná zpráva k činnosti WEHRWOLF

ABS, fond s, signatúra S-395-10 Seznam příslušníku kursu Werwolf výcvikového střediska GIEL na Černá Hoře v Krkonoších, prosinec 1944.

ABS, fond 305, signatúra 305-593-1 Výslechové protokoly vyhotovene orgány OBZ Hradec Králové v roce 1945 k činnosti organizace Werwolf v okrese Trutnov. Seznam členů Werwolfu předaných dne 3.7.1945 OBZ velitelství II. Sboru do věznice krajského soudu v Hradci Králové.

ABS, fond 302, signatúra 302-375-21 Velitelství 1. divize oddelení OBZ Postoloprty ze dne 10. 7. 1945. předalo spisový materiál k příslušníkům Werwolfu z okolí Karlových Varů.

ABS, fond 310, signatúra 310-24-4 Oběžník ze Srpna 1945 objasňující činnost organizace Werwolf s pokyny opatření proti jejich činnosti a dodatek k pokynům se souhrnou zprávou o činnosti Wehrwolfu v okresech Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Teplice, Ústí nad Labem, Most, Varnsdorf atd.

ABS, fond 302, signatúra 302-44-12 Činnosti členu Werwolfu v týlu Rudé armády v Brně, rok 1945.

ABS, fond 325, signatúra 325-7-4. Protokol A. Múnstera o činnosti Werwolfu.

ABS, fond 305, signatúra 305-660-5 Zpráva o vzniku a úkolech Werwolfu v souvislosti s Abwehrem, Fotokopie materiálu zaslaných K. H. Frankovi a Giesovi, personální obsazení specialistů Abwehru u Werwolfu v obvodě armádní skupiny střed.

ABS, fond 310, signatúra 310-71-12. Šetření činnosti RG v Liberci a okolí.

ABS, fond S, signatúra S-130-2. Zprávy o činnosti organizace Werwolf.

Online zdroje:

<https://archive.org/details/GermanMilitarySymbols1943>. [citované dňa 29. 07. 2020].

<https://www.cia.gov/news-information/featured-story-archive/2008-featured-story-archive/navajo-code-talkers/>. [citované dňa 29. 07. 2020].

ICRC, Customary IHL Database, https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v2_rul_rule62. [citované dňa 29. 07. 2020].

Literatúra:

BIDDISCOMBE, A. P. *Werwolf!: The History of the National Socialist Guerrilla Movement, 1944-1946*. Toronto: University of Toronto Press, 1998.

BIDDISCOMBE, A. P. *The Last Nazis: SS Werewolf Guerilla Resistance in Europe 1944-1947*. Stroud: Tempus, 2006.

BIDDISCOMBE, A. P. *The SS Hunter Battalions: The Hidden History of the Nazi Resistance Movement 1944-45*. New York: The History Press, 2013.

BISHOP, Chris. *Divize Waffen-SS 1939-45: identifikační příručka vojenské techniky*. Přeložil Roman KODET. Praha: Svojtka, 2008.

BUTLER, R.: *Dějiny gestapa slovem a obrazem*. Praha, Tres - Knižní klub, 1999.

CÍLEK, R. - FABŠIC, J.: *Vlkodlaky kryje stín*. Praha, Naše vojsko 1968.

CÍLEK, R.: *Teror: poslední „tajná zbraň“ pohled do zákulisí - naše pohraničí v závěrečných týdnech války*. Praha, Adonai 2002.

CÍLEK, R. : *Werwolfové-Hitlerova poslední tajná zbraň*. Praha, XYZ, 2010.

CÍLEK, R.: *Já – Otto Skorzeny! Hrdina či gangster?* Praha, Epoque : Pražská vydavatelská společnost, 2010.

DAVID, T.: *Foreign armies east and German Military Inteligence in Russia 1941-45*. Journal of Contemporary History, Vol. 22, No. 2, Intelligence Services during theSecond World War. Sage Publications, Ltd. 1987.

- ETSEHEIT, G.: *Der deutsche „ Werwolf 1944/45* in Münkler, H.(eds.): *Der Partisan - Theorie, Strategie, Gestalt, Opladen*, Westdeutscher Verlag 1990.
- FEDOROFF B. T.; SHEFFIELD O. E. *Encyclopedia of explosives and related items*. Patr 2700, V4. 1969.
- FRIEDL, J. *Jak to bylo s vraždou v lese Botzenberg?*, Historie a vojenství. 65/4. Praha, Magnet-Press: Vojenský historický ústav, 2016.
- GLASSHOF, B. K. *The German Werewolf And the Iraqi Guerrilla*. Armor, zv. 115, Vydanie 1, U.S. Minneapolis, Armor Association, 2006.
- GOEBBELS, J ; REUTH R. G. *Deníky*. Přeložil Josef OTÁHAL. Praha: Naše vojsko, 2009
- GOODRICK, C. N.: *Okultní kořeny nacismu : tajné árijské kultury a jejich vliv na nacistickou ideologii*. Praha, Eminent, 2005.
- HOŘČICA, L.: *Ve znamení dvojitého V*. Brno, Šimon Ryšavý, 2003.
- HÖHNE, H. *SS: elita ve stínu smrti*. Praha: Grada, 2012.
- JAKL, T.: *Barikády a bojiště pražského povstání*. Litomyšl, Paseka, 2014.
- KOOP, V.: *Ať povstane Werwolf! Himmlerova poslední výzva*. Praha, VÍKEND, 2011.
- KROUPA, V.: *Bránili jsme revoluci*. Praha, Naše vojsko, 1983.
- LIST, G.: *Tajemství run*. Praha, Volvox Globator, 2011.
- LÖNS, H.: *Vlkodlak: selská kronika*. Praha: F. Borový, 1941,
- PEŠL, M: *Werwolf, analýza z hlediska typologie politického násilí*. Magisterská diplomová práce. Brno, Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií, 2004.
- ROSE, A.: *Werwolf: 1944-1945: Eine Dokumentation*. Stuttgart, Motorbuch-Verlag; 1. Aufl edition, 1980.
- SCHMITT, C.: *Theorie des Partisanen: Zwischenbemerkung zum Begriff des Politischen*, Berlin, Duncker und Humboldt, 2002.
- SEYLER, G. A.: *Geschichte der Heraldik (Wappenwesen, Wappenkunst und Wappenwissenschaft) ... Abt. A. des Siebmacher'schen Wappenbuches*. Bauer & Raspe Neustadt a.d. Aisch, 1970.
- TURNER, B.: *Karl Doenitz and the Last Days of the Third Reich*. London, Icon Books Ltd, 2015.
- WATT, R.: *Wehrwolf or Werwolf? Literature, Legend, or Lexical Error into Nazi Propaganda?* The Modern Language Review, 87(4), 879-895. doi:10.2307/3731426.
- Werwolf: Winke für Jagdeinheiten*, Dissberger, 2007.

WHITING, CH.: *Werwolf : příběh z historie nacistického hnutí odporu 1944-1945*. Praha, Knižní klub: Baronet, 2002.

ZÁMEČNÍČEK, K. *Denník Partizána. Z denníku Vincence Vymazala, člena partizánského oddílu Olga v Chřibech v roce 1945*. Olomouc, Poznání, 2018.

ZOUZAL, T. *Zabráno pro SS: zřízení výcvikového prostoru Böhmen v letech 2. světové války*. Praha: Naše vojsko, 2016.